VILÁG PROLETÁRJAI, EGYESÜLJETEK!

TÁRSADALMI SZEMLE

A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA

2

XIV. ÉVFOLYAM 1959. FEBRUÁR

TARTALOMJEGYZÉK

SZIRMAI ISTVÁN: A kommunizmus építésének kongresszusa — — 1
DIMÉNY IMRE: Mezőgazdaságunk két éve — — — — — — — — 12
Az üzemi tanácsokról — — — — — — — — — — — — — — — 28
A felszabadulás utáni magyar irodalom néhány kérdéséről — — — 46
RÉVAI JÓZSEF: A tűz csiholója — — — — — — — — — — — 73

DOKUMENTUMOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK
1918—19 HŐSI HARCAIRÓL

Gyár- és földfoglaló forradalmi mozgalmak — — — — — — — — 87
DR. RÁKOS FERENC: A KMP második (illegális) Központi Bizottságának munkájáról — — — — — — — — — — — — — — — 94

NEMZETKÖZI SZEMLE

A népi kommunák jellegéről (TÁLAS BARNA) — — — — — — — 100
Az olaszországi válság (KOMJÁT IRÉN) — — — — — — — — — 110
Forrongó Fekete Afrika (JANISZ POLITISZ) — — — — — — — — 115

JEGYZETEK KÖNYVEKRŐL

Szerkesztőség: Budapest, V., Nádor utca 28. Tel.: 124—475.
Kiadja a Kossuth Könyv- és Lapkiadó Vállalat,
Budapest, V., Vörösmarty tér 4. Telefon: 186—970.
Terjeszti a Magyar Posta.

Előfizethető a Kossuth Kiadó megyei és kerületi kirendeltségeinél csekkszámlaszám 01915003, a Posta Központi Hírlap Irodánál (Bp., V., József nádor tér 1.) és bármely postahivatalánál. Előfizetési díj negyed évre 8,— Ft, fél évre 16,— Ft, egy évre 32,— Ft. Csekkszámlaszám: egyéni 61218, közületi 61066 vagy átutalás a MNB. 47 sz. folyószámlájára). Lapunk régebbi példányai kaphatók a Posta Központi Hírlapiroda újságboltjában: Budapest, V., Jozsef Attila u. 3.

Az utolsó kézirat nyomdába érkezett: 1959. február 19.
Megjelent 38 000 példányban Felelős kiadó: Vass Henrik.

14524/2 — Zrínyi Nyomda, Budapest. Felelős: Bolgár Imre.

TÁRSADALMI SZEMLE
A MAGYAR SZOCIALISTA MUNKÁSPÁRT ELMÉLETI ÉS POLITIKAI FOLYÓIRATA
XIV. ÉVF. 2. SZÁM BUDAPEST 1959. FEBRUÁR HÓ

A kommunizmus építésének kongresszusa

Írta SZIRMAI ISTVÁN

A Lenin mutatta úton győzött a Szovjetunióban teljesen és végérvényesen a szocializmus. A Lenin mutatta úton halad a Szovjetunió népe tovább a szocializmusból a kommunizmus felé. A leninI tanításokhoz való hűség, a marxizmus—leninizmusnak a mai viszonyokra való helyes alkalmazása és továbbfejlesztése: ez a Szovjetunió Kommunista Pártja XXI. Kongresszusának legjellemzőbb vonása.

Lenin még az Októberi Forradalom előestéjén, 1917-ben „A fenyegető katasztrófa és hogyan harcoljuk ellene" c. munkájában kitűzte a feladatot: utól kell érni és túl kell szárnyalni az élenjáró kapitalista országokat gazdaságilag. Lenin már akkor tanította, hogy a szocialista forradalom lehetővé teszi a Szovjetunió kimeríthetetlen anyagi és természeti kincseinek, emberi erőtartalékainak szocialista módon való felhasználását, és hogy a Nagy Októberi Forradalom szülte alkotólendület ezeknek a felhasználásában történelmileg belátható rövid időszak alatt megvalósíthatóvá teszi a legfontosabb gazdasági és politikai feladatok végrehajtását — az élenjáró kapitalista országok elérését és túlszárnyalását gazdasági tekintetben.

A Szovjetunió népei hatalmas eredményeket értek el a leninI cél megvalósításában. Mindenki ismeri az intervenció, a második világháború történetét. Mindezek ellenére a Szovjetunió iparának és mezőgazdaságának termelése hatalmas ütemben fejlődött. A régi, elmaradott cári Oroszország részesedése a világ ipari termelésében 1917-ben mindössze 3 százalék volt, 1958-ra 20 százalékra emelkedett. Az intervenció, a szörnyű károkat okozó háború, az imperialisták kereskedelmi elzárkózása ellenére a Szovjetunió ipara ma már túlhaladta a legfejlettebb európai kapitalista államokét és régen túlhaladta az összes kapitalista államokat a termelés növekedésének ütemében.

EÖTVÖS EGYETEM
RÉGÉSZETI INTÉZET
Marx. 499

A Szovjetunió ipari termelése 1958-ban 1913-hoz képest 36-szorosára, ugyanakkor a legfejlettebb kapitalista országokban, az Egyesült Államokban hozzávetőleg 4-szeresére emelkedett. Az ipari termelés növekedése az 1918—1957-es időszak 40 éve alatt átlag évi 10,1 százalék volt, ugyanez az Egyesult Államokban 3,2 százalékot, Angliában 1,9 százalékot, Franciaországban 3,2 százalékot tett ki.

A Szovjetunió népeinek, munkásainak, parasztjainak, tudósainak odaadó, áldozatos munkája most már odáig vezetett, hogy a szocializmus és a kapitalizmus gazdasági versenyében a Szovjetunió nemcsak a tempot tekintve, hanem a termeles evi abszolút növekedését tekintve is meghaladja az Egyesult Államokat.

A leninI normák helyreállítása 1953 után meggyorsította a Szovjetunió fejlódését. A Szovjetunió Kommunista Pártjának történelmi jelentőségű XX. Kongresszusa elméletileg és politikailag megalapozta a gyorsabb előrehaladást.

A XX. Kongresszus elemezte a második világháború után kialakult nemzetközi helyzetet, a szocializmus és a kapitalizmus erőinek mozgását, az erőviszonyok eltolódását. Kidolgozta a szocialista társadalom továbbépítésének, a gyorsabb haladásnak, a megváltozott körulményeknek megfelelő módszereket. Megteremtette a gyorsabb fejlődés feltételeit azzal, hogy kíméletlenül szétzúzta a gazdasági és politikai munkában felhalmozódott maradi, idejuket múlt, dogmatikus elemeket.

A XX. Kongresszus óta eltelt évek mindenben igazolták a kongresszusi határozatokat, ezek lendületadó, termékenyítő hatása megmutatkozott a Szovjetunió belpolitikájában, a gazdasági építés nagyszerű eredményeiben, a nemzetkozi kommunista és munkásmozgalom erőinek növekedésében. A revizionista bomlasztás nem ért el számottevő sikereket a nemzetkozi munkásmozgalomban. Rovid idő után teljes erejével hatni kezdett és egyre inkább hat a XX. Kongresszus termékenyítő ereje. A kongresszus óta a Szovjetunióban és a nemzetközi munkásmozgalomban is ismét töretlenul fényluk a lenini szellem. A XX. Kongresszus óta vált ismét uralkodóvá az a szemlélet, hogy a kommunista pártnak, a szovjet államnak ahhoz, hogy a szocialista rendszer előnyeit, folényet ki tudja bontakoztatni és a dolgozó tömegeket a kommunista építésben győzelemre tudja vezetni, időben fel kell ismernie a fejlódés során felbukkanó új és új vonásokat, ezeknek megfelelően tokéletesítenie kell a gazdasági vezetést, a társadalmi termelési viszonyokat.

A XXI. rendkívüli kongresszuson tárgyalt és elfogadott 7 éves tervet a XX. kongresszus utáni években alapozták meg kemény munkával és politikai harcok közepette Olyan rendkívül jelentős gazdasagi, gazdaságpolitikai és politikai jellegű intézkedéseket

hoztak, mint az ipar és az építőipar irányításának átszervezése, a népgazdasági tanácsok kiépítése. Bővítették a szakszervezetek jogkörét, meghatározták feladatalkat a termelésben és a dolgozók mindennapos problémáinak megoldásában. Ezekkel az intézkedésekkel szelesebbre tárták a kaput a tömegek, a helyi szervek kezdeményezése előtt, jelentős mértekben tovább mélyítették a szovjet élet demokratizmusát. Határozottan félreállítottak a fejlődés útjából minden beidegzett dogmát, egyhelyben topogó, konzervatív, a leninizmustól idegen módszert s így bátran megoldották azokat a problémákat, amelyek a Szovjetunióban a gazdasági építés, a társadalom gyorsabb fejlódése terén napirenden voltak.

A mezőgazdaság fellendítése érdekében átalakították a mezőgazdasági tervezés és a begyújtés rendszerét, rendezték a mezőgazdasági árakat, átszerveztek a mezógazdasag gépi ellátási szervezetét. Ezek az intézkedések a párt és állami életben végrehajtott rendkívul fontos változásokkal egyutt teremtették meg az alapokat a kommunizmus építésének tervéhez, a 7 éves tervhez.

A Szovjetunió Kommunista Pártjában is voltak olyan vezetők, akik nem ertették meg, vagy nem voltak képesek megertení azokat a nagyjelentőségu változásokat, amelyeket a Szovjetunió belső életében és a nemzetkozi munkásmozgalomban a XX. kongresszus határozatai és politikai vonala jelentettek. Ott is csoportosultak azok a maradi erők, amelyek makacsul ragaszkodtak a régi módszerekhez, bizalmatlanok maradtak az alkotó tomegekkel szemben, féltek a néptól. Nálunk Magyarországon ezeknek az erőknek a magatartása hozzásegített az 1956-os októberi ellenforradalomhoz. Nálunk Magyarországon a XX. Kongresszus politikai vonalának megvalosításáért kuzdő magyar erők ezeket az elemeket sajnos elkésve, nagyrészt október után távolították el a közéletből. A Szovjetunió Kommunista Pártjának elnöksége idejében lépett fel a pártellenes frakciósok ellen. Az olyan vezetők, mint Malenkov, Molotov, Kaganovics, Bulganyin és Sepilov nem ismerték fel a hazai es nemzetkozi életben megváltozott viszonyok új kovetelményeit. Rosszhiszeműséguket, tevékenységuk pártellenes jellegét, álláspontjuk káros voltát semmi sem bizonyítja jobban, mint azok a sikerek, amelyeket a Szovjetunió népe a XX. kongresszus óta eltelt időben, a XX. kongresszus politikájának alapján elért.

A pártellenes, frakciós csoport leleplezése és eltávolítása a kommunizmus építésének elengedhetetlen feltétele volt. De feltétele volt ez a nemzetkozi kommunista és munkásmozgalom növekedésének, a proletar internacionalizmus szelleme erősödésének, a szocialista tábor egysége erősödésének is. A nemeztközi kommunista és munkásmozgalom nem lett volna képes szembeszállni hazai és nemzetkozi méretekben a legnagyobb veszéllyel,

a revizionizmussal, ha ezek a maradi, szektás erők befolyásukat a Szovjetunióban és onnan kisugározva a nemzetközi munkásmozgalomban továbbra is érvényesíthették volna. Ezeknek az eltávolítása a Szovjetunió Kommunista Pártja elnökségéből megteremtette a lehetőségét annak, hogy a kommunista mozgalom nem szektás, hanem lenini alapról indítsa meg a harcot azok ellen a jobboldali revizionista irányzatok ellen, amelyek nemzetközi méretekben próbálkoznak aláásni, kompromittálni a szocializmus építésének politikáját, a szocialista tábor egységét.

A XX. Kongresszus óta eltelt esztendők hatalmas gazdasági és politikai eredményei tették lehetővé és egyben szükségessé a XXI. rendkívüli kongresszus összehívását, mert a Szovjetunió belső fejlődésének eredményeként a szovjet társadalom fejlődésének új, minőségileg más korszakába érkezett: a kommunista társadalom mindent átfogó építésének szakaszába. Ez a kiinduló lenini tézisnek megfelelően azt is jelenti, hogy az imperializmus és a szocializmus versenyének döntőjéhez érkeztunk. Ebben a harcban a Szovjetunió, a szocializmus harci fegyvere, programja: a 7 éves terv.

Hruscsov elvtárs beszámolójából idézzük: „A gazdaság az a fő terület, ahol a szocializmus és kapitalizmus békés versenye folyik. Nekunk az az érdekunk, hogy történelmileg rövid időn belül megnyerjük ezt a versenyt". A XXI. Kongresszus által elfogadott új irányelvek és ellenőrző számok megvalósítása az iparban, a szocialista mezőgazdaságban, a szovjet nép jólétének növekedésében, a tudomány és kultúra fejlődésében természetszerűleg nemzetközi hatású. A 7 éves program megvalósítása törvényszerűen kihat a két világrendszer harcának kimenetelére, rendkívüli módon megerősíti a szocialista világrendszert, a szocialista tábort, hatással van a nemzetkozi politikára, kiélezi a kapitalista világ belső ellentmondásait, erősíti a nemzetközi munkásmozgalmat. Ezért érthető, hogy a nemzetkozi kommunista és munkásmozgalom magáénak is tekinti a Szovjetunió építő programját. A 7 éves tervet ma behatóan tanulmányozzák az egész világon.

A Szovjetunió 7 éves terve a kommunizmus kibontakozó építésének programját tárja a szovjet nép és az egész világ dolgozói elé. A 7 éves terv irányelvei nem csupán a népgazdasag egészének vagy részeinek fejlesztési irányszámait tartalmazzak, hanem a szocializmus és a kapitalizmus közotti verseny dontő szakaszának mindent átfogó programját adják. A kommunizmus építésének ez az átfogó terve jellemzi a következő időszak távlatait, lerögzíti a kommunizmus építésének elveit és messze előre mutat.

A következő 15 év, amelyen belül a 7 éves tervidőszak döntő szakasz lesz, meghozza a szocializmus győzelmét nemcsak a ter-

melés abszolút volumenét számítva (abban az értelemben, hogy a Szovjetunió és a szocialista országok együttvéve a világ termelésének több mint a felét fogják adni), hanem gazdasági értelemben is. A Szovjetunió a 15 éves terv végére ugyanis az egy főre eső termelés tekintetében is eléri, sőt túlszárnyalja a legfejlettebb kapitalista országot, az Egyesült Államokat.

A marxizmus—leninizmus alapvető igazsága, hogy a társadalom fejlődésének alapja és legfontosabb mozgató ereje a termelőerők fejlődése. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet folyamatában is ez a legdöntőbb. Most a Szovjetunióban arra összpontosítják a figyelmet, hogy megteremtsék a kommunizmusnak, a szocializmusnál magasabbrendű, magasabb termelékenységet biztosító anyagi és műszaki bázisát. Ez az oka annak, hogy a 7 éves terv időszaka a Szovjetunióban a termelőerők óriási méretű, rendkívül gyors és igen sok tekintetben minőségileg új vonásokkal rendelkező fejlődési szakasza. Ez nagymértékű beruházásokat követel. A következő 7 éves terv folyamán hozzávetőleg annyi lesz a termelőjellegű beruházások összege, amennyit a Szovjetunió fennállásának egész ideje alatt eddig beruházott népgazdaságába. Ezek a beruházások elsősorban azt a célt szolgálják, hogy az ipari termelés a következő 7 év alatt mintegy 80 százalékkal növekedjék, és a mezőgazdaság termelése is csaknem olyan ütemben fejlődjék, mint az iparé. Ezeket a nagy célokat mind az iparban, mind a mezőgazdaságban nagyobbrészt a termelékenység növekedése útján érik el. A munka termelékenysége az iparban 45—50 százalékkal emelkedik, az építőiparban 60—65 százalékkal, a szovhozokban 55—60 százalékkal, a kolhozokban pedig 100 százalékkal. Csak a munka termelékenységének ilyen nagyarányú növekedése teszi lehetővé, hogy — figyelembevéve a rendelkezésre álló munkaerőt és a termelés előirányzott növelését — tovább csökkenhessék a munkaidő és jelentősen emelkedjék a Szovjetunió dolgozóinak életszínvonala.

Nagymértékben segíti a kommunizmus építését a tudományok alkalmazása a termelésben. A tudomány vezető ágainak — a matematikának, a fizikának, a kémiának, a biológiának — vívmányai forradalmasítják a termelést, a műszaki fejlődés soha nem látott meggyorsulása a munka termelékenységének fokozására vezet.

A 7 éves terv, a Szovjetunió Kommunista Pártjának XXI. kongresszusa arra a marxista—leninista igazságra támaszkodik, hogy csak a termelőerők fejlesztésére, az anyagi termelésre lehet alapozni a társadalmi viszonyok fejlesztését, csak így lehet megteremteni a dolgozó emberek egyre jobb életfeltételeit. Lassanként közismertté válik a világ dolgozói előtt is, hogy a 7 éves terv megvalósítása milyen nagymértékben javítja meg a Szovjetunió dolgozóinak munkafeltételeit, mennyire szebbé, gazdagabbá, tartalmasabbá teszi életüket.

A termelőerők fejlődése, a munkatermelékenység emelése lehetővé teszi a munkanap csokkentését, úgy, hogy ugyanakkor növekedjen az iparban és a mezőgazdaságban foglalkoztatottak reálbére és reáljövedelme, növekedjék ezeknek a rétegek ıek a fogyasztása és változzék munkájuk jellege ıs. Mindinkább gépesítik a nehéz fizikai munkát, a fizikaj munka egyre inkább összekapcsolódik a szellemi tevékenységgel, és tovább csökkennek a lényeges különbségek a szellemi és fizikai munka között. Csak a termelőerők ilyen nagyarányú fejlesztése teszi lehetővé a nemzeti jövedelem előirányzott gyors emelkedését és a nemzeti jövedelem emelkedése alapján az egy főre eső reáljövedelem és ezáltal a fogyasztási színvonal emelkedését ıs.

Ez teszi lehetővé annak a hatalmas méretű szociális, kulturális és iskolaügyi programnak a megvalósítását is, amely a 7 éves tervnek szerves része. Mindezek a tényezők egyutt hatva növelik a szovjet társadalom alkotó, harcos, politikailag célratörő egységét és a szovjet nép hitét, bizalmát a marxizmus—leninizmus gyorsuló ütemben megvalósuló ígéretében, a marxizmus—leninizmus politikáját képviselő szervezett élcsapatban, a Szovjetunió Kommunista Pártjában.

A szovjet emberek, de a világ dolgozóinak egyre növekvő tömegei ıs tudják, hogy a termelőerők ugrásszerű fejlődésének a feltételeit a szovjet nép a kapitalizmus megdöntésével, a proletárdiktatúra kivívásával teremtette meg. A szocializmus győzelme a Szovjetunıoban és a 7 éves terv bizonyítják országnakvilágnak, hogy a marxizmus—leninizmus nem maradt puszta elmélet: a Szovjetunióban megvalósult, és ma, a szocializmus teljes és végleges győzelme után, a Szovjetunió még ragyogóbb perspektívát tud mutatni a világ dolgozóinak. A kommunizmus építésének a XXI. kongresszuson kibontott programja az egyetlen követhető perspektiva a haladó emberek számára. A marxizmus—leninizmus alapvető törvényszerűségeinek, a szovjet tapasztalatoknak alkalmazása, a nemzeti sajátosságok figyelembevételével a teljes győzelemhez vezet.

A Szovjetunió fejlődésének nagyszerű eredményeivel és azzal a perspektívával, amelyet a Szovjetunió Kommunista Pártja XXI. rendkívuli kongresszusa tár a Szovjetunió népei, és egyben az egész világ népei elé, az imperialisták semmit sem tudnak szembeállítani. A kapitalizmus képtelen olyan persepktívát adni a dolgozó és haladó emberiség számára, amelyért érdemes harcolni. A 7 éves terv a szocializmus abszolút fölényét hirdeti a kapitalizmus felett világméretekben. Az imperialista politikusok félnek a 7 éves terv megvalósításától, mert az egyre gazdagodó és szépülő szovjet valóság ellenállhatatlan követendő példát nyújt a világ dolgozóinak. Aggodalommal tölti el az imperialistákat a Szovjetunióban tapasztalt forradalmi lendület, a

szocializmust építő országok növekvő ereje, mert a Szovjetunió, Kína és a többi szocializmust építő ország a nemzeti felemelkedés, a gazdasági, társadalmi, kulturális fejlődés olyan vonzó példáit mutatja az elmaradott, az önálló nemzeti fejlődés útjára most lépő országoknak, a függetlenségükért harcoló gyarmati népeknek, amelyekkel szemben semmi vonzót, semmi megnyugtatót nem ígérhet a kapitalizmus.

Az imperialisták folytatják háborús készülődéseiket, folytatják a fegyverkezést, a hidegháborút. A Szovjetunió Kommunista Pártja XXI. rendkívüli kongresszusa az imperialisták háborús terveire is csapást mért. Ez a kongresszus ismét bizonyítja a Szovjetunió békepolitikáját. A 7 éves terv, a kommunizmus építése békét követel. Hangsúlyozza a kongresszus a két rendszer békés egymás mellett élésének lehetőségeit, javasolja a gazdasági versenyt.

Izgatja a kapitalista világ politikusait és sajtóját az a hatás, amelyet a Szovjetunió nagyszerű eredményei gyakorolnak a többi szocializmust építő országra. A XXI. rendkívüli kongresszus a nemzetközi viszonyokat elemezve új vonásokat állapított meg:

Ilyen új és alapvető jelenség, hogy a szocialista országok egymás után a szocialista építés befejezésének időszakába lépnek. Mindez gyorsítja az erőviszonyok további eltolódását a szocializmus javára. A kongresszuson kifejezést nyert a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom harcos szolidaritása, a szocialista tábor rendíthetetlen politikai egysége.

A XX. kongresszus óta eltelt esztendőkben a szocialista világrendszerben bekövetkezett átfogó fejlődés az erőviszonyokban újabb eltolódást hozott a béke, a szocializmus javára. Ezek a tényezők tették lehetővé, hogy a XXI. kongresszuson a háború elkerülhetőségéről szóló tanítást tovább fejlesszék.

A szocialista tábor gazdasági terveinek megvalósítása „reális lehetőséget teremt, hogy a háború ne lehessen többé a nemzetközi kérdések megoldásának eszköze".

„Az új erőviszonyok annyira nyilvánvalóvá lesznek, hogy még a legkeményebb fejű imperialisták is belátják, mennyire reménytelen minden kísérlet, amelynek célja, hogy háborút indítsanak a szocialista tábor ellen. Akkor majd a békeszerető népek, a szocializmus táborának hatalmas erejére támaszkodva, rá tudják kényszeríteni a kárdcsörtető imperialista körökre, hogy lemondjanak világháborús tervükről.

Így tehát még a szocializmus teljes győzelme előtt — amikor a világ egy részén még fennmarad a kapitalizmus — reális lehetőség nyílik rá, hogy a társadalom életéből kikapcsoljuk a világháborút."

A XXI. kongresszus súlyos vereség a revizionisták számára,

mert minden kétséget kizáróan fényesen demonstrálta a kommunista világmozgalom szilárd elvi egységét és összeforrottságát, nemzetközi osztályszolidaritását. A kongresszuson nemcsak a szovjet küldöttek, hanem a kongresszust üdvözlő testvérpártok képviselői is mélyen elítélték az áruló revizionista nézeteket, a revizionisták köntorfalazását, hamisításaikat és a nemzetközi forradalmi munkásmozgalmat bomlasztó, renegát tevékenységüket. A revizionisták nem elméleteket állítanak szembe elméletekkel, hanem hamis elméleteket az igaz elméletekkel, a tényekkel. A jugoszláv revizionisták antimarxista elméleteiket, amelyeket semmiben sem igazol a jugoszláv valóság, olyan tényekkel próbálják szembeállítani, mint a szocializmus teljes és végleges győzelme a Szovjetunióban, mint a kommunizmus építésének hatalmas folyamata és a többi szocializmust építő ország fejlődő életének gazdagsága. Nem veszik figyelembe az elméleteiket megcáfoló tényeket, folytatják aknamunkajukat.

Rágalmazzák a Szovjetuniót, arról beszélnek, hogy a szocialista táborba tömörült szocializmust építő országok eltávolodnak a marxizmus—leninizmustól, annak dogmatikus, „sztálinista" válfaját képviselik, nem tudják felismerni a mai nemzetközi helyzetet és a szocializmus építésének konkrét követelményeit, konkrét feltételeit. Vajon az a tény, hogy a „szovjet út" végső és teljes győzelemhez vezetett, vajon a Szovjetunió 7 éves terve és egész fejlődése nem éppen annak a bizonyítéka-e, hogy a marxizmus—leninizmust alkalmazó kommunista párt mindig képes volt helyesen kitűzni a soronlevő feladatokat, felismerni az objektív törvények konkrét követelményeit és érvényesíteni azokat az adott történelmi periódusban?

Nagyon tanulságos és jellemző, hogy, bár a rendkívüli kongresszus gazdasági tárgyban — a 7 éves terv megvitatására — ült össze, nagy súllyal foglalkozott a 7 éves terv kapcsán felmerülő fontosabb elvi-ideológiai kérdésekkel, ezzel is példázva az elmélet és gyakorlat egységét, az elmélet alkotó alkalmazásának fontosságát, a marxizmus—leninizmus tudományának előremutató szerepét. Kifejeződik ebben az a gondolat, hogy bármilyen fontos és nagyjelentőségű gazdasági építőmunka sem szoríthatja háttérbe az ideológiai munkát, ellenkezőleg, mielőbbi eredményes megvalósításának fontos feltétele az ideológiai munka megélénkülése és kiterjesztése.

A kommunista párt vezetése és a szocialista állam erősítése a szocializmus sikereinek és a kommunizmusba való átmenetnek is legfontosabb feltétele. A mai revizionizmus ezért ellenük — a kommunista párt ellen és a szocialista állam, a proletariátus diktatúrája ellen összpontosítja támadását; a kommunista párt vezető szerepét, a szocialista államot, ezeknek a társadalmi, gazdasági és kulturális építésben, általában a kommunista építésben

betöltött kimagasló szerepét támadja. A kommunista építés nemzetkozi méretekben a két világrendszer harcának közepette folyik. Az egyes országok belső helyzetét és belső fejlődését lehetetlen kiszakítani a két rendszer közötti világméretű kuzdelem egészéből. Ezért törvényszerű a szocialista országok összefogása, pártjaik eszmei egységének védelme, célkitűzéseik összekapcsolása. Ebből onkéntelenul adódik, hogy a revizionisták által a kommunista párt vezetése ellen, a szocialista állam erősítése ellen, a szocialista tábor egysége ellen intézett minden támadás az osztályellenség, az imperializmus számára egyengeti az utat, igyekszik lefegyverezni a munkásosztályt és a dolgozó tömegeket a reakció kulső és belső erói ellen folytatott küzdelemben.

A Szovjetunió Kommunista Pártja lekűzdötte azoknak a szektás, dogmatikus erőknek az ellenállását, amelyek megpróbálták akadályozni a Szovjetunióban a lenini politika alkalmazását. Ezzel egyidejűleg harcot folytattak a revizionista irányzatok ellen, amelyek nemzetközi méretekben igyekeznek aláásni a szocialista tábor egységét és rágalmazzák a szocializmus építésének a Szovjetunióban és a többi szocializmust építő országban alkalmazott lenini politikáját. Ennek a kétirányú harcnak a jegyét viselte magán a rendkívuli XXI. kongresszus, amelyen az előadó Hruscsov elvtárs és a hozzászólók óva intettek a marxizmus—leninizmus tisztaságának védelmére.

A XXI. pártkongresszus megvédte a revizionista rágalmakkal szemben a marxizmus—leninizmus tudomanyát. Bebizonyította, hogy a Szovjetunió Kommunista Pártjának és a többi kommunista pártnak a nézetei egységesek, képesek a marxizmus—leninizmus tudományának helyes alkalmazására, felismerik a szocializmus építésének objektív torvényszerűségeit, követik a fejlődés követelményeit és e pártok — a marxizmus—leninizmus zászlajának hordozói — képesek az általános érvényű törvényszerűségeket a maguk viszonyaira alkotó módon alkalmazni a tömegek vezetésében, a gazdaság vezetésében.

A jugoszláv revizionisták folytatják rágalmaikat a Szovjetuniónak a hegemóniára való törekvéséről. Mi a valóság?

A Szovjetunió Kommunista Pártja, a XXI. rendkívuli kongresszus határozatában önmagát „a nemzetközi kommunista és munkásmozgalom egyik csapatának tekinti". Egyik csapata, de a nemzetkozi kommunista és munkásmozgalom élenjáró, utat mutató győztes csapata. Ma még az egyetlen csapat, amely hazájában a szocializmust teljes győzelemmel felépítette és a kommunizmus építésének útját járja.

A Szovjetunió Kommunista Pártja helyének és szerepének ez a példamutatóan szerény megállapítása nem jelent újat a Szovjetuniónak a szocialista tábor országaihoz, a nemzetközi munkás-

mozgalomhoz való viszonyában. Ezt a viszonyt a szemlélet és célok azonossága, a Szovjetunió 41 esztendős szocializmust építő múltja, gazdag tapasztalatai határozzák meg, az a tény, hogy a Szovjetunió a legnagyobb szocialista hatalom. Elenjáró szerepét döntően meghatározza az is, hogy a XXI. kongresszuson elfogadott 7 éves terv megvalósításával a többi szocialista ország előtt jár.

Hruscsov elvtársnak a referátumban elhangzott megállapítása a teljes egyenjogúságról, a szocialista országok függetlenségéről, a nemzetközi munkásszolidaritás, a proletárinternacionalizmus összekötő erejéről, a nagy nemzetközi kérdésekre vonatkozó kollektív vezetésről és felelősségről az eddigi gyakorlatot is jellemezte. Mégis nagy jelentőségűek a rendkívüli kongresszus ezen megállapításai, mert aláhúzzák, sőt központi feladatként jelölik meg a szocialista nemzetköziség fontosságát, valamint a szocialista tábor erősítése érdekében a testvéri segítségnyújtás, a nemzetközi munkamegosztás fokozásának követendő módjait. A testvéri segítségnyújtásban, az egységes harc stratégiájának, taktikájának kidolgozásában és a harc vezetésében az áldozatvállalás és a vezetés legnagyobb terhe továbbra is döntő módon a Szovjetunióra hárul.

A Szovjetunió 7 éves terve, a Szovjetunió Kommunista Pártja rendkívüli kongresszusának határozatai nagyjelentőségű segítséget jelentenek a szocialista tábor többi országa és az egész nemzetközi munkásmozgalom számára. A 7 éves tervben felvázolt perspektíva, a Szovjetunióban folyó gigászi építőmunka hatalmas erőforrás a szocializmus építésében a szocialista tábor minden országában, így messzemenően a Magyar Népköztársaságban is. Nagy biztatást jelent és mozgosító erejű minden szocializmust építő nép számára az az elméletileg kifejtett Hruscsov-i tézis, mely szerint a szocialista gazdasági rendszerben érvényesülő új gazdasagi fejlődéstörvények alapján, a szocialista rendszer lehetőségeinek sikeres felhasználásával a szocializmust építő országok egymástól időben nem messze, lényegében egyszerre érkeznek el a kommunizmus kapujához.

Negyvenegy esztendővel ezelőtt a Szovjetunió Kommunista Pártja vezetésével a Szovjetunióban döntötték meg a kapitalizmust elsőnek a világon, ott teremtették meg a proletariátus diktatúráját. A szovjet nép ezzel a társadalmi haladás élére került A szocializmus építésének hosszú esztendői alatt a Szovjetunióban gyűlt össze az a sok értékes tapasztalat, amelyből a Szovjetunió marxista—leninista pártja megfogalmazta a szocializmus építésének minden népre, országra vonatkozó általános törvényszerűségeit. Ezzel is utat mutatott mindazoknak, akik meg akarnak szabadulni a kapitalizmus kizsákmányoló rendjétől és szocia-

lizmust akarnak építeni. Most a XXI. rendkívüli kongresszus példát teremtett a szocialista országoknak a kommunizmus építéséhez. Konkrétan megmutatta a ma még szocializmust építő országok közeli jövőjét, ennek a közeli jövőnek a feladatait.

A magyar nép saját ügyének tekinti a Szovjetunió minden eredményét, ezért őszinte érdeklődéssel és bizalommal kísérte végig a XXI. kongresszus tanácskozásait. A magyar nép megértette azt az egyszerű igazságot, hogy a Szovjetunió növekvő sikerei hazánk függetlenségét, békés munkánk lehetőségét és a gyorsabb fejlődést is biztosítják. Mindinkább bevonul a köztudatba az is, hogy a magyar—szovjet gazdasági kapcsolatok számunkra rendkívul előnyösek és hogy a Szovjetunióban végbemenő hatalmas ütemű gazdasági és politikai fellendülés bennünket is előrelendít.

A Szovjetunió jelene a mi jövőnket is mutatja s ez olyan jövő amelyért érdemes dolgozni, harcolni. A 7 éves terv tükrében eredményeink, előrehaladásunk szerénynek tűnik. Ez a felismerés arra sarkall bennünket, hogy eddigi eredményeinkre építve helyesen jelöljük meg azokat a legfontosabb gazdasági feladatokat, amelyek visszahatnak az egész népgazdaság fejlődésének meggyorsítására, felkutassuk és tervszerűen kiaknázzuk a fejlődést elősegítő újabb és újabb lehetőségeket, hogy ily módon erőnkhöz, természeti, gazdasági adottságainkhoz képest jobb eredményekkel megfelelő részt vállaljunk a szocialista és kapitalista világrendszer gigászi gazdasági versenyében.

A Szovjetunió Kommunista Pártjának XXI. kongresszusa a marxizmus—leninizmushoz való hűségnek, az élet által felvetett kérdések bátor, alkotó megoldásának ragyogó példája. Ez a példa segítség és bátorítás az egész nemzetközi munkásmozgalomnak, az egész haladó emberiségnek. Biztatás és ösztönző erő a szocializmus magyar erőinek is.

Mezőgazdaságunk két éve

Írta **DIMÉNY IMRE**

Két év telt el az ellenforradalom óta. Ez a két esztendő eredményekben és tapasztalatokban gazdag időszak volt a mezőgazdaságban is. A párt 1957 elején kidolgozta agrárpolitikájának téziseit. Az irányelvek széles körben helyeslésre találtak. Két év alatt számos új intézkedés történt, változás következett be a mezőgazdaság irányításában. *A két év alatt hozott agrárpolitikai intézkedések helyességét az elért eredmények kézzelfoghatóan igazolják. Egyúttal arra is ösztönöznek, hogy tovább lépjünk.*

Az ellenforradalom óta eltelt két év nagy eredménye, hogy fokozódott a dolgozó parasztság bizalma a párt és a kormány politikája iránt, a termelőszövetkezetek megerősödtek, a szövetkezeti mozgalom fejlesztésének kedvező feltételei jöttek létre. A párt tekintélye, befolyása falun ma sokkal nagyobb, mint korábban volt. Ez a munkás-paraszt szövetség további erősítésének, a szövetkezeti eszme térhódításának biztos záloga. *A munkásság és a parasztság szilárd összefogása a munkásosztály vezetésével ma már olyan jelentős társadalmi erő, amely lehetővé teszi, hogy erőteljesebben lépjünk előre a mezőgazdaság szocialista építésében is.*

I.

A mezőgazdaság össztermelése 1957 és 1958 évek átlagában a megelőző három év átlagához képest 10,4 százalékkal növekedett. A szántóföldi növénytermelés emelkedése 5,5, a szőlő és gyümölcsösé 36, az állattenyésztésé pedig 9,2 százalék. A mezőgazdasági termelés 1957 és 1958-ban elért termelési színvonala 16,1 százalékkal haladta meg az 1956. évit és túlszárnyalta a második világháború utáni legmagasabb 1955. évi színvonalat is. Közismert, hogy 1957 az időjárás és más természeti feltételek szempontjából a jobb évek közé sorolható, 1958 viszont kedvezőtlen volt. Az 1958. évi májusi aszály az utóbbi évtizedek

egyik legnagyobb aszálya volt. A késői kitavaszodás, a szokatlanul hosszú ideig tartó tavaszi szárazság kedvezőtlenül befolyásolta a mezőgazdaságot. Ennek ellenére a mezőgazdaság teljes termelése elérte, sőt 4—5 százalékkal túlhaladta az 1957. évit. Ez mindenekelőtt a jobb takarmányellátásának, ezzel összefüggésben az állattenyésztés jelentős fejlődésének, s a kivételesen jó szőlőtermelésnek köszönhető.

Hároméves tervunkben a mezőgazdasági termelés 12 százalékos növekedését irányoztuk elo. Az 1958. évi tervteljesítés adatai, az eddigi tapasztalatok amellett szólnak, hogy jól átgondolt gazdaságpolitikával, kellő műszaki, anyagi megalapozással ez a célkitűzés megvalósítható, sőt túlteljesíthető.

A mezőgazdasági termelés növekedése az ország jobb ellátásával párosult. 1957—1958 átlagában 8—10 százalékkal volt több a felvásárolt termények és termékek összmennyisége, mint 1954—1956-ban, a kötelező begyűjtés idején. Az alapvető élelmiszerekből: kenyérből, lisztfélékből, burgonyából, zsírból, húsból *bőséges és kielégítő volt az ellátás.* Csökkent a vaj, a zsír, és a szalonnafélék ára. A lakosság több és jobb élelmiszert vásárolhatott.

A főbb cikkek egy főre jutó fogyasztásának alakulását az alábbi táblázat jellemzi:

Megnevezés	1934—38 évek átlaga	1955	1957	1958 (előzetes adatok)
húsfélék (kg)	33	37	41,9	43,6
zsiradék (kg)	17	18,2	17,6	17,3
cukor (kg)	12	21,6	25,4	26,9
tej és tejtermek (l)	102	88	130	133,3
tojás (db)	101	102,5	135	136,3

Az adatok komoly előrehaladást mutatnak az egy főre jutó fogyasztás mennyiségében, ezen belul annak összetételében is. Növekedett az életnívó javulásával együtt emelkedő cikkek, főként a cukor, a tej és tejtermékek, valamint a tojás fogyasztása. Az egy főre jutó kalóriafogyasztás 1958-ban megközelítette a 3200 kalóriát. Néhány cikket kivéve — például zöldségfélék, tojás — a lakosság ellátása zavartalan volt.

A belső ellátás kedvező alakulásával egyidőben kielégítő volt a mezőgazdasági cikkek exportja is. Mindkét évben az összes export közel 30 százalekát a mezőgazdaság adta. 1958-ban a mezőgazdasági import jelentős csökkenése és az export növekedése több száz millió devizaforintot biztosított az országnak.

A mezőgazdasági termelés kedvező alakulása az utóbbi két évben nem pusztán jelentős gazdasági eredmény, hanem politikai siker is. A termelés és a falusi helyzet kedvező alakulása jól mutatja, hogy dolgozó parasztságunk bízik a párt politikájában; a kormány ténykedése kellő visszhangra talált a falun. Növekedett a termelési kedv. Erre mutat az is, hogy az elmúlt évben sokkal több trágyát hordtak ki a földekre, mint korábban, több felszerelést vásároltak, nőtt az évelő kultúrák vetésterülete. Ez, és az élet ezer ténye amellett bizonyít, hogy dolgozó parasztságunk fáradságot nem ismerő szorgalmas munkájával támogatta a párt politikáját.

A munkás-paraszt szövetséget az ellenforradalom sem tudta széttörni. A régebbi, lazulást előidéző hibák orvoslásával ez a szövetség megszilárdult, és tovább erősödött. Megnyilvánult ez az 1958. november 16-i választások alkalmával is. A leadott szavazatok millióí bizonyítják, hogy a falu népe egyetért a Magyar Szocialista Munkáspárt, a forradalmi munkás-paraszt kormány két év óta folytatott politikájával és támogatja mezőgazdaságfejlesztési célkitűzéseit.

A mezőgazdasági termelésnek az ellenforradalom óta bekövetkezett növekedése kedvező politikai hatást váltott ki a városon azáltal, hogy elősegítette a város, az ipari munkásság kielégítő ellátását. A városi lakosság zavartalan, a korábbinál jobb élelmiszerellátása fontos összetevője az életszínvonal alakulásának. A mezőgazdasági termelés kedvező alakulásának nagy része van abban, hogy az ellenforradalom után sikerült úrrá lenni a nehézségeken, sikerült a konszolidálódás folyamatát meggyorsítani. A mezőgazdaság fejlődése ezáltal megfelelő alapot nyújtott a falu és város kapcsolatának erősödéséhez, a munkás-paraszt szövetség, a népi hatalom megszilárdulásához.

II.

Pártunk agrárpolitikájának sarkalatos elve a szocialista nagyüzemek állandó erősítése, a szocialista nagyüzemi gazdálkodás térhódításának elősegítése. Az ellenforradalom óta elért termelési sikerekben nagy része van az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek javuló gazdálkodásának, többtermelésének. 1957 és 1958 a szocialista mezőgazdasági nagyüzemek megerősödésének, a nagyüzemi fölény további kibontakozásának időszaka volt.

Az utóbbi két évben termelőszövetkezeteink jelentős mértékben megerősödtek. A Politikai Bizottság 1957 augusztusi határozata és az ennek nyomán megjelent 3004/1958. sz. M. T. határozat új alapokra helyezte a termelőszövetkezetek megszilár-

dítása érdekében folytatott munkát. Főképp új alapokra helyezte a termelőszövetkezetek állami támogatását. Szakított e téren a korábbi években gyakori elvtelen pénzügyi támogatással. Az állami támogatás jelenleg a többtermelés, az állóeszköz állomány növelése, az árutermelés fokozása irányában hat. Főbb jellemzői a következők:

1. A termelőszövetkezetek egész évben felmerülő kiadásaikhoz, — tehát az ügyviteli költségekhez — munkaegység előleghez pénzt a banktól csak árufedezet ellenében kapnak. Ez nagymértékben kiszélesítette a különböző termelési és áruszállítási szerződések körét.

2. Meghatározott árutermelési szint elérése esetén a fennálló hitel egy része elengedhető.

3. A kettős árrendszer helyébe a mennyiségi és minőségi felárak új rendszere lépett életbe.

Nem véletlen, hogy a 3004-es határozatot a termelőszövetkezetek többsége örömmel fogadta. A határozat alkalmazása során az állami támogatás 1958-ban meghaladta mind az 1955. mind pedig az 1956. évit. Az 1 kh-ra jutó állami támogatás mértéke 1958-ban 42.4 százalékkal volt nagyobb az 1955 évinél. A támogatás — az előbb említett alapelvek betartása következtében — kedvező hatást váltott ki, valóban a termelőerők közvetlen fejlesztését, ezáltal a termelés növekedését segítette elő.

A nagyobb termelési kedv, a jobb gazdálkodás eredményeképpen a termelőszövetkezetek termelése — elsősorban növénytermelése — jelentősen növekedett. A szálastakarmány termesztés arányai a korábbi évekhez képest kedvezőbben alakultak. Tovább erősödött a szövetkezetek fölénye a szántóföldi termelésben. Jól mutatja ezt a következő táblázat.

A termelőszövetkezeti hozamok alakulása, ha az egyéni gazdaságok termésátlaga = 100

Megnevezés	1955—56	1957—58
	átlagaban	
búza	118.6	125,1
rozs	126.2	127,5
őszi árpa	105.0	111,8
tavaszi árpa	94,0	109,8
kukorica	103.0	102.0
burgonya	114,0	113,0
cukorrépa	113.5	115,8
napraforgó	102 0	102,5
rostkender	102,0	106,5

Nagy az érdeklődés szövetkezeteinkben az állattenyésztés, a közös állatállomány fejlesztése iránt is. Egy év alatt a közös állatállomány több mint 40 százalékkal növekedett. A tejhozam 16 százalékkal volt nagyobb 1958-ban, mint az előző évben.

Javult a gépállomások és termelőszövetkezetek kapcsolata. növekedett a gépi munka mennyisége. A szövetkezeti gazdálkodás eredményeiben jelentős szerepe volt a gépállomások több és jobb munkájának. Gépállomásaink 1958-ban a termelőszövetkezetek egy hold szántójára számítva 4,8 normálhold gépi munkát végeztek. A gépállomások gazdálkodását kedvezően befolyásolta az önálló vállalati gazdálkodásra való áttérés. A korábbi évek nagyarányú veszteségével szemben például 1957-ben a gépállomások több mint 70 millió forint nyereséggel zártak. A nyereség eléréséhez hozzájárult az is, hogy a gépállomások alacsonyabb önköltséggel dolgoztak, mint korábban. A főbb munkák közül a szántás, valamint a cséplés nyereséges volt. Az önköltségen belül — az előző évekhez képest — az anyag és egyéb költségek növekedtek, míg a közvetlen költségek és az általános költségek csökkentek. A géppark kihasználása azonban sem 1957-ben, sem 1958-ban nem alakult megfelelően, bár 1958-ban közel 500 ezer normálholddal több gépi munkát végeztek, mint 1957-ben. Például 1957-ben a szántó traktorok kihasználása csak 82,8 százaléka, az univerzál traktoroké pedig 81,5 százaléka volt az 1956 évinek. 1957-ben 1 traktoregységre 544 normálhold teljesítmény jutott, az 1955. évi 732 normálholddal szemben. Ezen belül nagy volt a szóródás az egyes gépállomások között. A gépállomások 6,8 százaléka egy traktoregységre számítva 400 normálhold alatt, 31.5 százaléka 400—500 normálhold között, 32,6 százaléka 500—600 normálhold között, 24 százaléka 600—700 normálhold között, 5,1 százaléka 700 normálhold fölött teljesített. Érdemes megemlíteni, hogy 1957-ben az állami gazdaságokban az egy traktoregységre jutó teljesítmény 1226 normálhold volt, a termelőszövetkezetek tulajdonában levő traktorok teljesítménye pedig 1117 normálhold volt.

1958-ban tovább növekedett a termelőszövetkezetek állóeszköz ellátottsága. Az 1 kh-ra eső állóeszköz állomány értéke 1957 végén 3140 Ft volt, 1958 év végén előzetes adatok szerint megközelítette a 3500 Ft-ot.

Jelentős változás következett be a termelőszövetkezeti parasztság jövedelmének alakulásában is. 1955-höz képest a termelőszövetkezeti parasztság jövedelme 1957-ben 36,4 százalékkal emelkedett. A szövetkezeti családok egy főre eső reáljövedelme 1957-ben 12.1 százalékkal haladta meg az egyéni gazdálkodók egy főre eső reáljövedelmét.

A termelőszövetkezetek megszilárdulása nemcsak gazdasági,

hanem politikai szempontból is nagyjelentőségű. A szövetkezeti eszme térhódításának, a termelőszövetkezetek számszerű növekedésének egyik legfontosabb feltétele ez. 1957 és 1958 a termelőszövetkezeti mozgalomban elsősorban az erőgyűjtés ideje volt. Növekedett a termelőszövetkezetek száma ebben az időben is, bár a számszerű növekedés még távolról sem érte el a korábbi évek ütemét, s a fejlesztésben a meglevő jobb lehetőségeket sem használtuk ki teljes mértékben. A termelőszövetkezeti mozgalom fejlődését az alábbi táblázat szemlélteti (százalékban kifejezve):

Időpont	1956 december 31-i állapotot 100-nak véve	
	terület	tagok száma
1957. december 31.	137,3	130,8
1958. december 31.	159,1	147,4
	1957. december 31-i állapotot 100-nak véve	
1958. december 31.	115,8	112,6

1958-ban több mint 400 új termelőszövetkezet alakult, s több mint 270 ezer kat. holddal növekedett a közös gazdaságok földterülete. 1958 végén 3507 termelőszövetkezet és termelőszövetkezeti csoport volt az országban, melyek a szántóterület 13,5 százalékán folytattak közös gazdálkodást. Az újonnan alakult termelőszövetkezetek általában életképesek, átlagosan 300 katasztrális holdon gazdálkodnak; ez egyben arra is mutat, hogy a szervezés során körültekintőbben jártak el.

A szövetkezeti mozgalom fejlődése nem azonos mértékű az ország minden részén. Egyes megyék és járások már 1958-ban is az országos átlagnál jobb eredményeket értek el. Legtobb szövetkezet alakult Szolnok, Szabolcs, Baranya és Fejér megyében. Ezeken a helyeken körültekintő, alaposabb szervező munkával eredményesebben használták ki a szövetkezetek számszerű fejlesztésének kedvező feltételeit.

Az 1958. évi fejlődés ellenére a termelőszövetkezetek száma és területe még mindig kisebb, mint az ellenforradalom előtt. Pártunk Központi Bizottsága 1958 decemberi ülésén megvitatta ezt a helyzetet — valamint agrárpolitikánk más kérdéseit is — és határozatot hozott. A határozat — amelyet a Társadalmi Szemle előző száma közölt — megállapítja, hogy bár szövetkezeti mozgalmunkban országos méretekben ma még nem értek meg az ugrásszerű fejlődés feltételei, de a feltételek kedvezőek az eddiginél erőteljesebb fejlődésre, s 1959-ben a tavalyinál gyorsabb számszerű fejlődést kell elérnünk.

A szövetkezeti mozgalom, a falu szocialista átalakításának

útja: a mezőgazdasági termelőszövetkezet. Mindenütt ennek feltételei kialakítására kell törekednünk. Ahol azonban ezek a feltételek jelenleg még nem teremthetők meg, alakítani kell termelőcsoportokat.

A termelőszövetkezetek tavalyinál gyorsabb ütemű szervezésének feltételei adottak, illetve az ország számos helyén rövid időn belül kialakíthatók. A párt ma azt a főfeladatot állítja a kommunisták elé, hogy tegyenek meg mindent a szövetkezetek tavalyinál gyorsabb számszerű fejlesztése érdekében, s törekedjenek a szövetkezeti eszme egyre nagyobb arányú térhódításának kedvező feltételei kikovácsolására.

Szólni kell röviden *az állami gazdaságokról is.* Állami gazdaságaink egyre inkább korszerű árutermelő nagyüzemekké válnak, az ország szántóterületéből való részesedésüket meghaladó arányban járulnak hozzá az ország ellátásához. Az állami gazdaságok részesedését, a termény, illetve termékfelvásárláson belül az alábbi táblázat szemlélteti (százalékban kifejezve):

Megnevezés	1950—54	1955	1957
búza	13,5	20,6	28,9
rozs	10,6	15,5	21,1
árpa	6,6	9,2	12,1
bor	6,9	8,3	12,2
vágómarha	15,4	18,1	20,3
baromfi	3,1	2,7	3,7
tej	13,9	22,3	27,0

Az állami gazdaságoknak jelentős szerepe van az egész mezőgazdasági termelés színvonalának emelésében is. Például a búza vetésterületének 37 százalékára, a kukorica vetésterületének egyharmadára állami gazdaságaink biztosítják a minőségi vetőmagot. Az utóbbi 5 évben több mint 4000 tenyészbikával, 30 500 tenyészkannal, 74 ezer tenyészkocasuldővel, 15 600 tenyészkossal segítették a köztenyésztést. Állami gazdaságaink mind a növénytermesztés, mind az állattenyésztés terén messze maguk mögött hagyták az egyéni gazdálkodókat, sőt — a cukorrepa kivételével — túlhaladták a régi nagybirtok termelési színvonalát is.

Az elért eredményekben nagy része van annak, hogy az utóbbi két évben állami gazdaságaink vezetési és irányítási rendszere kedvező mértékben változott meg. A demokratikus centralizmus elvének helyes gyakorlati kivitelezése során a gazdaságok nagyobb önállóságot kaptak, ennek nyomán 1957-ben és 1958-ban

olyan terveket készíthettek, amelyek sokkal inkább a helyi adottságokra épültek. Ezekben a tervekben a korábbi éveknél jobban érvényesülhetett a népgazdasági és az üzemi érdekek összhangja. Megváltozott az állami gazdaságok finanszírozási rendszere is. Az eredményjavulás mintegy 80 százaléka jelenleg a gazdaságoknál marad, viszont a tervezettnél nagyobb veszteséget a következő években le kell törleszteniük, s be kell fizetniük azt az állami költségvetésbe. Ez az új rendszer a jövedelmezőbb gazdálkodásra ösztönöz, a nyereségrészesedés pedig a dolgozók anyagi érdekeltségét fokozza. Állami gazdaságaink a béralappal az elmúlt évben már önállóan gazdálkodtak, ennek következtében munkaerőhelyzetük jelentősen javult. Az állami gazdaságok jövedelmezősége a korábbi évekhez képest kedvezőbben alakult, 1957-ben megnövekedett a nyereséges gazdaságok száma, 1958-ban azonban romlott a helyzet. Az elért eredmények ellenére, különösen az állattenyésztésben, még számos hiányosság is akad. Egyes cikkeket, főleg állati termékeket az állami gazdaságok még magas költséggel termelnek.

III.

Pártunk — mint azt a Központi Bizottság múlt évi, decemberi határozata is megállapítja — a mezőgazdaság szocialista átszervezését a termelés egyidejű növelésével valósítja meg. A termelés belterjes fejlesztése agrárpolitikánk szerves része.

Az utóbbi két évben a párt és kormány számos intézkedést tett a termelés belterjes fejlesztése érdekében. Ide sorolhatók a termelési szerkezet belterjes irányú átalakítása, a mezőgazdaság jobb anyagi, műszaki ellátása érdekében hozott, valamint a dolgozók anyagi érdekeltségét helyesen számbavevő bérügyi, felvásárlási és árpolitikai intézkedések.

Az új intézkedések hatása ma még teljes mértékben nem mérhető le. A mezőgazdaságban ugyanis két év nem nagy idő. Itt a termelési periódus hosszabb, mint például az iparban — sok esetben egy év, vagy annál is több —, ezenkívül az újratermelés gazdasági folyamata mindig összefonódik az újratermelés természeti folyamatával, a termelés alakulásába a természet beleszólása jelentős. A magyar mezőgazdaság ma még zömében szétaprózott, kisárutermelő jellegű. A mezőgazdasági termelés e sajátosságaival függ össze, hogy a fejlesztés érdekében tett intézkedések eredménye teljes mértékben csak hosszabb időszak alatt jelentkezik. Két év alatt azonban elegendő tapasztalat összegyűlt ahhoz, hogy a legfontosabb intézkedések hatását, a fejlődés vonalát, fő tendenciáit számbavegyük.

A mezőgazdaság fontos ága a szántóföldi növénytermesztés. A növénytermesztés 1957—58. évi eredményeiben a mezőgazdasági termelés belterjes irányú fejlesztésének a helyes termelési arányok kialakításának volt alapvető szerepe. Ezért e két esztendő legfontosabb célkitűzései közé tartozott a növénytermelés és állattenyésztés összhangjának biztosítása, a munkaigényesebb, az egységnyi területen nagyobb értéket adó növényfélék térhódításának elősegítése, a szőlő- és gyümölcstermesztés fejlesztése. A vetésszerkezet összetételében lényeges változás következett be. Ezt szemlélteti az alábbi táblázat.

Növények	Vetésterulet a szántó százalékában		
	1931—40	1954—56	1957—58
kenyérgabona	40,9	33,9	30,0
takarmánygabona	34,0	32,3	37,3
ebből kukorica	21,4	22,5	24,6
burgonya	5,3	4.2	4,5
cukorrépa	0,9	2,0	1,8
huvelyesek	0,8	1,7	1,4
szalastakarmanyok	11,8	11,8	13,4
ebből éveló pillangósok	6,6	6,4	8,0

A párt és a kormány az ország kenyérgabonaellátása érdekében, a mezőgazdaság belterjes szerkezeti átalakulását elősegítve, a vetésterulet erőltetett növelése helyett — ami egyébként a kötelező vetéstervi előírások megszűnése után nem is volt lehetséges — a hozamok növelését jelölte meg főfeladatnak. A számítások azt mutatják, hogy 2,7—2,8 millió kat. hold kenyérgabona vetésterületen a termésátlagok növelése útján az ország kenyérgabona ellátását biztosítani lehet. 1957—58-ban a megelőző három év átlagához képest 12 százalékkal csökkent a kenyérgabona vetésterülete. A termelők egy része a kenyérgabona kötelező vetésterületi előírásainak megszűnése után elsősorban takarmányfélék és főleg kukorica termesztésére törekedett, mivel ezek az állattenyésztés révén jobban hasznosíthatók. A kialakult helyzet, a kenyérgabona vetésterületének csökkenése lehetővé teszi kedvező vetésszerkezet kialakulását, ami jelentős mértékben befolyásolja az egész szántóföldi termelés hozamát. A gabonakérdés ilyen megoldása elősegíti a mezőgazdaság belterjes fejlesztését. A kenyérgabona vetésterületet azonban a következő 3—4 éven belül tovább csökkenteni már nem szabad.

Jelentős mértékben növekedett az utóbbi években a takarmánygabona vetésterülete. Az őszi árpából 100 300, tavaszi árpá-

ból 76 000 kat. holddal vetettek többet két év átlagában, mint 1954—56-ban. Az összes takarmánygabona vetésterülete 569 300 kh-val volt magasabb, mint 1956-ban, illetve 458 000 kh-val 1955—56 átlagához viszonyítva.

A kukorica vetésterülete is kedvezően alakult. A kukorica a gabonafélék közül mindig a legnagyobb termést adta és részesedése a gabonafélék összes termeléséből mindig nagyobb arányú volt, mint a vetésterületből. 1957—58 átlagában például a kukorica részesedése a gabonafélék vetésterületéből 36,2, ugyanakkor a termésből 47,4 százalék volt. 1957—58-ban több fontos intézkedés történt a kukorica termésátlagának gyorsabb ütemű növelése érdekében. Ezek közül legfontosabb a vetőmagellátás megjavítása. A hibridkukorica termesztés kiszélesítése, illetve a hibridkukorica vetőmag elterjesztése érdekében 1958-ban megépült 6 db hibridkukorica feldolgozó üzem. Ez lehetővé teszi, hogy 1959-ben a kukorica vetésterületének kerek egyharmadát hibridkukoricával vessük be, ami számításaink szerint jelentős terméstöbbletet hoz majd. Sikeresnek mondhatók a silókukoricatermesztés terén elért eredmények is. Biztató, hogy 1958-ban a termelőszövetkezetek és állami gazdaságok is kukoricából magasabb hozamot értek el, mint az egyéniek.

Az ellenforradalom óta eltelt időszak agrárpolitikájának nagy eredménye, hogy *az állatállomány jobb takarmányellátása érdekében sikerült kiszélesíteni a takarmánybázist.* Az egy számosállatra jutó abraktermő terület az 1938. évi 1,14 kh és az 1956. évi 0,93 kh-dal szemben 1957—58. évek átlagában 1,21 kh volt. Az abraktermőterületekhez hasonlóan kedvező változás következett be a szálastakarmány teruletek alakulásában is. Különösen szembetűnő a szálastakarmányon belül az értékesebb, nagyobb fehérjetartalmú pillangósok előtérbe kerülése. 1938-ban egy számosállatra 0,40, 1956-ban 0,37, 1957—58-ban pedig 0,43 kh fővetésű szálastakarmány termőterület jutott. A vetésterületek, valamint a termésátlagok alakulásának megfelelően javult az egy számosállatra jutó keményítő- és fehérjeérték, amit az alábbi táblázat szemléltet.

Egy számosállatra jut	1931—40 évek átlaga	1955	1956	1957	1958
keményítő érték (q)	22	21	19,4	21,6	22,7
fehérje érték (q)	—	2,46	2,35	2,74	2,92

1955 és 1956-ban a keményítő és fehérje ellátottság még alatta maradt a háború előttinek és lényegesen alatta volt a szük-

ségesnek. Ez volt az oka annak, hogy az állatállomány termelőképességét megközelítően sem tudtuk kihasználni ebben az időszakban. Az utóbbi két évben e téren is fordulat következett be.

1957-ben a növénytermelés egyik fogyatékossága volt a cukorrépa vetésterület csökkenése. Ez azonban csak átmeneti jelenségnek bizonyult, mivel már 1958-ban — teljesen önkéntes alapon — sikerült közel 190 ezer kh cukorrépát termelni. A korábbi években sok esetben csak kötelező előírásokkal sikerült ugyanekkora területre szerződést kötni.

A kötelező előírások megszüntetése nyomán nagymértékben csökkent a napraforgó vetésterülete. 1957-ben 1956-hoz képest a csökkenés 49,6 százalék, 1958-ban a napraforgó vetésterülete már növekedett, ez azonban nem számottevő.

1957—58-ban kedvezőtlenül alakult a szántóföldi zöldségtermesztés. Különösen 1958-ban volt szembetűnő a zöldségtermelés csökkenése — amihez nagymértékben hozzájárult az 1958. évi késői kitavaszodás, majd a májusi aszály. Vannak azonban e kedvezőtlen jelenségeknek gazdasági okai is, — a felvásárlás, szállítás, tárolás, feldolgozás nehézségei —, amelyeket sürgősen meg kell szüntetni. Ezt sürgeti a nagyvárosok zöldségellátásának megjavítása is.

Növénytermelésünk fejlődése — főként a vetésszerkezet változása — kedvező volt az utóbbi két évben. A termésátlagok alakulását a következő adatok mutatják:

Megnevezés	Az első ötéves terv	1954—56 évek	1957—58 évek
	átlaga q/kh		
Búza	8,4	7,8	8,1
Őszi árpa	9,4	10,2	11,2
Tavaszi árpa	8,1	9,0	8,5
Kukorica	10,9	11,7	13,0
Burgonya	43,9	54,7	62,5
Cukorrépa	101,0	105,7	120,2
Dohány	5,5	6,1	9.0
Napraforgó	5,8	6,2	6,8
Rostkender	20,9	20,4	23,3

A kalászosok 1958. évi hozamát kivéve, a főbb növények termésátlaga kedvezően alakult. Az 1958. évi gyenge kalászos termés elsősorban a kedvezőtlen tavaszi időjárás következménye. 1958 májusáig ugyanis a kalászos vetésállomány az 1957 májusihoz képest legalább 10—15 százalékkal jobb volt. A súlyos aszály messze visszavetette a kalászosok termelését. Egyébként az idő-

járás alakulása mellett egyre kézzelfoghatóbb az agrotechnika és a termelési kultúra színvonala emelkedésének hatása a hozamok növekedésére. Ezt jól mutatják az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek terméseredményei. Például a burgonya termésátlagok növekedéséhez jelentősen hozzájárult, hogy a burgonyabogár elleni védekezés nyomán a burgonyatermesztés agrotechnikája sokat javult.

Kedvezően befolyásolja a szántóföldi termelés alakulását a fokozottabb műtrágya felhasználás. 1954—56 átlagában 1 kh szántóra 29,1 kg műtrágya jutott, míg 1957—58-ban 46,1 kg. Különösen örvendetes az állami gazdaságok és termelőszövetkezetek nagyobb műtrágya felhasználása. Az állami gazdaságok az 1956. évi 1 kh szántóra eső 96,3 kg műtrágyával szemben 1957-ben 155 kg-ot, 1958-ban 192.1 kg-ot használtak fel. A termelőszövetkezetek 1958-ban több mint 100 kg műtrágyát használtak fel katasztrális holdanként. Nagyüzemeink — elsősorban az állami gazdaságok — rátértek a nagyobb adagú műtrágyák használatára, ugyanakkor javulás következett be a felhasznált műtrágya összetételében is.

Jelentős előrehaladás történt a talajjavítás terén. Az utóbbi 2 év átlagában 42,2 százalékkal nagyobb területen végeztek talajjavítást, mint 1954—56-ban. Az állami gazdaságok 1957-ben 1956-hoz képest 37 százalékkal, 1955-höz képest pedig 158 százalékkal nagyobb területet javítottak meg. Ma már eléggé közismert, hogy a talajjavítás az egyik leggazdaságosabb befektetés. Költségei savanyútalaj javítása esetén 3 év alatt, a szikes talajok digózással való javításakor pedig 4 év alatt térülnek meg. A terméshozam fokozásának fontos eszköze az öntözéses gazdálkodás elterjedése. Hazánkban azonban jelenleg nem kielégítő a meglevő öntözőtelepek kihasználása. A megépített öntözőtelepek több mint 35—40 százaléka 1958-ban sem üzemelt. Ezen a helyzeten sürgősen változtatnunk kell. Mind a talajjavításnál, mind az öntözésnél a nagyobbarányú mennyiségi fejlődésnek is feltétele a termelőszövetkezeti mozgalom előrehaladása.

1957—58-ban különösen szembetűnő a szőlőtermelés fejlődése. 1958-ban az összes bortermés jóval meghaladta a 4 millió hektólitert. Sikeresen folyt a szőlők felújítása is. Lényeges javulás van a karózás, az ápolás tekintetében, javulás következett be a tőkepótlás, valamint a telepítések terén is. Megállt a szőlőterületek évek óta tartó csökkenése. Hazánkban — bár a világ egyik legjobb és leghíresebb bortermelője vagyunk —, egész 1957-ig a szőlő területe állandóan csökkent. Az 1948. évi 413 ezer kh-val szemben 1957-ben a szőlő területe 340 ezer kh volt, emellett a tőkehiány több mint 21 százalékos volt és mindennek következményeként 1950—56. évek átlagában az átlagtermelés mind-

össze 12,8 q volt. 1957-ben és 1958-ban a szőlőtermelés a kellő gondozás, a jobb ápolás, a kellő időben végzett védekezési munkák eredményeként kedvező volt. Az 1 kh termőteruletre számított termésátlag 1958-ban több mint 20 mázsa volt. A felszabadulás óta ez a legjobb eredmény.

Az 1957-ben hozott párt- és kormányintézkedések nyomán sokat fejlődott az állattenyésztés. A szarvasmarhaállomány az 1956-os őszi és 1957-es tavaszi fokozott selejtezés nyomán csökkent, 1958 márciusa óta azonban kb. 4—5 százalékkal növekedett. A szarvasmarha állományon belul a tehenek aránya — örvendetes módon — az 1955 évi 40,3 százalékról 1957-ben 45,2 százalékra, az 1958. októberi állatszámlálás adatai szerint pedig 45,3 százalékra emelkedett. A szarvasmarha állomány 1958 őszén meghaladta a 2 millió darabot. Novekedett az állati termékek termelése is. Kulonosen örvendetes a szarvasmarha vágási átlagsúly novekedése. Míg 1953-ban 375 kg, 1954-ben 410, 1955-ben 408, 1956-ban 401 — tehát a 4 év átlagában 398 kg — volt a szarvasmarhák vágási átlagsúlya, addig 1957-ben 426 kg, 1958-ban 470—472 kg.

Szép eredményeket értünk el az utóbbi két évben a tejtermelésben. Az 1955. évi 1697 és az 1956. évi 1666 literrel szemben 1957-ben 1945 liter, 1958-ban pedig meghaladta a 2100 litert az 1 tehénre jutó évi átlagos tejhozam. A tejtermelés növekedése tette lehetővé a tejellátás javulását és azt, hogy 1958-ban a vaj árát le tudtuk szállítani. Meg kell azonban említeni, hogy a tejfelvásárlás, feldolgozás, általában a tejipar felkészültsége körül az elmúlt év első felében komoly nehézségek voltak. Az évközben meghozott intézkedések növelték a tejipar szállítókanna kapacitását, igy ezek a nehézségek nem hatottak hátrányosan a termelésre.

A sertéshús és zsír termelésben ugyancsak kedvező eredményeket értünk el. A sertéstenyésztésre továbbra is a zsírsertés állomány magas aránya jelemző. Az 1958-ban végrehajtott sertésár rendezése nyomán minden bizonnyal meggyorsul majd a hússertés állomány fejlődése, hiszen az árak elsősorban erre ösztönöznek. Már tapasztalható, hogy a termelők egyre nagyobb figyelmet fordítanak a hússertés suldók beszerzésére. Erről beszélnünk kell azért is, mert nemcsak kulkereskedelmi igények, hanem a belföldi húsellátás javítása miatt is egyre nagyobb a hússertés állomány növelésének jelentősége. Főképp az 1958-as tapasztalatok bizonyítják, hogy a túl hosszú hizlalási időt csak úgy lehet lerövidíteni és a korábbi évek 18—19 hónapos hizlalási ideje helyett 13—14 hónapos hizlalási időt elérni — vagyis ugyanannyi takarmánnyal több húst termelni —, ha meggyorsul az állományon belül a hússertések aránya. Nem is beszélve

arról, hogy kevesebb takarmánnyal jobb és a külföldi kívánalmaknak is megfelelőbb húst tudunk előállítani.

Az elmúlt két esztendőben számszerűen is sokat fejlődött a juhállomány, de még nagyobb mértékű a gyapjútermelés növekedése. Jelenleg a juhállomány kb. 95 százaléka magyar fésűs merinó, és csak 5 százalék az úgynevezett durva gyapjas juhok aránya. 1955-hoz képest 1958-ban a gyapjú mennyisége 29,6 százalékkal növekedett. Ez az állomány számszerű növekedése mellett annak köszönhető, hogy az 1950. évi 3,4, az 1955. évi 3,6 kg-mal szemben 1957-ben 3,95 kg, 1958-ban pedig 4,05 kg volt az egy juhra eső gyapjuhozam. A juhállomány fejlesztése terén elért eredmények nagymértékben annak tulajdoníthatók, hogy a zsíros gyapjú árát 36 Ft-ról 48 Ft-ra emeltük és emellett — a minőségi követelményeknek megfelelően az árak a termelőket elsősorban a minőség javítására osztonzik. Az elért eredményekhez hozzájárult az is, hogy elég széles korben kiterjesztettuk a báránynevelési szerződések kotését. Számottevő eredményeket értünk el a pecsenyeürük, valamint a 3 éves nehézuruk hizlalásában. A juhtenyésztés eredményeiben jelentős szerepe van állami gazdaságainknak és termelószovetkezeteinknek.

A baromfiállomány 1955-hóz képest 1958-ban 5,7 százalékkal növekedett és ezzel egyidejűleg novekedett a vagóbaromfi, valamint a tojástermelés is. Becslés szerint 1958-ban a vágóbaromfi termelése elérte a 15 500 vagont, a tojástermelés az 1650 millió darabot, a tyukonkénti tojashozam pedig a 80—82 darabot. A fejlődés ellenére is mind a tojáshozam, mind a vágóbaromfi termelés alacsony és a baromfitartás lényegében kisuzemi, a baromfiállomány 98,5 százaléka ma is kisuzemekben van. Az állomány 75—80 százaléka vegyes, zomében gyenge termelőképességű, a tartási körülmények mostohák, jellegzetesen külterjések.

Nagymértékben visszavetette a baromfitenyésztés fejlődését az, hogy 1956-ban az állami gazdaságok baromfitenyésztése lényegében megszűnt, 1956-ban 1953-hoz képest az állami gazdaság állománya tobb mint 65—70 százalékkal csökkent. Annak ellenére, hogy 1958-ban az állami gazdaságokban és termelőszövetkezetekben volt némi fejlődés, ez nem elegendő ahhoz, hogy például az őszi tojásigényt maradéktalanul ki tudjuk elégíteni, és e téren még fennálló jelentós spekulációt le tudjuk törni. A párt és a kormány nagy gondot fordít a baromfitenyésztés fellendítésére. A nagyuzemi baromfitenyésztés fejlesztése érdekében már az idén nagyobb befektetésekre kerül sor.

*

A termelés tervszerű befolyásolásában, a mezőgazdaság állami irányításában fontos szerepe van a felvásárlási és árpolitikának. 1957 és 1958 tapasztalatai alapján azt is megállapíthatjuk, hogy

helyes volt a kötelező beadási rendszer eltörlése, s a központi készletek biztosításának új rendszerére való áttérés. Bebizonyosodott, hogy főleg kereskedelmi eszközökkel, a szabad felvásárlás rendszerével, a szerződéses felvásárlás széleskörű kiterjesztésével, és olyan biztosított állami készletgyűjtési formák alkalmazásával, mint az adógabona, cséplőrész stb. — melyeket a dolgozó parasztság már régebbről megszokott és elismer — biztosítani lehet a központi készleteket, a lakosság, az ipar és az export szükségleteit.

Mezőgazdasági árpolitikánk s az új felvásárlási rendszer az MSZMP agrárpolitikai tézisein és a Politikai Bizottságnak a mezőgazdasági termékek felvásárlásáról 1957. december 17-én hozott határozatán alapul. Felvásárlási politikánk főbb célkitűzései a következők: a) a lakosság zavartalan ellátása; b) a mezőgazdasági termelés növelése és tervszerű befolyásolása a termelési érdekeltség biztosításával, helyes árpolitikával; c) a mezőgazdaság szocialista átalakításának elősegítése; d) olyan árpolitika kialakítása, amely biztosítja a nemzeti jövedelem tervszerinti elosztását a bérből és fizetésből élők és a parasztság között, valamint biztosítja azt, hogy a parasztság jövedelme csak a többtermelés eredményeként növekedjék; e) végül a mezőgazdasági export növelése.

Az új felvásárlási- és árrendszer két év alatt beváltotta a hozzáfűzött reményeket. Az 1958-as eredmények azt igazolják, hogy az új rendszer gyengébb kalászos termés mellett is megfelelően funkcionál.

Jelenleg felvásárlás útján biztosítjuk a központi készletek döntő részét. Felvásárlási rendszerunk alapelvei helyesek. Alkalmazása elősegítette a termelők anyagi érdekeltségének érvényesülését, a mezőgazdaság szocialista építését, s ezzel egyidejűleg biztosította a belső fogyasztás, a feldolgozó ipar és az export igényeinek megfelelő kielégítését. S mindez csökkenő árszínvonal mellett valósult meg. Az utóbbi két évben ugyanis több mint 10 százalékkal csokkent a mezőgazdasági termelői árszínvonal. Ez világos választ ad arra, hogy viszonyaink között kereskedelmi módszerekkel is sikeresen meg lehet oldani az ország ellátását, a novekvő igények kielégítését s egyúttal kedvezően befolyásolható a mezőgazdaság belterjes, nagyüzemi fejlesztése.

* * *

Az utobbi két év mezőgazdasági eredményei számottevőek. A sikerek azonban nem takarhatják el a fogyatékosságokat. Még messze vagyunk attól, hogy kedvező mezőgazdasági adottságainkat teljes mértékben kihasználtuk volna. A fejlődés üteme biztató, a termelés színvonala azonban még elmarad egyes szom-

szédos országok eredményei mögött, holott ezek az országok hozzánk hasonló természeti adottságokkal rendelkeznek. Nem használtuk ki teljesen a termelőszövetkezetek számszerű fejlesztésének az utóbbi két év során egyre kedvezőbb feltételeit sem, ami pedig a nagyarányú termelésfejlesztés döntő kérdése.

Van tehát még bőven tennivaló.

Pártunk Központi Bizottságának a mezőgazdaság egyes kérdéseiről és a szövetkezeti mozgalom fejlesztéséről hozott legutóbbi határozata a mezőgazdaság szocialista átalakításának eddiginél gyorsabb ütemű folytatását állítja elénk fő feladatul. A párt és kormány a jövőben is támogatja az egyéni gazdákat termelésuk fejlesztésében. Még jobban támogatja azonban az állami gazdaságokat és termelőszövetkezeteket belterjes nagyüzemi gazdálkodásuk kiépítésében és minden segítséget megad a dolgozó parasztság szövetkezeti tömörüléséhez. A termelés nagyarányú fellendítése is csak ezen az úton lehetséges. Az ország szükségletei és mezőgazdaságunk adottságai szintén arra késztetnek, hogy erőteljesebben lépjünk előre a korszerű, szocialista nagyüzemi mezőgazdaság építése útján.

Az üzemi tanácsokról*

Több mint egy év telt el azóta, hogy megjelent a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és a Szakszervezetek Országos Tanácsa közös határozata az üzemi tanácsokról. Az üzemi tanácsok fő feladata az üzemi demokrácia fejlesztése, a dolgozók fokozottabb bevonása az üzemek termelési feladatainak megoldásába és a dolgozókat érintő fontos problémák eldöntésébe.

Az üzemi tanácsok létrehozásának nagy belpolitikai és gazdasági jelentősége van. A legtöbb szocialista országban tanulmányozzák, kutatják a szocialista demokrácia bővítésének formáit, módszereit, amelyek segítségével növelni lehetne a dolgozók részvételét a szocialista vállalatok irányításában, gazdasági feladataik jobb megoldásában.

Az üzemi demokrácia fejlesztésének, alkalmas formái kialakításának problémája a szocialista forradalom győzelmével, a proletárdiktatúra megteremtésével vetődik fel. A kapitalista társadalomban, a polgári demokrácia viszonyai között üzemi demokráciáról nem beszélhetünk. A proletárdiktatúra időszakában viszont az üzemi demokrácia kifejlesztése, a dolgozók aktivitásának kibontakoztatása a szocialista építésben objektív szükségszerűség.

A proletárdiktatúra időszakában a népgazdaság irányításának alapelve a demokratikus centralizmus. A termelőerők fejlődése, a termelés koncentrációja és centralizációja, a termelés társadalmi jellege már a kapitalizmus viszonyai között ellentmondásba kerül a gazdaság spontán, anarchikus, konkurencia-harcban folyó fejlődésével, a tőkés magántulajdon alapján. A termelőerők fejlődése igényeli a termelés központosított, népgazdasági méretekben, tervszerűen összefogott irányítását. Eme objektív követelmény megvalósításának feltételei csak a proletárdiktatúra kivívásával, a főbb termelőeszközök államosításával, össz-népi tulajdonba vételével teremtődnek meg. Az egységes, az egész népgazdaságra ki-

* A tanulmányt Beckl Sándor vezetésével munkacsoport dolgozta ki. Megvitatta a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága mellett működő Közgazdasági Elméleti Munkaközösség.

terjedő központi, tervszerű irányítás a demokratikus centralizmus elvei alapján feltételezi a dolgozó tömegek kezdeményezését az irányítás, a tervezés, a gazdasági építőmunka feladatainak kidolgozásában és megvalósításában.

A proletárdiktatúra a parasztsággal szövetséges munkásosztály hatalma, a szocialista állam a szocializmus építésének fő eszköze, alapvető feltétele. A marxista—leninista forradalmi párt által vezetett, állammá szervezett proletariátus a proletárdiktatúra útján államilag vezeti, irányítja a szocializmus építésének munkáját a gazdasági, társadalmi, politikai és kulturális élet minden területén. A népgazdaság központosított, tervszerű irányításának feladatát is az államnak kell megoldania. A munkásosztály és a dolgozó tömegek érdekeit a proletárdiktatúra, a munkásosztály marxista—leninista pártjának politikája, tevékenysége testesíti meg. A „munkásdemokrácia" elsőrendű megtestesítője és érvényesítője tehát a kommunista párt által vezetett proletár állam. A proletárdiktatúra gyengítése, a népgazdaság központi, tervszerű, állami irányításának aláásására irányuló törekvések a munkásosztály, a dolgozó nép érdekeinek csorbítását, „a munkásdemokrácia" csorbítását, korlátozását is jelentik. „Minden demokrácia, mint általában minden politikai felépítmény — tanítja Lenin — végső fokon a termelést szolgálja és végső fokon az adott társadalom termelési viszonyai határozzák meg."[1] A termelőeszközök tőkés magántulajdonán, a munkásosztály, a dolgozó tömegek kizsákmányolásán alapuló termelésnek hajtóereje, célja a profitszerzés. A munkások tényleges beleszolása az üzemek vezetésébe a kapitalizmus körülményei között ezért nem lehetséges, az üzemekben alakult munkásszervezetek és bizottságok, amennyiben az osztályöntudatos munkások szervezetei és bizottságai, egyúttal tőkésellenes, osztályharcos, munkás-érdekvédelmi szervezetek is. Tevékenységük éle a tőkés kizsákmányolás, végső fokon az egész tőkés társadalmi rend ellen irányul.

Egyes tőkés államokban létrehoznak különböző „munkásbizottságokat", „üzemi szervezeteket" is, közvetlenül a tőkések vagy munkásáruló, reformista, a kapitalista osztály érdekeit védelmező ún. munkásvezetők irányításával. Ezeknek célja a dolgozók megtévesztése, osztályöntudatuk eltompítása, a tőkés kizsákmányolás védelme, a munkások fékentartása, ellenállásuk, harcuk leszerelése; tevékenységük alárendelése a kapitalista kizsákmányolás érdekeinek. Az ilyen szervezeteknek természetesen nem lehet joguk és céljuk a tőkés kizsákmányolás korlátozása, a profit csökkentése.

[1] Lenin Művei, 32. köt. Szikra. 1953. 72. old.

A szocialista demokrácia magasabbrendűsége a kapitalista demokráciával szemben minden területen megmutatkozik. A szocialista államokban, amelyekben megszűnt az ember-ember által való kizsákmányolása, amelyekben a munkásosztály van hatalmon, először teremtődött demokrácia a nép túlnyomó többsége, a dolgozó emberek számára. Hazánkban a dolgozók milliói vesznek részt az államhatalom gyakorlásában. Az alkotmány és a törvények nemcsak jogot adnak erre, hanem megteremtik a jogok gyakorlásához szükséges feltételeket is.

A szocialista demokrácia egyik hajtása, megvalósulási formája az üzemi demokrácia, az üzemek dolgozóinak részvetele a szocialista vállalatok irányításában, a gazdasági vezetők munkájának ellenőrzésében, a gazdasági-termelési feladatok kidolgozásában és megoldásában, a dolgozókat érintő fontos anyagi és más természetű kérdések eldöntésében. Nem csupán jogi kérdésről van szó. Az üzemi demokráciában kifejeződik az államhatalom megváltozott jellege, a termelési viszonyokban végbement gyökeres átalakulás, az osztályviszonyokban, a munkásosztály, a dolgozók helyzetében történt minőségi változás.

Az üzemi demokrácia fejlődésének, megvalósulásának több feltétele és több formája van. A legfontosabb feltétele a kommunista párt vezetése, formája pedig a kommunista párt szervezete. Nélküle nem érhető el, hogy a munkásosztály és a dolgozó nép legkülönbözőbb szervezetei egységesen, összehangoltan munkálkodjanak a szocialista építés feladatainak megvalósításán. A pártszervezetek mellett a legnagyobb jelentőségű, a munkásosztály legátfogóbb szervezete a szakszervezet. A szocialista vállalatokban fontos fórumok a különböző munkásértekezletek, mindenekelőtt a termelési tanácskozások.

Hazánkban a proletárdiktatúra létrejöttével megteremtődtek a szükséges feltételek és kialakultak a megfelelő fórumok a munkások aktivizálódásához. A személyi kultusz kifejlődése azonban, ami együttjárt a tömegek szerepének, alkotó kezdeményezésének lebecsülésével, csökkentette az üzemi demokrácia kibontakozásához alkotott formák jelentőségét is. A pártban azonban meg volt az erő, hogy a személyi kultusszal kapcsolatos hibákat feltárja és hozzalásson káros következmenyeik megszűntetéséhez. Az 1956 júliusi központi vezetőségi ülés feladatul tűzte ki az üzemi demokrácia szélesítését is. Az ellenforradalmi események azonban megszakították a kitűzött feladatok végrehajtását.

Az ellenforradalom alatt munkástanácsok jöttek létre. Ezek ellenforradalmi vezetés alatt állottak, lényegében az ellenforradalom szervei voltak, még az ellenforradalom katonai leverése után is. A munkástanácsokban és főleg vezetésükben nagy szám-

ban voltak ellenforradalmárok, akiknek semmi közük nem volt a munkásosztályhoz. Ezért kellett megszüntetnünk a munkástanácsokat.

Az uzemi demokrácia új formájaként üzemi tanácsokat hoztunk létre. Üzemi tanácsokat Magyarországon először a Tanácsköztársaság idején 1919-ben alakítottak.

Felvetődhet az a kérdés, miért nem tisztították meg a munkástanácsokat az ellenforradalmár, vagy az ellenforradalom befolyása alá kerult elemektől, más formával — az üzemi tanáccsal — való felcserélés helyett? Ennek fontos, elvi okai vannak.

1956-ban a munkástanácsok — különösen területi szerveik — politikai, államhatalmi szerepre törtek, a proletárdiktatúra államával szemben, ellenforradalmi célok szolgálatában. Kialakultak a munkástanácsok központi szervei (pl. a megyei munkástanácsok, a budapesti központi munkástanács), s a fejlődés abba az irányba haladt, hogy országos központjuk jöjjön létre. Az ellenforradalomnak az volt a célja, hogy a meglevő államhatalmi szervek mellett, azokkal párhuzamosan, pontosabban azokkal szemben, új államféle alakuljon ki, mint a kapitalista restauráció szerve. A proletárdiktatúra rendszerében bármiféle második kormány — Központi Munkástanács — a munkások és parasztok törvényes kormányával szemben csak ellenforradalmi célzatú lehet. El kellett dönteni és el is dolt, hogy a hatalom szocialista maradjon-e vagy sem, hogy a teljes hatalom a szocializmust képviselő Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány kezében összpontosuljon-e, vagy az ellenforradalmat képviselő munkástanács-rendszer kezében.

A munkástanácsok megalakulása és tevékenysége összekapcsolódott azoknak az elveknek tagadásával, amelyekre a szocialista gazdasagvezetés épül.

A szocializmus lényegéhez elválaszthatatlanul hozzátartozik a tervgazdaság, a népgazdaság tervszerű vezetése. A tervgazdaság biztosítja a szocialista termelés szakadatlan, válságmentes, arányos, gyorsütemű növekedését, s ez a szocializmus fölényének megnyilvánulása a kapitalizmussal szemben.

Már az ellenforradalom előtti időszakban — különösen 1956-ban — széleskorű és egyre erősodő támadás indult a tervgazdaság, a nepgazdaság központi vezetése ellen. Követelték, hogy a vállalat gazdasági tevékenységét alapvetően a vállalati kollektíva, illetve annak képviselője, a munkástanács határozza meg. Ők határozzák meg a vállalati össztermelés nagyságát, a termékek árait, a béreket, s rendelkezzenek a vállalat nyereségének nagyobbik részével, döntsenek a beruházások nagyobb részéről.

A csoportérdek azonban ellentétbe kerülhet a munkásosztály, a dolgozó nép egészének érdekeivel. A dolgozó osztályok egyetê-

mes érdekeit csak a munkásosztály pártja által vezetett szocialista állam fejezheti ki teljesen és következetesen. Csak a szocialista állam látja át és tudja átfogni a népgazdaság egészének összefüggéseit, biztosítani a helyes irányú és arányos fejlődést. A munkástanácsok fent említett követeléseinek elfogadása és megvalósítása a népgazdaság szocialista, állami vezetésének, a tervgazdaságnak a felszámolását eredményezte volna, és alapjaiban ásta volna alá a proletárdiktatúrát.

A központi vezetést támadó, a szocialista demokráciát kispolgári-anarchista módon értelmező nézeteket a legutóbbi időben a JKSZ program-tervezetében fejtették ki átfogoan és egységesen, mint a „bürokratikus etatizmus"-sal szemben a „dolgozók önigazgatásáról" szóló nézet-rendszert. Ez a koncepció nem a központi vezetésnek a néptől való elszakadását tartja bürokráciának, hanem magát a központi vezetést. Ezért a bürokrácia elleni harc címén a központosított népgazdaság tervszerű állami irányítási rendszerét akarja felszámolni, vagy legalább is a minimálisra korlátozni. A program arról beszél, hogy a dolgozók „önigazgatásának" kell felváltania a népgazdaság központi állami irányítását. Az úgynevezett „önigazgatási rendszer" kiépítése mellett jórészt értelmét veszti a JKSZ programjának az a megállapítása, hogy „Jugoszláviában a termelőeszközök az egész nép tulajdonában vannak", hogy a „munkástanácsok nem a termelési eszközök tulajdonosát képviselik, s nem tulajdonosai a termelőeszközöknek", mert az *egész nép* igen kevéssé tulajdonosa az üzemeknek, mert az egész népet képviselő állam nem rendelkezik kellő mértékben a termelési eszközökkel, a termékekkel és a vállalati jövedelemmel. A vállalatok gazdálkodása alapjában véve a piac spontán alakulásához igazodik. A „helyi önállóság" túlzott mértéke akadályozza a dolgozó nép közös érdekeinek érvényesülését.

A gazdasági vezetés szempontjából döntő fontosságú kérdés, hogy milyen legyen a munkástanács és a vállalati igazgató viszonya; konkrétabban: ki nevezze ki és ki váltsa le az igazgatót, kitől függjön; kinek feleljen; a munkástanács- vagy az állam legyen az igazgató „gazdája". A jugoszláv állásfoglalások — maga a program is — a vállalat igazgatójának az állam által történő kinevezését és leváltását, az államtól való függését, azt, hogy az igazgató az államot képviseli — a bürokratikus etatizmus megnyilvánulásának, a dolgozók önigazgatása megsértésének tekintik.

Az MSZMP és a Forradalmi Munkás-Paraszt kormány nem ért egyet ezekkel a nézetekkel, nem érthet egyet a munkásönigazgatás olyan rendszerével, amely gyengíti a proletár állam gazdasági szerepét a népgazdaság egységes, tervszerű irányításá-

ban. Az MSZMP marxista—leninista politikája ezért is került összeütközésbe a munkástanácsok törekvéseivel.

A munkástanácsok mint önálló, független szervezetek működtek, a szakszervezetek szerepét az „érdekvédelemre" (és esetleg a szakoktatás szervezésére) akarták leszűkíteni. Lenin tanításai szerint azonban a szocializmus építésében jelentős mértékben éppen az osztályharcos szakszervezeteknek — a munkásosztály eme legrégebbi, legtöbb tradícióval rendelkező, s a munkásosztalyt leginkább átfogó szervezetének — feladata a munkásdemokrácia kifejlesztése, szélesítése, a munkások bevonása a vezetés ellenőrzésébe, és magába a vezetésbe; feladata, hogy a munkásosztály tömegeit megtanítsa a vezetés tudományára.

Az üzemi demokrácia legfontosabb formáinak a szakszervezettől való elszakítása, a szakszervezetek munkájának korlátozása a szocializmus építésének viszonyai között egyértelmű a szakszervezetek elsorvasztásával. Az ellenforradalmi vezetésű munkástanácsok tulajdonképpen erre törekedtek, mert a szakszervezetekben a munkásosztály szervezetét, a munkáshatalom támaszát látták. A szocializmus építése során arra van szükség, hogy a szakszervezetek tevékenységét fellendítsuk. Ez az egyik fontos feltétele annak is, hogy az üzemi demokrácia erőteljesen és helyes irányban fejlődjön.

Szakszervezeteink a bérből és fizetésből élők több mint 80 százalékát tömörítik. Sok évtizedes hagyományokkal és a szocialista építőmunkában is többéves gazdag tapasztalatokkal rendelkeznek. A szakszervezetek a legalsóbb szinttől a legfelsőbb szintig részt vesznek az állami, gazdasági szervek munkájában. Széleskörű aktívahálózattal, tapasztalt vezetőkkel rendelkeznek. A szakszervezetek tevékenysége rendkívül széleskörű, feladatuk sokrétű. Politikai, gazdasági és ideológiai téren úgy végzik munkájukat, hogy a proletárdiktatúra erősítése érdekében a társadalmi és egyéni érdek összehangolására törekednek. A szakszervezetek nélkul az üzemi demokráciát nem lehet fejleszteni.

A nálunk létrejött munkástanácsok tagadták a párt vezető szerepét. A munkástanácsok többségéből kitiltották a kommunistákat, az üzemi pártszervezeteket meg akarták szuntetni. A párt vezető szerepének tagadása viszont — ezt a gyakorlat bebizonyította — elkerulhetetlenül a szocialista hatalom, a szocialista fejlődés megsemmisítésére vezet. Az üzemi demokráciának a szocializmus erősödését szolgáló fejlődése csak akkor biztosítható, ha érvényesül a kommunista párt vezető szerepe.

Ismeretes, hogy nálunk is és más országokban is a Kommunista Párt volt az, amely napirendre tűzte a szocialista demokrácia szélesítésének módját

Amikor a munkástanácsokat megszüntették, a párt az üzemi demokrácia fejlesztésének célját követve létrehozta az üzemi tanácsokat, amelyek az üzemi demokráciának helyes alapelveken felépülő új formái, amelyekben a párt vezető szerepe érvényesül.

Minden olyan törekvés, amely a vállalat ügyeinek intézésében az üzemi pártszervezetek illetékességét vitatni akarja, amely szembe akarja állítani a politikai nevelőmunkát és a termeléssel való foglalkozást, tagadja az üzemi pártszervezet vezető szerepét — mélységesen hibás és káros. A munkástanácsok ezért sem működhettek tovább.

Az üzemi demokrácia erősítésének és fejlesztésének rendkívül nagy társadalmi, gazdasági, politikai jelentősége van.

Az osztályharc a termelés frontján is folyik. A termelés színvonalának emelése nemcsak gazdasági, hanem elsőrendű politikai kérdés is. A dolgozók bevonása az üzemek vezetésébe hozzájárul a termelési eredmények javításához. Egyrészt a munkások — mint ezerszemű vezetők — közvetlen termelési tapasztalataikkal segítik a vezetőket, másrészt fokozódik termelési kedvük, felelősséget éreznek egész üzemük sikeres munkájáért. Ily módon realizálódik a munkásosztály irányító és alkotó keszsége a termelésben, a szocialista gazdaság építésében.

Az üzemi demokrácia konkrét megnyilvánulási formái (termelési tanácskozások, üzemi tanácsok) kiválóan alkalmasak a munkások tehetségének és vezetőképességének kibontakozásához. A dolgozók részvétele a gazdasági vezetésben, a munkásellenőrzés segíti a bürokrácia elleni eredményes harcot.

A proletárhatalom azt is jelenti, hogy a népgazdaságot munkásokból lett vezetők irányítják. A munkásosztály, mint a társadalom élenjáró és legszervezettebb osztálya, rendelkezik azzal a képességgel, hogy a társadalmi és gazdasági élet minden posztján vezetőerő legyen. A szocializmus építése során az egész munkásosztályt képessé kell tenni a gazdasági ügyek intézésére. „Ha törik, ha szakad, szét kell zúznunk — mondotta Lenin — azt a régi, *ostoba,* barbár, alávaló és szégyenteljes előítéletet, hogy az államot kormányozni, a szocialista társadalom szervező építését vezetni, csakis az úgynevezett „felső osztályok", csakis a gazdagok vagy azok tudják, akik kijárták a gazdag osztályok iskolaját."[2]

A proletárdiktatúra viszonyai között a szocialista vállalatokban a munkások bevonása a vezetésbe, a termelési, szociális stb. kérdések megoldásába, erősíti, illetve az elmaradottabb munkásoknál segíti felébreszteni a szocialista öntudatot. A szocialista tudat fejlesztése nagy feladat, mert a társadalmi fejlődés során az em-

[2] Lenin Művei, 26. kot. Szikra, 1952. 423 old.

berek tudata társadalmi-gazdasági helyzetük megváltozásakor nem alakul át egycsapásra. A proletárforradalom győzelme után még hosszú ideig hatnak a kapitalista gondolkodás maradványai. A hatalom megszerzésével egyidőben a munkásosztály nem minden tagja ébred annak tudatára, hogy elnyomott proletárból az uralkodó osztály tagja, a termelőeszközök tulajdonosa lett. Ha az üzemekben bevonják a munkásokat a gazdasági-termelési problémák megoldásába, ez elősegíti, hogy a dolgozók mind szélesebb rétege megértse megváltozott helyzetét és egyben felelősségét is.

A szocialista iparosítás során a munkásosztály soraiba nagy számban kerülnek kispolgári és deklasszált elemek is, akik magukkal hozzák kispolgári, illetve polgári gondolkodásmódjukat. A munkásosztályban megvan az a képesség, hogy magába olvassza, haladó eszméinek megnyerje és szocialista szellemben nevelje a soraiba áramló különböző elemeket. Ennek a feladatnak a megvalósítása szívós és céltudatos munkát igényel, amelyet a párt szervez és irányít. Az öntudatos munkáskollektívában kifejlődik a közösség iránti felelősség, a kölcsönös elvtársi segítség, az élenjárók társadalmi megbecsülése, az új és fiatal dolgozók nevelése, a hanyag, fegyelmezetlen dolgozók bírálata.

Az üzemi demokrácia fejlődése a szocialista országokban növeli a tőkés országok munkásosztályaiban és munkásmozgalmában a szocializmus, a szocialista világrendszer vonzerejét. A kapitalista országok munkásai látják, hogy nálunk valóban a munkások a gazdái az üzemeknek, hogy minőségileg új módon alakult a vezetők és a vezetettek viszonya, az állam vezetői számíthatnak a munkások segítségére abban, hogy gazdaságosabb legyen a termelés, ésszerűbbé váljanak a beruházások, növekedjen a termelékenység és biztonságosabbak legyenek a munkakörülmények. Azt is látják, hogy a munkások által tett javaslatok bevezetése anyagi előnyöket biztosít részükre. A dolgozók bevonása az életszínvonal emelkedését szolgálja.

A munkások bevonása az üzemek vezetésébe tehát nagyfontosságú politikai és gazdasági tett, mert így feltárjuk és kibontakoztatjuk a termelés növelésének és az életszínvonal emelésének egyik legnagyobb tartalékát. Az üzemi demokrácia fejlesztése a munkáshatalom erősítését jelenti, ezért a szocialista társadalom építésének hatékony eszköze.

Az üzemekben az üzemi tanácsok megalakulása előtt is voltak különböző szervezetek, amelyek bevonták a munkásokat a gazdasági építőmunka irányításába és ellenőrzésébe, amelyekben a munkások kifejthették véleményüket. A pártszervezetek és szakszervezetek taggyűléseken, tervvitákban, kulonféle gazdasági

bizottságokban és termelési tanácskozásokban lehetőséget adtak a dolgozóknak, hogy véleményüket elmondják, ellenőrizzék a vezetőket, javaslataikkal segítsék a vállalatok munkájának megjavítását és saját érdekeik fokozott figyelembevételét. Ezek a lehetőségek azonban nem adtak elég teret a dolgozóknak elsősorban azért, mert a helytelen, bürokratikus, hibákkal terhelt, túlcentralizált gazdaságvezetési módszer gátolta a vállalatok szükséges gazdálkodási-operatív önállóságának kibontakozását. A demokratikus-centralizmus elveinek fokozottabb érvényesítése a gazdaságvezetésben növelte a dolgozók aktív tevékenységének lehetőségét és szükségességét is a vállalatok irányításában.

Az üzemi tanácsokról szóló rendelet megjelenésekor voltak, akik kifogást emeltek az új szerv létrehozása ellen, s a meglevő formák keretein belül akarták a munkásdemokráciát szélesíteni, a megnövekedett feladatokat megoldani.

Elsősorban a termelési tanácskozások szerepét akarták bővíteni. A termelési tanácskozásoknak azonban az a feladata, hogy a dolgozók kis egységenként, műhelyenként, üzemrészenként vitassák meg a termelési problémákat és tegyenek javaslatokat a gazdálkodás egyes részkérdéseinek megoldására. Nem lenne célszerű a termelési tanácskozásokat a gazdasági irányítás és ellenőrzés jogaival felruházni, mert nem foglalkoznak az egész üzem termelési feladataival. Az sem vezetne megoldásra, ha összüzemi szinten hoznánk létre termelési tanácskozásokat, mert az ilyen nagylétszámú tanácskozások, amelyekben minden dolgozó részt vesz, cselekvésképtelenek. Elkerülhetetlenül két-három vezető akarata érvényesülne, a munkások érdemben nem tudnának részt venni a sokoldalú gazdasági összefüggések és célkitűzések megvitatásában.

Az is felvetődött, hogy például a szakszervezeti taggyűlések illetékességét terjesszük ki a gazdasági-termelési területre. Bár a szakszervezetek átfogják a munkásosztály, a dolgozók túlnyomó többségét, az üzemi demokrácia kiszélesítése, a megnövekedett gazdasági irányítási és ellenőrzési feladatok megoldása szükségessé teszi, hogy minden dolgozót bevonjunk a munkába. Nem lehet tehát figyelmen kívül hagyni, elhanyagolni a szervezetlen munkások és értelmiségi dolgozók aktivitását. Ezeket is mozgósítja az üzemi tanács, amelyben minden dolgozó képviselve van, melyben minden dolgozó részt vehet, aki egyetért a szocializmus építésével. Ilyen megfontolások figyelembevételével vetette meg 1957 végén a kormány a SZOT-tal egyetértésben az üzemi tanácsok törvényes alapját. Az üzemi tanácsok tennivalóit, jogait és kötelességeit — melyek véleményező, ellenőrző és döntési jogokra terjednek ki — a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és a

SZOT Elnöksége 1086/1957. XI. 17./sz. közös határozatában foglalta össze. Azok ismertetésére itt nem térünk ki. Tanulmányozása azonban az eredményes munka nélkülözhetetlen feltétele.[3]

Az üzemi tanács mellett megmaradtak az üzemi demokrácia korábban is létező szervei, a pártszervezetek és a szakszervezetek. Az üzemi tanácsoknak bele kell illeszkedni az üzem gazdasági, politikai rendszerébe, tisztázni kell tehát milyen viszonyt kell kialakítani a párt- és a szakszervezet, valamint az üzemi tanács között.

Az üzemi tanács csak akkor töltheti be helyesen szerepét, ha az üzemi pártszervezet irányítja. A pártszervezet, a kommunisták gyakorolják leghatékonyabban a gazdasági vezetés ellenőrzését, a fegyelem megszilárdulását, a társadalmi tulajdon védelmét, minthogy a párt soraiban a legöntudatosabb dolgozókat tömöríti, akik jobban felismerik a társadalom érdekeit és harcolnak azok megvalósulásáért. Másrészt a párthoz hasonló egységes és fegyelmezett munkásszervezet nincs és nem is lehet. Éppen ezért a pártszervezetek tudják elsősorban a dolgozók kezdeményezését felkarolni és mozgósítani a tömegeket a feladatok megvalósítására.

A pártszervezetek az üzemi tanácsokat nem közvetlenül irányítják, hanem a szakszervezetekben és az uzemi tanácsokban tevékenykedő párttagok útján. A pártszervezet vezető szerepe nem kisebbíti az üzemi tanácsok tevékenységét, hanem éppen serkenti, hiszen csak így oldhatja meg a pártszervezet is a gazdálkodás irányításának és ellenőrzésének sokrétű feladatát.

Az üzemi tanácsok a szakszervezetek irányításával működnek, de önálló testületként. Felmerül a kérdés, miért szükséges, hogy a szakszervezetek irányítsák az üzemi tanácsokat?

A szakszervezetek az új társadalmi rend megvalósításáért legkövetkezetesebben harcoló osztály, az uralmon levő munkásosztály legnagyobb tömegszervezetei, a proletárdiktatura védelmét, erősítését, a szocialista építés elősegítését legfőbb kötelességüknek tekintik. Az osztályharc bonyolultságából következik, hogy a szakszervezeteknek is bonyolult és sokoldalú feladatokat kell megoldaniok. Részt vesznek a hatalom gyakorlásában, képviselik a szocialista társadalom érdekeit, ugyanakkor egyetlen pillanatra sem hanyagolhatják el a dolgozók kozvetlen, mindennapos egyéni érdekeinek védelmét sem. Ezért az üzemekben a legalkalmasabb szervezetek arra is, hogy a munkáshatalom gazdasági megszilár-

[3] A szóbanforgó határozat helyes értelmezésének és gyakorlati alkalmazásanak elosegítésére a SZOT Kozgazdasagi Titkársága annak idején „Az uzemi tanácsokról szóló határozat és magyarazat" címmel kulon brosúrát is kiadott. (Tancsics, 1958.)

dítását is egész erejükkel segítsék. A kormány és a párt ezért bízta az üzemi tanácsok közvetlen vezetését a szakszervezetekre.

A szakszervezetek a demokratikus centralizmus elve alapján épülnek fel és üzemi szerveiken kívül területi és országos szerveik is vannak. Soraikba tömörítik nemcsak a munkásosztály, hanem az összes dolgozók túlnyomó többségét. Ezért alkalmasak és képesek olyan testület vezetésére, mint az üzemi tanácsok.

Az üzemi tanácsok szervesen kapcsolódnak a szakszervezetekhez, számottevő tényezői így a szakszervezeti mozgalom fellendülésének is. A szakszervezeti bizottságok feladata: az üzemi tanácsok megalakítása, az üzemi tanács létszámának meghatározása, a tagók jelölése, az ügyviteli tennivalók ellátása. Két ülés közötti időben az üzemi tanács hatáskörét a szakszervezeti bizottság gyakorolja. A két szerv között szoros kapcsolat, szerves összetartozás, összehangolt tevékenység van, de nincs alá- vagy fölérendeltségi viszony, egymást nem utasíthatják.

A szakszervezeti bizottságnak az üzemi tanácsot nemcsak szervezetileg kell irányítania, hanem nevelni is kell az üzemi tanács tagjait. A tanács tagjainak túlnyomó többsége szakszervezeti tag. A szakszervezeti bizottság munkáján tehát sok múlik. Ha helyesen foglalkoztatják aktivistáikat, tagjaikat, akkor az üzemi tanács is tevékeny lesz. A szakszervezeti bizottságnak két ülés közötti időben is foglalkoztatnia kell a tanács tagjait. Leghelyesebb, ha a tanácstagokat bevonják a szakszervezet egy-egy munkabizottságába. De ezen túlmenően helyes, ha konkrét vizsgálatok stb. lefolytatásához is igénybe veszik munkájukat.

A szakszervezetek jó munkája nagyon fontos az üzemi tanácsok vezetésében, mert a párt irányító szerepe az üzemi tanácsokban lényegében rajtuk keresztül valósul meg. A szakszervezetek helyes pártirányítása biztosítja, hogy az üzemi tanácsban is mindenkor a párt politikája érvényesüljön. A szakszervezeti bizottságon belül működő kommunista csoport rendszeres összehívása, tájékoztatása, beszámoltatása módot ad arra, hogy az üzemi pártszervezetek ne adminisztratív módszerrel, hanem eszmeileg biztosítsák az üzemi tanácsok helyes, a proletárhatalom érdekében történő működését. A pártszervezeteknek módjukban van bármikor — pl. egy-egy fontos kérdés megvitatása előtt — külön is összehívni az üzemi tanácsban működő párttagokat a helyes álláspont kialakítása céljából.

Az üzemi tanácsok működése változást hoz az igazgatók munkáját illetően is. Az igazgató a vállalat vezetéséért személyében felelős, az államhatalom helyi képviselője. Kinevezése, leváltása a vezető gazdasági szervek hatáskörébe tartozik. Eddig az igazgató csak ennek a felsőbb szervnek tartozott felelősséggel. Most azonban

időről-időre az üzemi tanácsnak is be kell számolnia, mert az üzemi tanács közreműködik egyes határozatok meghozatalánál, ellenőriz, sőt a hatáskörébe tartozó kérdésekben dönt és döntését az igazgatónak végre kell hajtania. Az is előfordulhat, hogy az üzemi tanács — a hatáskörébe tartozó kérdésekben — az igazgatót leszavazza.

•

Az üzemi tanácsokat a rendelet megjelenése után, 1957 decembere és 1958 márciusa között választották meg. Jelenleg az ipari és mezőgazdasági üzemekben 2185 üzemi tanács működik 66 552 taggal. A demokratikusan levezetett választásokban a dolgozóknak mintegy 80—85 százaléka vett részt. A tanácstag jelölő gyűléseken élénk vita folyt. Több helyen az eredetileg javasolt dolgozók helyett, megfelelőbbet jelöltek. A cél az volt, hogy becsületes, jó szakemberek kerüljenek az üzemi tanácsba, akik bírják a dolgozók bizalmát, hűek legyenek a népi demokráciához és lehetőleg az üzem törzsgárdájából kerüljenek ki.

Általában érvényesültek ezek az elvek. Minden üzemi tanács tagsága hűen tükrözi az üzem jellegét, összetételét. A tanácstagok többsége fizikai dolgozó. Pl. a textiliparban 62,4 százalék, az építőiparban 61 százalék munkás, akik többnyire hosszabb idő óta dolgoznak üzemükben. A vegyiparban például a tanácstagok túlnyomó többsége több mint 5 éve dolgozik a vállalatnál. A budapesti vasas üzemekben az üzemi tanácsok összetételét a következő adatok jellemzik: 159 üzemi tanácsot választottak, 6565 taggal. A tanácstagok közül 2188 5 éve, 2765 5—10 éve, 166 10—20 éve és 450 több mint 30 éve áll munkaviszonyban. Az üzemi tanácsban tevékenykedők több mint 50 százaléka szakmunkás, illetve magasabb szakmai képzettséggel rendelkezik, 60 százaléka fizikai, 30 százaléka műszaki, 10 százaléka adminisztratív, illetve egyéb beosztású dolgozó. Ez az arany általában jellemző a népgazdaság többi iparágaira is.

Jellemző az is, hogy kevés szervezetlen dolgozót választottak meg. Bár az üzemi párt- és szakszervezeti szervek igyekeztek a szervezetlen dolgozók arányszámát növelni, a termelési tanácskozásokon ezeknek a jelölteknek egy részét nem választották meg. Ezért pl. a bányászatban az üzemi tanácsokban csak 2,2 százalék, az építőiparban pedig 2,4 százalék a szervezetlen dolgozók aránya.

Az üzemi tanácsok összetétele és megválasztásuk körülményei tehát általában megfelelőek voltak, ami biztosíteka jó munkájuknak.

Ha az üzemi tanácsok működését elemezzük, megállapíthat-

juk, hogy máris hozzájárultak az üzemi demokrácia megerősödéséhez. Tevékenységükkel sikerült jobban bevonni a dolgozókat a vállalat gazdasági problémáinak megoldásába, a termelés társadalmi ellenőrzésébe. Szilárdították az egyszemélyi felelős vezetést, hozzájárultak a dolgozók munka- és életkörülményeinek javításához. Hasznos eszköznek bizonyultak az üzemi és az egész szakszervezeti munka eredményesebbé tételéhez, a szakszervezetek jogkörének bővítéséhez. Ma már mind jobban támaszkodnak munkájukra az igazgatók is.

Alakuló üléseiken általában megvitatták az üzemi tanácsokról szóló rendelet főbb pontjait, valamint az előttük álló feladatokat. Az első nagy erőpróbájuk az 1957. évi gazdasági eredmények után járó nyereségrészesedés felosztásának meghatározása volt. A tapasztalatok azt mutatták, hogy helyesen határozták meg az elosztás üzemi irányelveit. Mindenkinek érdeme szerint juttattak. Gondoltak a holnapra is: a felosztható nyereségrészesedésből tartalékoltak szociális, kulturális és sportcélokra. A legszélesebb demokratizmus jegyében szuletett dontéseknek meg is volt az eredmenye. Az uzemek tobbségében reklamáció alig volt. Az üzemi tanácsok döntései csökkentették a vitákat is. Ugyanis voltak olyan dolgozók, akik sérelmezték az alacsonyabb összegű részesedést. Ezeket a dolgozókat az uzemi tanácstagok győzték meg a dontés helyességérol, és ezeket a magyarázatokat az elégedetlenkedők rövid időn belül elfogadták.

Az 1958. évi munka- és védőruha elosztását is már az uzemi tanácsok végezték. A tanácsüléseken sokszor napokig tartó szenvedélyes viták folytak. Megállapítható, hogy a dolgozók nagy többsége egyetértett a hozott határozatokkal, sőt hangsúlyozták, hogy a munkaruhák elosztása — tobb év óta — ez alkalommal történt a legmegnyugtatóbb módon.

Az üzemi tanácsok sok jó javaslattal, elgondolással segítették az 1958. évi tervfeladatok teljesítését, általában a gazdasági és pénzugyi problémák megoldását is. Megtárgyalták a beruházási és felújítási tervet, az üzem bérhelyzetét, megvitatták a társadalmi tulajdon védelmének kérdéseit, a munkafegyelem helyzetét stb. Ennek is nagy szerepe volt abban, hogy az 1958. évi ipari teljes termelés tervét 4 százalékkal túlteljesítettük és a termelés gazdaságossága is jelentősen fokozódott.

A legtobb uzemi tanácsülésen a tagok 90—95 százaléka megjelent. Több vállalatnál nyilvános ülést is tartottak. A gazdasági problémákhoz — különosen azokhoz, amelyekben döntési joga van az üzemi tanácsnak — sokan szóltak hozzá. Az üléseken a fizikai munkát végző dolgozók is aktívan bíráltak, elmondták véleményuket. Általános tapasztalat az is, hogy az üzemi tanács

döntéseit az igazgatók elfogadják és még nem volt rá eset, hogy a megszavazott döntést ne hajtották volna végre.

Az üzemi demokrácia formáinak helyességét végső fokon az dönti el, hogy a dolgozók bevonása az irányító és ellenőrző munkába mennyire növeli a gazdasági vezetés hatékonyságát, ezen keresztül a termelési eredményeket. Az üzemi tanácsok munkájának eredményességét számszerűen értékelni nehéz lenne. Az mindenesetre megállapítható, hogy a többletnyereségek biztosításához, a termelési tervek teljesítéséhez már eddig is sok segítséget adtak.

Az eredmények természetesen nem maguktól jöttek létre. A párt- és szakszervezetek sokat tettek az üzemi tanácsok megerősítéséért, átsegítették őket a kezdeti nehézségeken. Nemcsak az uzemi, hanem a kerületi, megyei pártbizottságok is foglalkoztak elvi és gyakorlati problémáik megoldásával. A szakszervezetek főleg szervezeti megerősítésükön munkálkodtak. A gazdasági szervekkel közösen kidolgozták a rendelet végrehajtási utasítását. Tájékoztatták az üzemi tanácsok elnökeit és tagjait feladataikról es segítették is őket. Előfordultak azonban hibák és hiányosságok is, amelyek akadályozták az üzemi demokrácia kiszélesítését.

Egy-egy új módszer elterjedésekor mindig két veszéllyel kell számolni: egyrészt a maradisággal, az újtól való idegenkedéssel, másrészt a túlzottan felcsigázott várakozással, mely egy-egy új módszertől — szinte csodát várva — minden probléma gyors és tökéletes megoldását reméli. Nálunk ebben az esetben főleg az előbbi, az idegenkedés volt tapasztalható. Nem annyira a dolgozók, mint inkább az üzemek gazdasági, párt és szakszervezeti vezetői részéről.

A gazdasági vezetők elsősorban azért idegenkedtek az új testület létrehozásától, mert ebben egyszemélyi felelősségük csorbítását látták. Néhány üzemben a párt- és a szakszervezeti vezetők sem tartották szükségesnek az új szervet. Azzal érveltek, hogy van erős pártszervezet, a szakszervezetek is jobban dolgoznak, mint korábban, a termelési tanácskozások és a dolgozók többi fórumai is működnek. Nem látták az üzemi tanácsok fontosságát, nem tudtak mit kezdeni veluk. Ez bizonyos mértékig rányomta bélyegét a választásokra is. Kevés szó esett az üzemi tanácsok funkciójáról, inkább a jelölt személyek alkalmasságáról folyt a vita.

Az üzemi tanácsok tevékenységének politikai előkészítése is hiányos volt. A létrehozásukat megelőző időben kevés szó esett az üzemi demokráciáról, a munkásellenőrzes erősítésének jelentőségéről. A munkástanácsok lényegének és szerepének leleple-

zése és megértetése is túlságosan egyszerűsítve történt, nem mutattunk rá megfelelően a munkástanács és az üzemi tanács közötti lényeges különbségekre. Ezért az üzemekben a vezetők nem a rendelet végrehajtásának helyes módjain, hanem az üzemi tanács szükségességén vitatkoztak. A dolgozók többségének pedig az volt a véleménye: dolgozzatok, azután majd a munkátok alapján meglátjuk, szükség van-e rátok, vagy sem.

Akadályozta az üzemi tanácsok munkájának kibontakozását az ellenséges propaganda is. Főleg a mellett agitáltak, hogy a dolgozók ne vállaljanak funkciót az új testületben, de céljukat nem érték el. Az aggodalmaskodóknak az uzemi tanácsok eddigi munkája megfelelő választ adott. Nem véletlen, hogy ma már elsősorban arról folyik a vita, hogyan lehetne munkájukat még eredményesebbé tenni.

Ma is van azonban néhány olyan fogyatékosság munkájukban, amelyek kiküszöbölése feltétlen szükséges. Vizsgáljuk meg, melyek ezek közül a legfontosabbak, s mit kell tenni, hogy az üzemi tanácsok az üzemi demokrácia megszilárdulásának jelentős fórumai legyenek.

Az egész uzem életét átfogó, fontos gazdasági kérdések tárgyalásánál gyengébb az aktivitás, mint kisebb kérdések megtárgyalásánál. Nagyon fontos, hogy az ilyen jellegű kérdések is a munkások gondjaivá váljanak. Ez a tanácstagok látókörét, ismereteit növeli és ugyanakkor segítséget is jelent az igazgatóknak. Ezért a dolgozók aktivitását ilyen vitáknál is fokozni kell.

A dolgozók tartózkodásának több oka van. Sok üzemben az ilyen átfogó beszámolók számtengerek. Az adatok és indexek halmaza pedig az egyszerű dolgozók számára érthetetlen. Helyesebb lenne az ilyen jellegű kérdések megtárgyalásánál néhány alapvető számon kívül, főleg a problémákat tárni az üzemi tanácsok ele.

Az üzemi tanács elé kerülő előterjesztések egy része nem teszi lehetővé érdemi vita kialakulását, mert nemcsak túlzottan „szakszerűek" hanem néha nagyon hosszúak is. Ráadásul legtöbbször az üzemi tanács tagjainak a felkészüléshez nincs elegendő ideje. (Az egyik uzemben például az ülés előtti napon küldték meg a tanácstagoknak a tervet ismertető 25 oldalas előterjesztést. Másutt a kidolgozott javaslatot csak az ulésen olvasták fel.) Időben, jóval az ülések előtt kell tehát a tanácstagoknak átadni a vitaanyagot, hogy alaposabban tanulmányozhassák és megbeszélhessék a körülöttük dolgozókkal is, mert ezzel konkrétabbá válik a tanácskozás.

Akadályozza a munka hatékonyságát az is, hogy az üzemi tanács tagjai gazdasági kérdésekben járatlanok és eddig nagyon

keveset tettünk azért, hogy oktassuk, tanítsuk őket. A szakszervezetek többsége megalakulásuk óta csak néhánynapos tanfolyamot tartott az elnökök részére. Azóta — néhány értekezlet kivételével — nem sok történt. Vannak persze helyes kezdeményezések is. Például az üzemi tanács tagjai résztvesznek a szakmai továbbképző, a gazdasági ismereteket bővítő tanfolyamokon; a szakszervezeti reszortbizottságok oktatásában; több vállalatnál az egyes műszaki, vagy gazdasági ismereteket követelő napirend előtt a tagok részére ismertetik az anyagban előforduló kevéssé ismert fogalmakat; másutt az írásos anyagban magyarázzák meg ezeket. Ez azonban kevés. Gondoskodni kell az oktatás megjavításáról.

Az üzemi tanácsok tevékenysége még nem elég szervezett. Néhol ma is munkaterv nélkül dolgoznak. Ezért nem mindig az üzem egészét érintő és legfontosabb kérdéseket tárgyalják és a tagok gyakran nem tudják előre kikérni választóik véleményét a napirendre kerülő kérdésekről. Ezen a téren az utóbbi időben már van javulás. Az egyes napirendi pontok előkészítésébe bevonják az üzemi tanács tagjait. Ezt azonban nemcsak egyes esetekben, hanem rendszeresen meg kell tenni.

A gazdasági vezetők egy része még mindig lebecsüli az üzemi tanács munkáját, gátolja tevékenységét. Még vannak olyan igazgatók, akik szóban vallják, hogy a különféle munkásszerveknek jogokat kell adni, de nem veszik igénybe az üzemi tanács segítségét, nem igénylik a tanácsülés összehívását. Úgy gondoljuk, hogy egyetlen vezető sem mondhat le 50—100 ember véleményének megismeréséről, akik üzemük összes dolgozóját képviselik. Ma már nem fordul elő —, ami megtörtént a kezdeti időkben —, hogy még a legszükségesebb előfeltételeket sem biztosítják az üzemi tanács számára. (Pl. helyiség, jegyzőkönyvvezető stb.) Vannak viszont olyan igazgatók, akik az üzemi tanács megkerülésével intézkednek. (Pl. az igazgatói alap szociális keretének felhasználásáról). Nem kérik ki az üzemi tanácstagok véleményét olyan kérdésekről sem, amelyekről pedig joguk lenne véleményt nyilvánítani, hanem befejezett tények elé állítják őket.

Akadnak igazgatók, akik viszont a saját hatáskörükbe tartozó ügyeket is az üzemi tanács elé terjesztik. Ez még nem lenne baj, de az már igen, hogy ezek többnyire „népszerűtlen" feladatok. A gazdasági vezetők néhol túlzott követelményeket támasztanak az üzemi tanáccsal szemben. Minden vonatkozásban szakszerű véleményt várnak tőlük, vagy túlzottan sok kérdést terjesztenek egy-egy tanácsülés elé. Ne kerülje meg, ne hagyja figyelmen kívül tehát az igazgató az üzemi tanácsot, használja fel munkája, az egész üzem tevékenységének megjavítása érdekében,

de saját hatáskörében az igazgató cselekedjen önállóan és ne tekintse az üzemi tanácsot pótigazgatóságnak.

Sok helyen nem tisztázódott még az üzemi tanács és a szakszervezeti bizottságok kapcsolata. Már korábban említettük, hogy ez az egyik legbonyolultabb kérdés. A gyakorlatban persze javul a kapcsolatuk, az ellentétek —, amelyek kezdetben tapasztalhatók voltak — nagyrészt megszüntek. Ezt annak köszönhetjük, hogy sikerült kialakítani a szükséges módszereket, megszüntetni a hatáskori vitákat. Ma már világos, hogy az üzemi tanács léte a szakszervezetek számára újabb lehetőséget teremt a dolgozók aktivizálásához és bővült hatáskörük is. Vagyis nemcsak helyes, hanem érdemes is nagy gonddal eleget tenni az üzemi tanácsok vezetésével járó kötelességeknek. Ez a felelősségérzet a munkában meg is nyilvánul. A szakszervezeti bizottságok az üzemi tanácsok munkatervére javaslataikat a tagok megkérdezése után teszik meg és az elfogadott tervből következő tennivalókat felveszik részletesen a maguk munkatervébe is. A napirendre kerülő fontosabb kérdéseket előzetesen szakszervezeti bizottsági ülésen megtárgyalják, azok elokészítésébe — amelyet általában a szakszervezeti bizottság munkabizottságai végeznek — bevonják az uzemi tanács tagjait, vagy belőluk kulon bizottságot alakítanak egy-egy tapasztalt szakszervezeti bizottsági tag vezetésével. Az elnokok most már részletes tájékoztatást adnak a két ulés közt végzett munkáról, az intézkedésekről.

Mivel két ulés között az uzemi tanács hatáskörét a szakszervezeti bizottság gyakorolja, emelni kell minden szakszervezeti szerv és a bizalmiak egész tevékenységének színvonalát. A szakszervezeti bizottság munkájában elsősorban a bizalmiak véleményére támaszkodhat, akik jól ismerik a dolgozók álláspontját. Csak így érhető el, hogy helyes javaslatokat terjesszenek az üzemi tanács elé és helyesek legyenek az uzemi tanács intézkedései is.

E helyes módszereket azonban még nem mindenütt alkalmazzák. Egyes szakszervezeti bizottságokban felvetik, hogy az üzemi tanács átveszi munkájukat, hogy az új szerv létezésével jogkoruk csokken. Ez nem felel meg a valóságnak.

Az üzemi tanácsok létrehozása nem csökkenti a szakszervezeti bizottság jogkoret, nanem azt még tovább növeli. Találóan mondotta az egyik üzemi tanács elnoke: a szakszervezet a kétharmad mellé (akit jobban aktivizálhat) most még nyert egyharmadot, akik segítenek a feladatok megoldásában. Ezzel népgazdasági szinten mintegy 22 000-el nőtt a szakszervezeti bizottságok aktivistáinak száma. Ezenkívul fontos az is, hogy az üzemi tanács olyan gazdasági kérdésekben is állástfoglal, amelyekkel eddig a szakszervezeti bizottság nem, vagy alig foglalkozott. Mint fen-

tebb említettük, az ellenőrzési, véleménynyilvánítási és javaslattevő jogon túl, az üzemi tanácsok jónéhány kérdésben döntési joggal is rendelkeznek. A szakszervezeti bizottságoknak a tanácsban betöltött szerepéből következik, hogy ezzel a szakszervezeti jogokat is bővítettuk. Ezt egyébként az is bizonyítja, hogy az üzemi tanács két ülése között — beleértve a döntési jogot is — a szakszervezeti bizottság jár el. Az üzemi tanács létrehozása tehát következésképpen a szakszervezetek tekintélyének növekedését is eredményezi.

Nem érvényesül eléggé az üzemi tanácsok társadalmi nevelő hatása. Az üzemi tanács ott működik jól, ahol kikérik a dolgozók véleményét az egyes napirendi pontokról, majd az ülés után a legrövidebb időn belül tájékoztatják őket a hozott határozatukról. Ilyen üzemben érzik is, hogy ez a testület az üzemi demokrácia kiszélesítésének eszkoze.

Ezen a téren még igen sok a pótolni való. Ha a dolgozók tájékoztatása elmarad, a dolgozók sem érdeklődnek az üzemi tanács munkája iránt, nem követik útmutatásaikat. Márpedig a termelés kérdéseiben nemcsak határozatot kell hozni, hanem mozgósítani is kell az üzem minden dolgozóját a feladatok megoldására. Az üzemi tanácsok ereje is a tomegkapcsolatokban rejlik, abban, hogy ismerik és továbbítják minden dolgozó hangulatát, véleményét. A dolgozok érzik, hogy ez a testulet hatékonyabb részvételuket jelenti a gazdasági ügyek intézésében.

Az uzemi tanácsok eddigi működésük során ésszerű javaslataikkal, döntéseikkel cáfolják meg azokat, akik kétségbe vonták létjogosultságukat, vagy lekicsinyelték szerepuket az uzemi demokráeia fejlődésében. Meg kell azonban azt is jegyezni, hogy az uzemi tanács az uzemi demokráciának csak egyik fóruma. Nem csodaszer, nem old meg minden problémát. A demokrácia egyik formája nem teszi feleslegessé a tobbit, mindegyikre szukség van. A cél az, hogy ezeket a formákat a sajátosságuknak megfelelően kihasználjuk és biztosítsuk, hogy a munkások még fokozottabban résztvegyenek az üzemek gazdasági problémáinak megoldásában. Sokat tehetnek a vezetők ezért, ha érvényesítik az uzemi tanács jogait, ha a dolgozók látják, hogy a vezetők igénylik segítségüket, teljesítik ezirányú kötelességüket. A dolgozók aktivitásának lehetőségei adva vannak; az a feladat, hogy ezekkel megfelelően éljunk. A pártszervezeteknek kell felkarolniok és kezdeményezniök ezt a munkát. Az uzemek gazdasági és politikai vezetőinek össze kell fogniok. Elemezzék az üzemi tanácsok eddigi tevékenységét, jelöljék meg konkrét feladataikat s akkor rövid időn belül az üzemi demokrácia még hatékonyabb eszközeivé válnak.

A felszabadulás utáni magyar irodalom néhány kérdéséről

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága kulturális elméleti munkaközösségének vitaindító tézisei

A Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottsága félévvel ezelőtt tette közzé művelődéspolitikája irányelveit. Ebben a határozatban felmérte a művelődés felszabadulás utáni fejlődését, s kijelölte a mai kulturális feladatokat. E feladatok megoldását a párt a szocialista forradalom szerves részének tekinti, s ezért minden eszközzel támogatja és vezeti a kulturális forradalmat, erősíti és fejleszti a szocialista kultúrát.

A szocialista forradalom kivívásában, a dolgozó tömegek eszmei, erkölcsi és ízlésbeli nevelésében, az új társadalmi öntudat kialakításában nagy része van az irodalomnak. Irodalmunk értékesebb alkotásai a felszabadulás után ezt a társadalmi feladatot igyekeztek teljesíteni. A szocialista világnézetű, a néppel a népért élő és alkotó irodalom követelményét fejtik ki pártunk művelődési politikájának irányelvei is. A jelen tézisek az irányelvek irodalomra vonatkozó megállapításait részletesebben tárgyalják. Irodalmunk felszabadulás utáni fejlődésének és mai helyzetének egyes kérdéseit tisztázva hozzá kívánnak járulni ahhoz, hogy az írói alkotások valóban betölthessék szerepüket a szocialista Magyarország felépítésében.

ELSŐ RÉSZ

TÖRTÉNETI ÁTTEKINTÉS

I.

1945-től 1948-ig

1. Az irodalom területén is súlyos örökséget hagyott hátra a horthysta ellenforradalmi rendszer. Sok kommunista író emigrációba kényszerült a fasizmus elől, másokat börtönökben és internálótáborokban pusztítottak el, több harcos antifasiszta írót a há-

ború éveiben meggyilkoltak (Bálint György, Radnóti Miklós). Ugyanakkor az uralkodó osztály mindent megtett a nacionalista, soviniszta, a fennálló társadalmi rendet védelmező irodalom támogatásáért, a különböző ellenzéki irányzatok leszerelésére és elfojtására. Az irodalom haladó erőinek kuzdelme nehéz körülmények között, a reakciós kultúrpolitika állandó támadása közepette ment végbe, de így is nagyszerű eredményekre vezetett (József Attila, Móricz Zsigmond, Nagy Lajos).

A felszabadulás nagy változást hozott az irodalmi életben is. Megnyitotta az utat az eddig üldözött haladó irodalmi erők szabad fejlődése előtt. Közvetlenül a felszabadulás után azonban az irodalmi életre még a néptől idegen, polgári és kispolgári irodalmi csoportok túlsúlya volt jellemző. Ezeknek az irányzatoknak a képviselői 1945-ben jórészt ott folytatták tevékenységuket, ahol 1944-ben abbahagyták. Tevékenységük igazolására még a fasizmus idején tanúsított kisebb-nagyobb ellenzékiségukre is hivatkoztak. Néhány nyilvánvalóan fasiszta, fasizmussal fertőzött író kirekesztése az irodalmi életből és az emigráns kommunista írók hazatérése csak kis mértékben változtatta meg a felszabadulást követő első években az irodalom összképét.

a) A felszabadulás után jelentkező irodalmi csoportok közül a társadalmi haladás és az irodalom fejlődése szempontjából a legfontosabb a kommunista írók csoportja volt. 1945-ben azok a kommunista írók, akik korábban emigrációban éltek és műveik csak illegális úton jutottak el hazánkba, most szabadon a közönség elé álltak (Balázs Béla, Gábor Andor, Gergely Sándor, Illés Béla). Az itthon dolgozó kommunista írók harci csoportját az üldöztetés megtizedelte, a harcos, baloldali írók jórészét a fasizmus elpusztította. A kommunista írók fellépésének jelentősége azonban nem létszámukon alapszik, hanem azon, hogy műveikben a szocializmus eszméit hirdették és következetesen harcoltak a munkáshatalom megteremtéséért és megerősödéséért. A régi harcosok megritkult sorait 1945-től kezdve kiegészítették azok, akik a felszabadulás utáni küzdelmekben csatlakoztak a párthoz.

b) Az 1945 után ismét jelentkező irodalmi csoportok között jelentős helyet foglalt el az úgynevezett „népi" írók csoportja. Ez a csoport távolról sem volt egységes; különböző társadalmi és politikai elképzelések vallói tartoztak ide, akiket azonban összefogott a mozgalom harmadikutas, nacionalista koncepciója. Ekkorra már leszakadtak róluk azok, akik e nézeteket elvetve, a munkássággal, a kommunista párttal való összefogás gondolatának képviselői voltak (Darvas József, Erdei Ferenc); a *Válasz* körül Illyés Gyulával, Szabó Pállal, Veres Péterrel együtt tömörült írók között viszont megtaláljuk a szegényparasztság problémáinak realista ábrázolóit éppúgy, mint a művészi öncélúság

híveit. És megtalálni táborukban azokat is, akik többé-kevésbé a fasiszta demagógia hatása alá kerültek és a faji mítosz mocsarába sullyedtek (Kodolányi János, Sinka István).

c) Az anarchikusan lázongó, formabontó kispolgári tendenciák képviselői különböző lapok körül csoportosulva, s főleg a szociáldemokraták támogatásával folytatták weimari proletkultos, szurrealista és egyéb modernista kísérleteiket. Ezekben az írókban, különösen Kassák-körének íróiban az volt a közös, hogy a munkásmozgalom közelébe sodródva — a valóságban antikommunista áramlatot képviselve — az absztrakt formabontásban, az anarchikus különcködésben fejezték ki „lázongásukat" korukkal szemben. Az irracionalizmusba, a kispolgári idillizmusba menekultek a fasizálódás idején és az irracionalizmusban ragadtak meg 1945 után, a felszabadult országban is.

d) 1945 után újjászerveződött a vallásos és klerikális irodalom is. A vallásos írók jórészt az egyházi lapok és egyházi egyesületek köré csoportosultak és nagyrészük legitimista törekvéseket fedezett. A vallásos írók legszámottevőbb csoportja a katolikus *Vigília* című folyóirat körül tömörült (Rónay György, Sík Sándor).

e) Tovább élt a polgári, nyugati orientációjú irodalom és vele együtt az úgynevezett „esztéták" csoportja, az öncélú művészet képviselői. Az első irodalmi folyóirat, a *Magyarok* is elsősorban ennek az iránynak az igényeit tükrözte. És többé-kevésbé ennek a csoportosulásnak lett gyermeke a Babits-epigonokat összefogó *Ujhold* kör. A felszabadulás után még megvolt a konzervatív, akadémikus irodalom is. Annak ellenére, hogy 1945-től ennek a csoportnak a képviselői jelentősen háttérbe szorultak, régi kapcsolataik megmaradtak és befolyásukat nem vesztették el teljesen a kulturális életben.

2. A felszabadulás után, a koalíciós kormányzás éveiben a párt a reakció erőivel szemben elsősorban politikai és gazdasági területen csatázott, de nem hanyagolta el a kulturális kérdéseket sem. Küzdött azok ellen, akik gátolták a polgári demokratikus forradalom következetes végigvitelét és egyben szervezte, erősítette a szocializmus erőit, felkészítette a proletariátust a teljes hatalom megszerzésére. Ennek a politikának volt szerves része, hogy a párt ebben az időben a művészetekben a *demokratikus realista és a reakciós antirealista* irányok harcát tette központi kérdéssé. Ez az ideológiai harc elősegítette az értelmiség egy részének megnyerését és ugyanakkor az antirealista tendenciák visszaszorításával egyengette az utat a párt későbbi kulturális politikája számára.

II.

1948-tól 1953-ig

1. A fordulat éve után új korszak kezdődött a párt kulturális politikájában is. A teljes hatalom a parasztsággal szövetséges munkásosztály kezébe került. A helyzet tehát megérett arra, hogy a párt az irodalomban és a művészetben is a szocializmus építésének megfelelő célokat tűzzön ki: a szocialista realizmus célkitűzéseit. A párt helyesen mutatott rá: a szocializmus építése lehetővé teszi, hogy a magyar irodalom és művészet új magaslatok felé induljon. Szocialista művészet legyen, amely a népé; a népről és a népnek szóljon és segítse a szocializmus építését, az új szocialista ember kiformálását. A fordulat évét követő időben irodalmunk ezen az új úton haladva érte el azokat a sikereket, amelyekre büszkék vagyunk és amelyeket felhasználva ma tovább haladunk.

A szocialista eszmeiségű, magas színvonalú irodalom helyes és megfelelő időben felállított programja a párt céltudatos irányító és szervező munkája nyomán viszonylag rövid idő alatt figyelemreméltó eredményekre vezetett. Az írók jelentős részének eszmei és művészi fejlődése meggyorsult, kialakult egy olyan írói tábor, amely elfogadta a párt irányítását és célkitűzéseit. A párt alapjában helyes irodalompolitikája nélkul nem születtek volna meg olyan figyelemreméltó alkotások, mint Illés Béla: Honfoglalása, Rideg Sándor: Sámsonja, Sándor Kálmán: Szégyenfája, Szabó Pál: Új földje, Veres Péter: Próbatétele, Benjámin László: Tűzzel-késsel c. verseskötete, Juhász Ferenc: Apám című elbeszélő költeménye, Simon István lírája. Még azoknak az íróknak az alkotásaiban is fellelhető a párt irányításának, a szocialista-realista irányvételnek termékenyítő hatása, akik részben, vagy egészében fenntartották régi nézeteiket (Illyés Gyula: Petőfi és Bem, Ozorai példa; Tamási Áron: Bölcső és bagoly). Ezek az alkotások több más, ebben a korszakban született művel együtt a magyar irodalomnak ma is értékei.

Éppen az eredmények mutatják, hogy az ebben az időszakban kifejtett elvek túlnyomó részukben és a lényeget nézve — néhány értékelés és megállapítás hibás volta ellenére is — nem szorulnak revízióra. Igaz, hogy a szocialista realizmus elméletének egyes kérdéseit (a tipikusság, a forradalmi romantika, a pozitív hős, a tematika kérdése stb.) ma már másként, differenciáltabban lehet megfogalmazni, mint nyolc évvel ezelőtt. Az 1949-től 1953-ig terjedő szakasz fogyatékosságait csak úgy lehet reálisan feltárni, csak úgy lehet belőlük marxista-leninista módra okulni, ha világosan látjuk ennek a korszaknak alapvetően pozitív voltát.

2. A proletárdiktatúra megteremtése és a szocialista irodalom célkitűzése új helyzet elé állította az írókat és a különböző írói csoportokat. A szocializmus építése mindenekelőtt azt a követelményt támasztotta az írókkal szemben, hogy hűek legyenek a népi hatalomhoz, eszmeileg és művészileg magasszínvonalú, mai életünk kérdéseit tárgyaló, értékes alkotásokkal járuljanak hozzá a szocialista forradalom győzelméhez. Ezt pedig annál sikeresebben tudják végrehajtani, minél inkább elsajátítják a marxizmus-leninizmus elméletét. A számottevő eredmények ellenére íróink jelentős része nem felelt meg ennek a követelménynek.

a) A kommunista írók csoportja ebben az időben számszerűleg már nagyon jelentékeny volt. Az emigrációból hazatért és itthon az illegalitás harcaiban részt vett kommunista írókhoz sok fiatal csatlakozott, akiket magukkal ragadtak a párt és a munkásosztály győzelmei. A tapasztalt, sok próbát kiállott kommunista írók a proletárdiktatúra kivívása után nem tudtak e csoportok igazi vezetőivé válni: régebbi munkásságukat itthon még írói körökben is kevéssé ismerték, s a személyi nézeteltérések nem egyszer egymással is szembeállították őket. A párthoz csatlakozottak között több olyan író akadt, aki tulajdonképpen a polgári demokrácia híve volt és a pártot csak addig támogatta, amíg a polgári demokratikus átalakulásért küzdött. A proletárdiktatúra megteremtése után azonban ezek az írók már nem követték a pártot, ha nyíltan nem is szakítottak vele. Mások, akik főleg a kispolgárságból jöttek, megfelelő politikai és élettapasztalatokkal nem rendelkeztek, felszínes marxista ismereteik voltak, túllicitálták a párt politikájának egyes szektás hibáit, s ezzel mérhetetlen károkat okoztak az egész irodalmi életnek. Köztük akadt jónéhány karrierista, helyezkedő, cinikus, anarchista kispolgár is, aki beügyeskedte magát az irodalompolitika vezető posztjaiba (Aczél Tamás, Gimes Miklós, Méray Tibor).

b) A számba jöhető szövetségesek közül a legjelentősebb csoportot az ún. „népi" írók alkották. A „népi" írók közül egyesek egyetértettek az egyesült munkáspárt célkitűzéseivel és támogatták a népi demokráciát. Mások azonban a proletárdiktatúra megteremtése után nem vizsgálták felül régebbi nézeteiket. Amíg a párt nagy sikereket ért el, hitet tettek a népi demokrácia mellett, amikor azonban nehézségek mutatkoztak és kiúfköztek egyes hibák, bennük is felelevenedtek és megerősödtek régi hibás nézeteik, ingadozókká váltak. Voltak olyanok is, akik 1949 után, a szocializmus építésének napirendre kerülésével elfordultak a ma kérdéseitől, a múltban keresték az alkalmas tárgyat régi nézeteik igazolására, vagy önálló alkotómunka helyett műfordításokkal foglalkoztak. Egyes „népi" írók, akik súlyosan vétettek a magyar nép ellen azzal, hogy együttműködtek a fasizmussal, s nem

voltak hajlandók szint vallani az új történelmi körülmények között, önmagukat zárták ki az irodalmi életből.

c) A polgári vagy kispolgári irányzatok más képviselői nem vállalták a népi demokratikus átalakulást, általában az irodalmi élet perifériájára csúsztak, vagy elhallgattak.

3. A szocialista realizmusnak, a párt irodalompolitikájának elfogadtatásáért éles eszmei harcot kellett vívni a különböző jobb és „baloldali" nézetekkel szemben. Egész irodalompolitikánk kialakítása szempontjából a legnagyobb jelentősége az 1948/49. évi Lukács-vitának volt. A párton belül Lukács György jobboldali, revizionista nézetei akadályozták leginkább, hogy a fordulat éve után a kultúra és irodalom területén következetesen végrehajtsuk a szocialista forradalom feladatainak megfelelő fordulatot.

Lukács Györgynek nagy tekintélyt biztosított az, hogy a korábbi években irodalmi és esztétikai munkássága, fellépése a fasizmus ellen nem kevés pozitív elemet is tartalmazott. A felszabadulás utáni években azonban egyre inkább kiütközött elméleti és politikai koncepciójának opportunista, revizionista lényege.

Lukács György opportunista politikai koncepciójának megfelelően, amely a népi demokrácia fejlődését meg akarta állítani a polgári demokratikus szakaszon, a magyar irodalmat nem a szocialista realizmus megteremtésére, hanem a polgári demokrácia célkitűzéseinek megfelelő úgynevezett „nagy realizmus"-ra orientálta. Ahogy az 1920-as évek második felében támadta a munkáshatalomért küzdő német proletárírókat, ahogy az 1930-as évek elején szembefordult a fiatal szocialista szovjet irodalommal, úgy most az új magyar irodalom elé példaképül nem a szocialista realizmust, a szovjet irodalom kimagasló alkotásait, a hazai és nemzetközi proletárirodalom hagyományait állította, hanem a polgári kritikai realisták (Balzac, Tolsztoj) „nagy realizmusát".

Az új magyar irodalom kibontakozásában elsősorban nem a magyar proletárirodalom tradícióira, hanem különböző polgári, kispolgári áramlatokra kívánt támaszkodni. Egész felfogására jellemző a következő megállapítása: „... a népiesek irodalmi mozgalma... az utolsó negyedszázad legfontosabb irodalmi eseménye. De hogy ebből a fontos nekiindulásból a magyar irodalom tényleges átalakulása következzék, ahhoz még további lépések, további ideológiai tisztázódások szükségesek". És melyek ezek a további lépések? Lukács szerint a népiesek és az „urbanisták közeledése és ezzel a magyar irodalom kettészakadásának megszüntetése". (L.: Lukács György: Irodalom és demokrácia. Szikra, Bpest, 1947. 64. old.) József Attila és a proletárirodalom többi képviselőinek munkássága Lukács György látóköréből ki-

esett! Számára csak a demokratikus átalakulás célkitűzéseihez úgy-ahogy közeledő vagy ezt valló, de ezen túlmenni nem szándékozó irodalmi irányzatok voltak fontosak.

Lukács György revizionista esztétikai nézeteinek gerince az irodalom és a művészet pártosságának tagadása volt. Lukács nem kevesebbet állított, mint azt, hogy a „pártokban szinte mindig létező, nem egyszer uralomrajutó szektaszellem" összeütközik a költészettel. Ebből adódik a pártköltő magatartása, aki „sohase vezér vagy sorkatona, hanem mindig partizán". Lukács tehát szemben a pártosság lenini elvével, amelynek lényegéhez tartozik az író és a párt egysége, a pártköltő különállását és „függetlenségét" hangsúlyozza a párttal szemben.

A párt nem léphetett előre az irodalom frontján e gyökerében helytelen, revizionista nézetek bírálata nélkül. Ezért a párt fellépése 1948/49-ben Lukács György revizionista nézetei ellen helyes és szükséges volt. Ebben a vitában Lukács György nyilvános önbírálatot gyakorolt, de, amint ez későbbi 1956—57-es nyilatkozataiból kiderül, ezt ő csak taktikai lépésnek szánta, revizionista nézeteit változatlanul fenntartotta.

A párt a Lukács-vitában — helyesen — elvetette a szocialista irodalom fejlődését keresztező opportunista felfogást és kitűzte a szocialista irodalom megteremtésének programját. Nem volt azonban mentes bizonyos hibáktól a párt irodalompolitikája sem. Egyrészről nem tárta fel eléggé mélyen Lukács antimarxista nézeteinek egész rendszerét és így egyes kérdésekben engedményeket is tett azoknak: a párt irodalompolitikája sem értékelte megfelelően *a magyar proletárirodalom hagyományait* és azok jelentőségét az új, szocialista irodalom kimunkálása számára. Révai József elvtárs az MDP II. kongresszusán elmondott kulturális beszámolójában csak a szocialista irodalom „fiatal hajtásai"-t említette, a hagyományokról, az úttörőkről megfeledkezett. S hogy ebben az esetben nemcsak feledékenységről, hanem elvi hibáról van szó, bizonyítja a forradalmi hagyományok és különösen József Attila költészetének helytelen értékelése. „Zavarná fejlődésünket, ha nem viszonyulnánk kritikusan a magyar kultúra olyan óriásaihoz, mint Bartók Béla, Ady Endre, Derkovits Gyula — és ide kell bizonyos fokig sorolni még József Attila művének egy részét is. Hatalmas mű az ő művük, örök kincse a magyar kultúrának. De nem véletlen, hogy például a magyar költészet nem Ady és nem is József Attila útját folytatja, hanem — az alkotási módszer, a stílus demokratizmusában — visszakanyarodik Petőfi Sándorhoz. Ezeknek a nagy lázadóknak kivétel nélkül az volt a gyengéjük, hogy bár gyűlölték a régi világot és kívánták az újat, többé vagy kevésbé el voltak szigetelve koruk forradalmi népmozgalmától, vagy nem voltak vele eléggé összeforrva. Ebből

származik minden ellentmondásuk. Ebből származnak a nagy lázadók műveinek a néptől idegen, dekadens kétségbeesést tükröző vonásai". Ebben a felfogásban tehát József Attila, mint „nagy lázadó", ha fenntartással is, de egy szintre kerül Adyval és Bartókkal, noha, mint forradalmi, kommunista költő többet látott meg és fejezett ki a magyar valóságból, s különösen a magyar munkásosztály életéből és harcából, mint nagy elődei.

Hasonló nézeteket vall Horváth Márton is „Lobogónk: Petőfi" c. könyvének bevezetőjében. Megállapítja ugyan, hogy a proletárirodalom igen lényeges tényező a szocialista irodalom kialakulásában, de a továbbiakban azt bizonygatja, hogy minálunk mégsem lehet az. Szerinte „a proletárirodalom egyetlen, valóban reprezentáns képviselője Magyarországon József Attila. Szinte egymagában — semmiképp nem jelenthette úgy a magyar proletárirodalom »jogfolytonosságát«, mint az oroszét Gorkij", s a „többi »régi« kommunista írónk tevékenysége még sokkal kevésbé válhatott az új irodalom kiindulópontjává, mint József Attiláé". A magyar proletárirodalom hagyományainak (Komját Aladár, Lukács László, Zalka Máté, Zsigmond Ede és mások) ez a lebecsülése megszakította szocialista irodalmunk fejlődésének folytonosságát.

Másrészről a párt irodalompolitikájára hatottak a párt általános politikájában fellépett ismert hibák. Az irodalompolitikában is érvényesult a személyi kultusszal kapcsolatos szubjektivizmus, ami a reális helyzet hibás értékeléséhez és fejlődésünk lehetőségeinek eltúlzásához, a nehézségek lebecsüléséhez vezetett.

A kulturális vezetés lényegében a nemkommunista írók hirtelen „megtérésétől" várta a szocialista realizmus gyors kibontakozását. Ezek az írók általában még távol álltak a munkásosztály forradalmi ideológiájától, a kulturális vezetés még sem folytatott megfelelő szívós eszmei felvilágosító munkát és harcot polgári szemléletük ellen, hanem igen gyakran udvarlással és politikai taktikázással akart eredményeket elérni. Ez csak látszateredményekre vezethetett, mert ha egyes írók alkalmazkodtak is ehhez a politikához, polgári szemléletüket lényegében fenntartották. Más, jelentős írók viszont (Jankovich Ferenc, Kassák Lajos, Kodolányi János, Németh László, Szabó Lőrinc, Tamási Áron) — jórészt saját hibájukból, mert semmi jelét nem adták annak, hogy felulvizsgálták régebbi káros magatartásukat és nézeteiket — kívülrekedtek az irodalmi életen.

A kommunisták és szövetségeseik közötti világnézeti távolság bizonyosfokú eltussolása és a potenciális szövetségesek egy részének kirekesztése hozhatott létre olyan látszatot, hogy a Magyar Írók Szövetsége 1951-ben az I. Írókongresszuson „nemzeti irodalmunk, demokratikus és szocialista írótáborunk egységét"

képviselte. A gyorsütemű fejlődés lehetőségének feltételezéséből egyrészről, másrészről a régi kommunista irodalom szektás vonásainak eltúlzásából következett az az álláspont, amely a kinyilvánított irodalmi egységet, néha jobban féltette a régi kommunista írók szektárianizmusától, mint az írók nagy részében még meglevő, de le nem győzött polgári és kispolgári nézetek jelentkezésétől. Ezért a fordulat éve után, amikor az új célkitűzésekből következően erősödnie, fokozódnia kellett volna az ideológiai harcnak, visszaesés következett be.

4. A szocialista realista irodalom célkitűzésének meghirdetése után értékes alkotások mellett napvilágot láttak szürke, sematikus írások is, amelyek eszmei és művészi gyengeségeik miatt nem tölthették be a szocialista irodalomra háruló feladatokat. Az irodalompolitikai vezetés idejében felismerte a sematizmus veszélyeit, s 1951 tavaszán már a sematizmus elleni harcot tette a magyar irodalom központi kérdésévé. Az I. Írókongresszus 1951 április végén a sematizmus elleni harc jegyében tanácskozott. A kialakult vita világossá tette, hogy mi sem áll távolabb a szocialista realista irodalom lényegétől, mint a felszínes ábrázolás, a valóság megszépítése. Az irodalmi sematizmus elleni harc azonban nem volt összekötve a politikai dogmatizmus elleni harccal és az írók elmélyültebb eszmei, politikai nevelésével. A gyakorlatban nem folyt megfelelő eszmei harc a helytelen, hibás nézetek ellen.

A régi nézeteikhez és ábrázolásbeli módszereikhez görcsösen ragaszkodó írók felhasználták a vitát arra, hogy a sematizmust annak az irodalmi csoportnak sajátjaként kezeljék, amely megindult a párt mutatta úton, hogy a kommunista írókat általában sematikusoknak kiáltsák ki. A sematizmus elleni harc eltorzulásából, a világnézeti harc rovására történő értelmezéséből a szocialista irodalom úttörőinek egy része azt a következtetést vonta le, hogy a sematizmus elkerülése érdekében azokat kell követni, akik fenntartották régi nézeteiket és „bevált" írói módszereiket. Nem látták meg, hogy a sematizmus legfőbb okát a világnézeti gyengeségben kell keresni és abban, hogy az írók nem ismerik eléggé a dolgozók életét.

5. A támadást irodalmi téren a párt ellen Déry Tibor kezdte meg „Felelet" c. regényének II. kötetével, amely a párt illegális harcait rágalmazta és eszmeileg visszalépést jelentett még a mű I. kötetéhez képest is. A polgári és kispolgári nézetek hirdetői a párt egész politikája elleni támadás zászlajául ezt a munkát használták fel, azt állítván, hogy ez az igazi, nem sematikus irodalom példája. Az irodalompolitikai vezetés 1952 őszén világosan felismerte, hogy a sematizmus-ellenesség örve alatt ellenséges nézetek jelentkeznek és helyesen vette fel a harcot ebben az időben az eszmei tisztaság érdekében. A párt ebben a helyzetben a két-

frontos harc álláspontjára helyezkedett. Hangsúlyozta, hogy a „fő dolog a sematizmus elleni harcban: az eszmeiségért vívott harc". „Fel kell vennünk a harcot a polgári rothadtság ellen az irodalomban, fel kell vennünk a harcot a polgári melankólia és a halálhangulatok irányzatai ellen. De szirupos optimizmusra sincs szükségünk, giccsre sincs szükségünk, a nehézségeknek, az élet konfliktusainak az elkenésére sincs szükségünk" — mondotta Révai elvtárs helyesen az 1952-es irodalmi vitán.

Az irodalomban kialakult helyzetnek azonban nemcsak világnézeti okai voltak, nemcsak a polgári és kispolgári világnézet maradványaival függtek össze. Más, politikai okok is közrejátszottak: ebben az időben, 1952 őszén már jelentkeztek azok a gazdasági és politikai bajok, amelyek a régi vezetés hibáinak következtében előállottak.

III.

1953-tól 1956-ig

1. A párt 1953 júniusi határozatai és a határozatokat követő politikai események nagy hatást gyakoroltak az irodalom fejlődésére. A hibák feltárásának módja és a hibák kijavítása körül a párt vezetésében megmutatkozó bizonytalanság megrendítették a szocializmus híveit. A jobboldali erők ezt a helyzetet arra használták fel, hogy minden fronton támadásba lendüljenek. Ez volt a helyzet az irodalomban is. A szocializmus hívei csak lassan ocsudtak fel zavarukból és csak fokozatosan kezdték kihasználni azokat az új lehetőségeket, amelyeket a párt 1953 júniusi határozatai biztosítottak a szocialista irodalom fejlődése számára. A párt júniusi határozatai megkönnyítették az íróknak, hogy közelebb kerüljenek az élethez, felismerjék az új élet konfliktusait és hűen ábrázolják azokat. Ennek eredményei először a drámaírásban, később a filmforgatókönyvekben is megmutatkoztak. Megerősödött a szatírairodalom is. A költők új életérzéseket, hangulatokat szólaltattak meg.

Irodalmunk biztató fejlődése azonban nem tudott kibontakozni, általánossá válni. A régi pártvezetés makacs ragaszkodása egyes régi hibákhoz, a dogmatikus nézetekhez, a kellő önkritika hiánya, a Nagy Imre-csoport revizionista támadása, az állandó ingadozások, a hazai és külföldi reakció propagandájának hatása ezt a folyamatot megakadályozta és a jobboldali tendenciákat erősítette. Azok az írók, akik eddig elszakadva az élettől gyakran hamis pátoszú műveket írtak, látván az élet bonyolultságát, megijedtek a problémáktól, pánikba estek.

Ugyanakkor az irodalom területén fellépő jobboldali revizionista erők kibontakoztatták támadásukat. A revizionizmus az irodalomban főleg három területen támadott. Támadta az irodalom

pártosságát, tagadta a szocialista realizmust, mint igenlő, a szocializmus építését pozitívan segítő művészetet és a nemzeti sajátosságok polgári értelmezésével tagadta a szovjet és a népi demokratikus irodalom, művészet tapasztalatainak fontosságát. A revizionisták ebben az akciójukban támaszkodtak Lukács György nézeteire. A revizionisták támadásán felbátorodva, újra jelentkeztek a különböző kispolgári, polgári irodalmi csoportok, újból feléledt és tért hódított a „népi" írók ideológiája. Olyan kispolgári irányzatok, amelyek a múltban késhegyre menő harcot vívtak egymás ellen, a revizionisták vezetésével, a revizionizmus köré tömörülve szövetségre léptek egymással, egységfrontot alkottak a szocialista irodalom ellen. Ezeknek a nézeteknek egy része marxista álarcban jelentkezett, hirdetői látszólag a hibák ellen léptek fel és a dogmatizmus elleni harc jegyében árulták a tetszetősen csomagolt „nemzeti kommunizmust", anarchizmust, szociáldemokrata reformizmust, „haladó pesszimizmust".

Ma már világosan láthatjuk, hogy az irodalomban jelentkező bomlasztás különösen 10—12 író aktív, Nagy Imre csoportja által 1954. óta tervszerűen irányított, szervezett akciója volt. A revizionista írók tevékenysége nagy befolyást gyakorolt az Írószövetség tagjainak többségére. A revizionisták tömegbefolyása azért nőhetett meg, az írók egy jelentős része azért válhatott — egyesek szubjektív szándéka ellenére — az ellenforradalom eszmei előkészítőjévé, illetve annak segítőjévé, mert egyfelől a pártvezetés nem tudott eredményesen harcolni a revizionista aknamunka ellen, másfelől az írók többsége nem küzdötte le polgári, kispolgári nézeteit.

a) *Támadás az irodalom pártossága ellen.* 1953 júniusa után az írók egy része, akikre a múltban úgy tekintett a párt, mint irodalompolitikájának bázisára, úgy érezték, hogy minden, amit 1953 előtt alkottak, rossz, sematikus. Azzal vádolták önmagukat, hogy a párt útmutatásait követve műveikkel ők is hozzájárultak a hibák elkövetéséhez. Ebben a légkörben az írók egy része olyan következtetésre jutott, hogy minden bajnak a pártosság, a pártirányítás az oka. Az író — szerintük — akkor cselekszik igazi író módjára, ha csak a belső sugallatra hallgat, mert írói tehetségében már önmagában benne rejlik az igazság megérzése. Azt a hamis nézetet terjesztették, hogy a párt tévedhet, de a jó író nem. Éppen ezért az a sajátos szerep hárul az irodalomra, hogy az igazság hídja legyen a párt és a nép közé ékelődő szakadék felett. (Lásd. Örkény István: Írás közben, Irodalmi Újság, 1953. nov. 7.)

Ez az elmélet volt az első nyílt hadüzenet a pártosság ellen. A régebbi pártirányítás hibás módszereit bírálva elvetette magát a pártirányítás elvét is és a marxista-leninista tudományos világnézet helyett a burzsoá ösztönösséget, a mítizált jövőbelátást tette

meg az alkotás vezérelvének. Ez a felfogás egy tőről fakadt a munkásosztály vezető szerepének tagadásával és az értelmiség vezető szerepéről szőtt kispolgári elméletekkel.

b) *Támadás a szocialista realizmus ellen.* Eligazító, szilárd világnézet hiányában az írók között többen lemondtak arról, hogy a valóságot összefüggéseiben, forradalmi változásaiban mutassák be. A sematizmus ellen harcolva ismét sematizmusba estek. A különbség csak az volt, hogy nem az élet pozitív, hanem az élet negatív vonásait ábrázolták sematikusan. Csak a bajokat vették figyelembe, kiragadva őket az élet eleven egészéből. S akadtak olyanok is (pl. Déry Tibor), akik elméletet fabrikáltak arról, hogy az irodalom fő feladata a hibák ábrázolása, mert a hibákat kell elsősorban leküzdeni és megtagadták szocialista életünk pozitív hajtásainak felkarolását, támogatását.

A pesszimizmus kezdetben egyes költőknél még csak vívódás formájában mutatkozott meg. Feszultségei és kínjai még magukban hordozták a feloldódás és újjászületés lehetőségét. Ehhez társult azután — más költőknél, s később szinte az egész költészetben — a sötét kiábrándulás, a kiúttalanság hangja. A versek, s novellák egyre inkább csak kispolgári kétségbeesést tükröztek, hitükben és meggyőződésukben ingatták meg a kommunistakat, olyan időkben, amikor a legnagyobb szükség lett volna szilárdságra, fegyelemre.

Ennek a pesszimista, kiúttalan kétségbeesésbe süllyedt költészetnek egyik megnyilvánulása a valóságtól elszakadó, misztikumba, a transcendens eszmekörbe menekülő koltői én újbóli megjelenése líránkban.

c) *Szovjetellenesség és nyugatimádat.* A szocialista realizmus elleni támadásokhoz szorosan hozzátartozott a szocialista világirodalom, elsősorban a szovjet irodalom és a népi demokratikus irodalom lebecsülése. Ez kezdetben inkább abban nyilvánult meg, hogy a szovjet irodalom és általában a nemzetközi szocialista irodalom kétségtelenül nagy érdemeit figyelmen kívül hagyták, csak azokat a problematikus szovjet műveket magasztalták kritikátlanul, amelyek sem művészileg, sém eszmeileg nem állják meg a helyüket. És csak később, az ellenforradalmat közvetlen megelőző időkben kapott hangot a szovjet irodalomnak és művészetnek, mint az ún. „zsdanovizmus" termékének nyílt becsmérlése. A szovjet irodalom lebecsülésével egyidőben magasztalni kezdték a nyugati irodalom formalista, reakciós irányzatait, s az ún. „nyugati életformát".

2. Az időszak kulturális politikájának legfőbb fogyatékossága, hogy nem tudott megküzdeni a mind támadóbban fellépő revizionizmussal és ennek következtében nem tudott gátat vetni a felszínre törő polgári és kispolgári nézeteknek, az időszak végén

megnyilvánuló ellenforradalmiságnak, a fasizmus fegyvertárából vett nacionalista demagógiának.

Nem folytatott harcot a revizinizmus ellen a kritika sem, amely nem is volt felkészülve ezekre a bonyolult ideológiai harcokra. A személyi kultusz, a „kinyilatkoztatások" időszaka nem edzette a fiatal kritikus nemzedéket, sokkal inkább ernyesztette. Nem meglepő tehát, hogy 1953 után a kritikusok nagy része nem tudta megállni helyét a sokasodó problémák közepett. Többen közülük már 1955-ben az ellenzéki csoportosuláshoz csatlakoztak és 1956-ban már arra vállalkoznak, hogy az ellenzéki csoportok eszmei, politikai elveit és törekvéseit népszerűsítsék. Mindez azt eredményezte, hogy a revizionisták kezébe kerult a kezdeményezés, a revizionizmus hívei állandóan támadtak és a kultúrpolitikai vezetés többnyire hátrált, az elvi harc helyett gyakran taktikázott, kapkodóvá és következetlenné vált.

3. A kultúrpolitikai vezetés következetlenségét tükrözte az 1954. márciusában közzétett irodalmi platform is. (Az új magyar irodalom egyes kérdéseiről. Szabad Nép, 1954. március 15.) Ennek az állásfoglalásnak érdeme, hogy az eddigi határozatoknál sokoldalúbban, árnyaltabban foglalkozik a szocialista realizmus követelményeivel. Azonban ez a dokumentum mégsem járult hozzá tartósan az irodalmi helyzet konszolidálásához.

Az irodalmi platform ugyanis megkerulte mind az 1953 előtti fejlődés, mind 1953 júniusa utáni irodalmi helyzet elemzését. Rózsásabbnak ítélte a helyzetet a valóságnál, mert megmaradt abban az illuzióban, hogy irodalmunk gyorsan fejlődik a szocialista realizmus irányában. Az értékelés szépített, lebecsülte a nehézségeket, a szocialista magyar irodalom fejlődését illetően túlzott bizakodás hatotta át. Ahelyett, hogy a platform nyíltan és határozottan szembeszállt volna a mindjobban elburjánzó antimarxista nézetekkel, kompromisszummal, engedményekkel próbálta lecsillapítani a „lázongó" írókat.

4. 1954 őszén, az Írószövetség közgyűlése után lényeges változás következik be az irodalmi életben. Az addigi irodalmon belüli vita kilép ebből a körből és nyíltan politikai jelleget ölt. Azoknak az íróknak egy része, akik szembefordultak az irodalom pártosságával, egyre nyíltabban kapcsolódik ahhoz a politikai irányhoz, amelyet Nagy Imre képviselt: azok az írók, akiket jobboldali nézeteikért bírálat ért, Nagy Imréhez csatlakoztak, nála kerestek támaszt, védelmet.

Az 1955 márciusi határozatot követő átmeneti visszavonulás után 1955 őszén — elsősorban az Irodalmi Újság hasábjain — újból porondra lépett az irodalomban kialakult politikai ellenzék, a korábbinál erősebben és szervezettebben. Nyilvánvalóvá vált, hogy Nagy Imre irodalmi csoportja csak átmenetileg vonult vissza és

erőteljes támadásra készül. Ennek a támadásnak a során szervezték meg az úgynevezett írói memorandumot. Ez a memorandum, amelyet a Nagy Imre-csoport fogalmazott meg és utána számos újságíróval, művésszel iratott alá, látszólag kulturális életünk néhány tényleges problémáját tette szóvá. De a kulturális életnek a memorandumban megemlített néhány kérdése csak ürügy volt az összeesküvő Nagy Imre-csoport számára a kormányellenes politikai fellépéshez. A közvélemény azonban nem tudta, de még a memorandum aláíróinak jelentős része sem, hogy a memorandum mögött egy összeesküvő csoport rejtőzik.

1955. december 6-án a párt Központi Vezetősége határozatot hozott az irodalom kérdéseiről. Erre a határozatra nagy szükség volt. A Nagy Imre-csoporthoz tartozó írók pártellenes fellépései, tudatos bomlasztó manőverei tarthatatlan helyzetet teremtettek az Írószövetségben, de károsan hatottak az egész művészeti életre és támaszt jelentettek a népi demokrácia minden rendű és rangú ellensége számára.

A határozat helyesen lépett fel az irodalomban előretörő revizionizmus és a revizionisták pártellenes, frakciós tevékenysége ellen. Mivel azonban a határozat az akkori pártvezetés szektás politikájának talaján jött létre, nem válhatott kiinduló pontjává a revizionizmus eszmei és politikai leküzdésének.

Ezek a hibák a határozat végrehajtásában méginkább kiütköztek. 1955 decembere után sem lendült fel az ideológiai élet, a határozatot semmilyen jelentős eszmei vita nem követte. A harc főleg adminisztratív eszközökkel folyt, de teljesen következetlenül. A határozat például több írót pártellenes tevékenységgel vádolt, mégsem sikerült elérni, hogy a főkolomposok kikerüljenek a pártból. A bomlasztó elemek, a frakciósok a párton belül maradtak, s ez teljesen lehetetlenné tette az Írószövetség pártszervezetének működését, a párthoz hű erők tömörítését. A párthoz hű írók, akik elítélték a dogmatikus hibákat, a pártvezetés nyílt önkritikájának elmaradása miatt nem tudtak kellő határozottsággal fellépni, egyesek viszont teljesen azonosították magukat a régi pártvezetéssel, nem voltak hajlandók elismerni semmiféle hibát, s ezzel elszigetelték magukat.

Az SzKP XX. kongresszusa után az 1955 decemberi határozatban elítélt erők ismét előléptek, de most már a „győzők" hangján beszéltek és megindították harcukat az Írószövetségben elvesztett pozíciók (elnökség, Irodalmi Újság szerkesztősége stb.) visszaszerzésére. A Nagy Imre és társai ellen lefolytatott per anyagából kitűnik, hogy ez a pozícióharc éppen úgy Nagy Imre ellenforradalmi csoportjának irányításával történt, mint a Petőfi-kör bomlasztó munkája, s épp úgy a népi demokrácia államrendje ellen intézett ellenforradalmi támadás előkészítésének szerves része volt.

5. A párt 1956 júliusi határozata új helyzetet teremtett. Megalkotta a feltételeket ahhoz, hogy a kulturális politika megszabaduljon a politikai szektásság terheitől, hogy határozottan fellépjen a jobboldali erőkkel szemben és pozitív program alapján növelje a párt befolyását az írók körében. A jobboldal azonban néhány heti hallgatás után újabb koncentrált támadást indított a társadalmi élet minden területén. Ennek a támadásnak fő harsonásai a revizionista írók voltak, akiknek sikerült az Írószövetség minden fontos kulcspozícióját elfoglalni. Az általános jobboldali támadás keretében erőszakolták ki az Írószövetség 1956 szeptemberi közgyűlését, melyen újraválasztották az elnökséget és kizárták belőle a kommunista írók jó részét, ugyanakkor bevették a polgári és kispolgári irányzatok képviselőit. A közgyűlés teljes mértékben Nagy Imre revizionista politikája mellett állt ki.

MÁSODIK RÉSZ

I.

Az Írószövetség szerepe az ellenforradalomban

1. Az Írószövetségben egyes írói csoportok nyíltan ellenséges, aktív politikai tevékenységet fejtettek ki az ellenforradalom alatt és után. Az Írószövetség ennek nem csupán teret biztosított, hanem az ellenforradalom szolgálatába lépő és az ellenforradalom előtt behódolt csoportok ragadták magukhoz csaknem osztatlanul az Írószövetség vezetését és az Írószövetséget aktív ellenforradalmi szervezetté züllesztették.

1956. október 23-án az Írószövetség kiáltványt jelentetett meg, mely bár bizonyos mértékben burkolva, de lényegében megfogalmazta az ellenforradalom alapvető követeléseit. Az írók jelentős részét megtévesztette az a tény, hogy ez alkalommal és később is az Írószövetség vezető csoportja olyan jelszavakkal is fellépett, amelyek látszólag a párt régi vezetése által elkövetett hibák kijavítását sürgették. Éppen ezért az általánosságokban fogalmazott kiáltványokat olyan írók is elfogadták, akik a szocializmus hívei voltak, de nem látták meg a revizionisták és szövetségeseik valódi célkitűzéseit.

Az Írószövetség november 2-i taggyűlésén az elnökség átalakult „forradalmi bizottsággá" s programjába vette az ellenforradalom által követelt „semlegesség" kikiáltását, a varsói szerződés felbontását, az ENSZ lobogója alatt a nyugati hatalmak beavatkozását a magyar ügyekbe. Az Irodalmi Újság aznapi száma prózában és versben egyaránt „dicsőséges szabadságharcként" magasztalta az ellenforradalmat, a proletárdiktatúrát nép-

ellenes rendszernek tüntette fel. A hangot Illyés Gyula: „Egy mondat a zsarnokságról" és Tamási Lajos: „Piros vér a pesti utcán" c. versei adták meg. Amikor már folytak városszerte a linccselések, a Budapesti Pártbizottságnál megölték Mező Imrét és más elvtársainkat, az Írószövetség megelégedett azzal, hogy nyilatkozatot adott ki, amelyben a „forradalom tisztaságáról" beszél és szót emel ugyan az úgynevezett „személyi bosszú" ellen, de követeli, hogy minél előbb bíróságokat állítsanak fel a „törvényesített" ellenforradalmi terror bevezetésére.

Az Írószövetség revizionista csoportja ezekben a napokban aktívan részt vett Nagy Imréék összeesküvő katonai és politikai tevékenységében, terveik kidolgozásában és végrehajtásában. A sajtóban és rádióban népszerűsítette a népi demokrácia felszámolását szolgáló politikát és szította a nacionalizmust. November 4-én reggel Háy Gyula az „írók nevében" fordult az imperialista hatalmakhoz fegyveres segítségért a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány és az általa segítségül hívott szovjet csapatok ellen.

Az Írószövetségben a revizionisták körül, Nagy Imre ellenforradalmi politikájának talaján elnforradalmi egység alakult ki, amely néhány kommunista és haladó író kivételével felölelt csaknem minden írói csoportot a „népiektől" a volt urbánusokig.

2. Az ellenforradalmi erők fegyveres leverése után az Írószövetség elnöksége és egyes írók továbbra is az ellenforradalom védelmezőiként léptek fel. Némelyek részt vettek röpiratok gyártásában és terjesztésében, sőt a sztrájkok szervezésében is. A hangadók közül néhányan (Aczél Tamás, Enczi Endre, Faludi György, Ignotus Pál, Méray Tibor és mások) külföldre szöktek, s onnan folytatták és folytatják ellenséges aknamunkájukat a magyar népi demokrácia ellen.

Az Írószövetség elnökségének ekkori magatartására legjellemzőbb az a kiáltvány, melyet december 28-án fogadott el a taggyűlés többsége. E kiáltvány a „Gond és Hitvallás" címet viselte és általános humanista frázisokkal takarózva az ellenforradalom védelmében lépett fel. Ez a kiáltvány azt bizonyítja, hogy az Írószövetség elnöksége és tagjainak többsége még ekkor sem ismerte fel az igazságot, bár a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány fellépése következtében az országban a haladó erők mindenütt a rend helyreállításáért, a munka megindításáért, az eszmei zűrzavar eloszlatásáért küzdöttek, és a világ haladó erői, a kommunista és munkáspártok elítélték a magyarországi ellenforradalmat. Az Írószövetség tehát továbbra is az ellenséges erők egyik legális gócaként tevékenykedett, s nagy kárt okozott a magyar nép ügyének belföldön és külföldön egyaránt. Mindezek alapján határozta el a kormány az Írószövetség feloszlatását.

II.

Az irodalmi élet újraindulása

1. Az ellenforradalom fegyveres leverése után bekövetkezett helyzetben nagy felelősség hárult azokra a népi hatalomhoz hű írókra, akik a szocializmus harcosaként léptek fel. Ehhez az írócsoporthoz tartoztak a magyar munkásmozgalom veteránjai és egészen fiatal kezdő írók és költők, de olyan pártonkívüliek is, akiket a múlt dogmatikus irodalompolitikája kiszorított az irodalmi életből, s most felelősségük tudatában készek voltak a felszított nacionalizmus légkörében vállalni az akkor sokak szemében kevéssé népszerűnek látszó feladatot: támogatni a szocializmusért küzdő Forradalmi Munkás-Paraszt Kormányt. Állásfoglalásaik a hazai és külföldi sajtóban (Bölöni György, Fodor József), több mint 50 írónak a romániai magyar írók levelére adott válasza már mutatta, hogy a párt politikájának sikerei nyomán egészséges fejlődés indult meg az irodalomban is.

Ebben az időszakban a párt irodalompolitikája arra törekedett, hogy a kommunista írók segítségével ismét fellendítse az irodalmi életet, biztosítsa ahhoz a szükséges szervezeti kereteket, megteremtse az előfeltételeit a nép ügyét szolgáló irodalom új kibontakozásának. Így indult meg a kommunista írók vezetésével 1957 tavaszán az *Élet és Irodalom,* majd később a *Nagyvilág,* s jött létre az Irodalmi Tanács.

A párt és a kormány a Forradalmi Munkás-Paraszt Kormány politikájával szembenálló írók iránt a legmesszebbmenő türelmet és tapintatot tanúsította s időt adott arra, hogy az élet tényei győzzék meg őket nézeteik és magatartásuk helytelenségéről. Nem a pártvezetésen múlott, hogy egyes csoportok még hónapokkal az ellenforradalom után sem voltak képesek tisztázni önmagukban a főkérdéseket, s nem tudtak állástfoglalni félreérthetetlenül a szocializmus ügye mellett, sőt engedték, hogy a külföldi ellenséges propaganda felhasználja nevüket és írásaikat.

A párt és a kormány támogatott minden olyan írót, aki hű maradt a népi hatalomhoz, de nem engedett teret az irodalomban sem a népi hatalommal szembenálló ellenséges törekvéseknek. Nem engedte, hogy irodalom ürügyén ellenséges csoportok jöjjenek létre, amelyek az állam pénzén teremtenek szervezeti kereteket (önálló folyóirat, könyvkiadó) maguknak. Teljesen világos volt ugyanis, hogy az ilyen csoportosulások nem irodalmi célokat képviselnek, hanem a párt politikájával szembenálló gócok kialakítását szolgálják. Ugyanakkor továbbra is biztosította a különböző irodalmi irányzatokhoz tartozó egyes írók számára az alkotási lehetőséget. Az imperialista propaganda sztrájkra hívta fel az írókat, de ez a kísérlete csődot mondott. A legkü-

lönbözőbb irányzatokhoz tartozó írók nem hallgattak, amit legjobban bizonyít az 1957—58-ban megjelent új művek sokasága.

2. A párt következetes, szilárd marxista—leninista politikájának eredményeképpen, az élet tényeinek hatására egyre többen ismerték fel, hogy szakítaniok kell régebbi nézeteikkel, s egyre jobban kibontakozott az ellenzéki csoportokon belül is a differenciálódási folyamat. Ilyen körülmények között elérkezettnek látszott az idő arra, hogy új irodalmi folyóirat induljon, amely az írók mind szélesebb körét vonta be az irodalmi életbe. Ezzel a céllal jelent meg a *Kortárs* 1957 szeptemberében.

A szélesebben kibontakozó irodalmi élet fejlődésének alapfeltétele az volt, hogy szilárd és egységes kommunista vezetés legyen. Egyes kommunista írók a múltban dogmatikus hibákat követtek el, mások a revizionistáknak tettek engedményeket, s főleg ennek következményeként elvi és személyi nézeteltérések alakultak ki közöttük. A kommunista írók elvtársi módon megvitatták ezeket a nézeteltéréseket, s megindították az elvi és gyakorlati egység kialakulásának folyamatát. Ezt az egységet tovább kell szilárdítani. A kommunista írók csoportja műveivel, politikai és szervezeti munkájával jelentősen hozzájárult az irodalmi élet kibontatkoztatásához.

Ebben az időben, a szocialista rend megszilárdulása következtében, az ellenzéki írócsoportokban megindult bomlási folyamattal párhuzamosan mind többen közeledtek a népi hatalomhoz. A sajtóban megjelentek olyan írások, amelyekben egyes írók kísérletet tettek korábbi tevékenységük felülbírálatára, bár ezek a kísérletek felemás módon, nem elég őszintén és következetesen elemezték szerzőik régebbi tevékenységét. Az ENSZ otösbizottságának hazánk belügyeibe való durva beavatkozási kísérlete ellen már valamennyi magyar író felemelte szavát.

3. Az irodalmi élet kiszélesítése és a fő kérdések tisztázása nem folyt hibák nélkül. Egyes folyóiratok, lapok és könyvkiadók szerkesztőségei elvi engedményeket tettek és teret adtak jobboldali megnyilvánulásoknak. Nem tisztázták önmaguk számára sem, hogy milyen feltételek szükségesek az irodalmi élet helyes kiszélesítéséhez és nem határozták meg világosan az ellenséges nézetek elleni harc módszereit. A *Kortárs* több számban követett el ilyen, lényegében liberalizmusra való hibákat (Németh László: Magyar műhely c. tanulmányának közlése megfelelő marxista kritika nélkül; Szabó Dezső antimarxista értékelése, nacionalista nézeteinek felújítása Erdei Sándor írásában, Féja Géza Juhász Gyulát rágalmazó cikke). Az *Élet és Irodalom* szektás hibák mellett engedékenységre is szolgáltatott példát, különösen azzal, hogy sokszor kritikátlanul adott teret a régi polgári irodalom képviselőinek. A könyvkiadásban megfelelő bírálat nélkül jelen-

tették meg egyes írók régi munkáit, vagy hibás nézeteket tartalmazó új írásokat.

4. A legfőbb politikai és gazdasági feladatok sikeres megoldásáért folyó harccal párhuzamosan a párt kulturális téren is ellentámadást indított a helytelen nézetek ellen. E harc keretében látott napvilágot a Magyar Szocialista Munkáspárt Központi Bizottságának határozata a művelődési politika irányelveiről.[1] Az ideológiai tisztázást szolgálta a Központi Bizottság mellett működő kulturális, elméleti munkaközösség állásfoglalása a „népi" írókról.[2]

A párt harcainak, eszmei-politikai felvilágosító munkájának, a kulturális életet elemző elvi dokumentumainak eredményeként a revizionizmus ezen a területen is visszaszorult, gócai felbomlottak. Az antimarxista, revizionista nézetek képviselői elszigetelődtek.

A politikai és gazdasági konszolidáció, a szocializmus építése fellendülésének hatására az írók körében megindult eszmei tisztázódás alapján egészséges fejlődés vette kezdetét az irodalomban is. Az előző évek tapasztalatain okulva ki nem érlelt műveket nem kiáltunk ki remekművekké, időleges sikereket nem tekintünk véglegeseknek, s óvakodunk a túlkorai általánosításoktól. Mégis bizvást megállapíthatunk néhány olyan jelenséget, amely a fejlődés kezdeti eredményeit bizonyítja:

Az elmúlt évben számos olyan mű, regény, dráma, vers jelent meg, amely a munkásosztály világnézetének talajáról ábrázolja mai életünket, elsősorban népünk hősi harcat az 1956-os ellenforradalom ellen (Berkesi András: Októberi vihar, Molnár Géza: Hullámverés, Urbán Ernő: Forgószél, Fejér István: Bekötött szemmel, Dobozy Imre: Szélvihar, Mesterházi Lajos: Pesti emberek, Kállai István: Kötéltánc). Egyre inkább méltó helyet kap irodalmunkban a magyar munkásmozgalom hősi harcainak ábrázolása is.

Irodalmi életünk örvendetes jelensége a fiatal nemzedék jelentkezése minden fronton, különösen a lírában. Az új költőnemzedék szárnybontogatása tükröződik a „Tűztánc" c. antológiában is.

Kedvező hatással van az új magyar irodalomra az a tény, hogy továbbfejlődik olvasóközönsége, amely nemcsak érdeklődésével, hanem bírálatával is serkenti az írókat. A példányszámok alakulása, a könyvtárak statisztikái, az olvasóankétok és személyes megbeszélések egyaránt azt mutatják, hogy munkásosztályunk, parasztságunk, értelmiségünk jelentős része is követeli a

[1] Társadalmi Szemle, 1958 7—8. sz. (Szerk.)

[2] Társadalmi Szemle, 1958. 6. sz. (Szerk.)

mai életről szóló műveket, a megjelenteket élénk érdeklődéssel kíséri, vásárolja őket, vitatkozik felettük, új és új alkotásokat vár. Az a helyzet, hogy az olvasókozonség — mindenekelőtt a munkásosztály legfejlettebb részének — igénye nagyobb, mint a ma megjelenő művek eszmei és politikai érettsége, művészi színvonala. A tömegek növekvő igényei az irodalom szocialista fejlődésének gyorsabb ütemét, az irodalom magasabb eszmei és művészi színvonalát követelik.

5. A fejlődés ellenére az irodalmi életnek még sok megoldatlan problémája van. Sokak előtt nem világos az az út, amelyet irodalmunk az elmúlt évtized alatt megtett. Sokan még mindig nem látják a párt igazi szerepét az irodalmi munkában. Sokan nem ismerik irodalompolitikai célkitűzéseinket, a módszereket, amelyek segítségével ezeket meg akarjuk valósítani. A kritika még mindig bátortalan, nem veti fel a legfontosabb elvi és alkotói problémákat. Az írók többsége és az élet, az írók tobbsége és az olvasóközönség között a kapcsolat laza, nem kielégítő. Mindezek miatt szükség van arra, hogy a legfontosabb elvi és gyakorlati kérdéseket tisztázzuk, meghatározzuk a feladatokat, hogy így közelebb jussunk a kultúrforradalom egyik fontos céljához: a szocialista magyar irodalomhoz.

HARMADIK RÉSZ

FELADATOK

Az irodalmunk előtt álló legfontosabb feladatokat meghatározzák a Magyar Szocialista Munkáspárt művelődési politikájának irányelvei. Miután az eszmei zűrzavar még hat az irodalom területén, szükségesnek látszik néhány alapvető elvi kérdés tisztázása, hogy a párt irodalompolitikai célkitűzései mindenki számára világosak legyenek, s hogy ezekre a célkitűzésekre épüljön az irodalompolitikai gyakorlat.

A) Pártosság és pártirányítás

1. A párt az irodalmat, a kulturális fejlődés e hatalmas fegyverét, a szó igazi értelmében a *népnevelés* egyik kimagasló jelentőségű eszközének tekinti, s szembeszáll minden olyan törekvéssel, amely az irodalmat függetleníteni akarja a néptől. a párttól, vagy szembe akarja fordítani vele. A párt olyan irodalomért küzd, amely magáévá teszi a lenini pártosság elvét. A lenini pártosság lényege: *a valóság hű ábrázolása és a szocializmus győzelmének elősegítése,* a valóság ábrázolása a proletariátus világnézete, a marxizmus—leninizmus szemlélete alapján, egy meghatározott társadalmi osztály, a dolgozó nép harcát vezető munkásosztály érdekeinek nyílt védelme, képviselete. A lenini pár-

tosság alapja tehát *a marxista—leninista világnézet, fő eleme: a szocializmus győzelméért folyó küzdelem támogatása az irodalom eszközeivel.* Más szóval: a nép szolgálata, a munkásosztály ügyének szolgálata, a társadalmi haladás szolgálata magas eszmei színvonalon, az irodalom nevelő és mozgósító erejével.

2. A lenini pártosság eszméjének elfogadása és annak az alkotás folyamatában való érvényre juttatása feltételezi, hogy az író magáévá teszi a tudományos kommunizmus világnézetét, és életcéljául a szocializmusért folyó harcot tekinti, önként, őszintén és mélyen átéli a párt egész politikáját, azonosul vele értelmileg és érzelmileg egyaránt. A pártosság elve tehát nem mechanikus, külsődleges azonosulást jelent a párt politikájával, hanem eszmei egybeforrást vele. A szocializmus ügyét támogató pártos író a kizsákmányolás megszüntetéséért vívott harc mellett, egy minden eddiginél erkölcsileg is magasabbrendű társadalom, a szocializmus társadalmi rendszerének győzelméért vívott harc mellett kötelezi el magát, s a párt munkájában összpontosuló népakarat, a nagy nemzeti erőfeszítések *aktív* részese lesz. Az író és az írás olyan jelentőségre tesz szert, amely korábban elképzelhetetlen volt. A lenini pártosság a tehetség és a művészi tudás teljes érvényesülésének, társadalmilag és művészileg igazán hasznos működésének nélkülözhetetlen feltétele. Vannak, akik hazug osztályfelettiséget hirdetnek, s demagóg módon az irodalom „szabadságának" hangzatos jelszavával akarják a letűnt burzsuá világ szolgálatába állítani, s a haladás ellen fordítani a toll embereit. A lenini pártosság nem áll ellentétben az írói szabadsággal, sőt a legnagyobb szabadságot biztosítja az író számára a haladás, a szocializmus, a nép ügyének szolgálatában; a valóság objektív törvényességeinek felismerése, ami csak a marxizmus—leninizmus alapján lehetséges, biztosítja a művészi alkotás számára szükséges helyes látásmódot. Természetessé válik az író számára, hogy nemcsak mint párttag, vagy pártonkívüli állampolgár, hanem mint író, alkotásaival is, művészi tehetségét latbavetve küzdjön a szocializmusért, a békéért, hirdesse a dolgozó népek nemzetközi összefogásának eszméjét, az emberiség ügyének szolgálatát.

3. A szocializmusért harcoló pártos művészet kibontakozását segíti elő a helyes pártirányítás. Ez elsősorban *eszmei útmutatást* jelent: a marxizmus—leninizmus tanításának és az erre épülő politikának megmagyarázását és terjesztését, s egyben harcot a káros, ellenséges nézetek ellen. Ezt azzal érjük el, hogy megmagyarázzuk harcunknak általános és mindennapi feladatait, lelkesítünk és mozgósítunk e küzdelemben való részvételre.

A pártirányítás fő módszerei tehát a következők:

a) A párt segíti az írókat abban, hogy megismerjék és magukévá tegyék a marxizmus—leninizmus világnézetét, s az ezen

alapuló politikát, mely a szocializmus győzelméért folyó küzdelmet irányítja.

b) A párt a szocialista irodalom fejlesztése érdekében állást foglal az írók és a széles közvélemény meghallgatása alapján az irodalmi élet legfontosabb elvi és szervezeti kérdéseiben.

c) A pártvezetés tájékoztatja az írókat a legfontosabb időszerű politikai, gazdasági és kulturális kérdésekről, segíti, hogy eleven kapcsolatba keruljenek a szocializmus építésének gyakorlati problémáival.

d) A párt a kommunista íróktól azt várja, hogy a pártos irodalom úttörői, a pártirányítás gondolatának, a párt politikai céljainak bátor, határozott képviselői legyenek az irodalmi életben. Mint az élet bármely területén, kommunistának lenni az irodalomban sem előjogokat jelent, hanem azt, hogy a kommunista írók több munkát végezzenek, s a szocialista irodalom megteremtéséért vívott harcban élen járjanak. Elsősorban a kommunista írók feladata, hogy a párt szilárd bázisát megteremtsék az irodalomban. Ők képezik ennek a bázisnak a magvát, és hozzájuk fognak csatlakozni mindazok az írók, akik egyetértenek a szocializmus építésének hazánkban folyó munkájával. Különösen fontos kötelességük ebből a szemszögből is a fiatalok nevelése.

e) A párt az irodalom irányításában nagy jelentőséget tulajdonít a marxista kritikának. A marxista kritika segítséget nyújt az íróknak nemes feladataik megoldásához és fejleszti a közönség ízlését. A kritika csak akkor töltheti be feladatát, ha szakít a sematizmussal és a felületességgel, az üres szólamszerűséggel, s szakít a bátortalansággal, az elvi kérdések megkerülésével, a baráti érdekeknek és klikkszempontoknak való behódolással. Kritikusaink párosítsák az eszmei problémák megvitatását az irodalmi alkotások művészi elemzésével. Ebből tanul a közönség, ebből tanulnak az írók is. Szakítani kell azzal a szemlélettel is, amely a kritikát csak akkor fogadja el elvinek és ébernek, ha kizárólag a hibák ellen hadakozik. Nem éber az a kritika, amely szótlanul elmegy az eredmények mellett. Friss erőket kell bekapcsolni a kritikai munkába, s ebben nagyobb részt kell vállalnia az Irodalomtörténeti Intézetnek és az Irodalomtörténeti Társaságnak. A kritikai gárda kialakításában fontos feladata van a lapoknak és folyóiratoknak.

f) A párt az irodalommal foglalkozó állami szerveknek elvi útmutatást ad, határozataival megszabja tevékenységük irányát. Ezeknek a szerveknek a feladata azokat a konkrét feladatokat kidolgozni és végrehajtani, amelyek a párt határozataiból következnek. Az állami szervek munkája is elsősorban elvi-eszmei és politikai irányítás, de igénybe kell vennie mindazokat az államigazgatási, gazdasági eszközöket és rendszabályokat, amelyek

elősegíthetik az irodalom fejlődését, s amelyek nélkül nem lehetséges kulturális tevékenység. Az állami szervek segítsék elő az irodalom szocialista fejlődését, támogassák az értékeset, s határozottan lépjenek fel a népi demokráciától idegen, ellenséges irányzatokkal szemben és küzdjenek az eszmeileg és művészileg silány művek ellen.

Az irodalom irányításának legfőbb állami szerve a Művelődési Minisztérium, de az állami irányítás szerves részei az úgynevezett alkotóműhelyek, a kiadók, a folyóiratok, lapok szerkesztőségei, a rádió megfelelő osztályai, a színházak és a filmgyárak. Ezeknek az intézményeknek nemcsak az a feladatuk, hogy végrehajtsák a központi utasításokat, hanem az is, hogy a párt általános politikája és irodalompolitikája alapján kezdeményező tevékenységet fejtsenek ki. Az elmúlt évek egyik legfőbb tanulsága, hogy gyakran azért is került sor helytelen adminisztratív beavatkozásokra, mert az állami szervek nem rendelkeztek megfelelő önállósággal és felelősséggel. Ez a követelmény egyúttal maga után vonja azt is, hogy a parancsnoki posztokon a népi demokrácia olyan igaz hívei álljanak — párttagok és pártonkívüliek —, akik szolgálni akarják és tudják a szocializmus építését.

B) A szocialista realizmus néhány kérdése

A pártirányítás elvi és gyakorlati kérdéseinek tisztázása mellett szükségesnek látszik — éppen az utóbbi évek revizionista és szektás torzításai miatt — leszögezni a szocialista irodalom néhány fontos alapelvét. Ezeknek rögzítése e helyen a kommunista irodalompolitika fő célkitűzéseinek megvilágítását, nem pedig a szükséges viták lezárását jelenti.

1. A párt korunk legelőremutatóbb, leghaladóbb alkotói módszerének a szocialista realizmust tekinti. Ennek vezetőszerepéért küzd a magyar irodalmi életben, s ezért elsősorban a szocialista realista műveket és művészeket támogatja.

A szocialista realizmust a XX. század nagy forradalmár íróinak művészi gyakorlata küzdötte ki (Gorkij, M. A. Nexő, Majakovszkij, Aragon). A szocialista realizmus kibontakozását hazánkban megkönnyíti, hogy olyan hagyományai vannak irodalmunkban, mint József Attila költészete és a munkásosztály harcával foglalkozó forradalmi irodalom.

A revizionizmus kísérlete, hogy kétségbe vonja a szocialista realizmus létét, megpróbálja a világirodalom történetéből, s napjaink irodalmából kitörölni a szocialista realizmus nagyszerű alkotásait, visszavonhatatlanul kudarcot szenvedett. A szocialista realizmus számos esztétikai problémájáról folynak még termékeny viták, elvi alapjait azonban már évtizedekkel ezelőtt meg-

fogalmazták. A szocialista realizmus olyan alkotói módszer, amely a szocializmusért folyó harc támogatását s a nép szocialista szellemű nevelését tűzi ki célul. A szocialista realizmus olyan alkotói módszer, amely mozgásában fogja fel és érti meg az életet, mozgásban ábrázolja annak ellentmondásait, s éppen ezért mélyebben mutatja meg a valóságot, mint bármely más művészet vagy irodalom. A szocialista realizmus feltételezi a konfliktusok, az ellentmondások, a régi és az új harcának bemutatását is, de a konfliktusok, ellentmondások ábrázolása a szocialista realista irodalomban párosul annak érzékeltetésével, hogy a szocialista társadalomban a fejlődés magában foglalja ezek megoldását is, a keletkező új győzelmét az elhaló régi felett. Az élet igazságának ábrázolása csak akkor teljes, ha az író szenvedélyesen állást foglal az új oldalán. A szocialista realizmustól idegen a valóság sematikus, leegyszerűsített ábrázolása.

2. A szocialista realizmus nem stílusirányzat. A szocialista realizmuson belül helye van a különböző stílus- és műfaji törekvéseknek. Helye van az élet eseményeire való gyors, dinamikus, tribuni reagálásnak is, de helye van a szemlélődőbb, lassúbb érésű, távlatokat igénylő magatartásnak is. Az írók különböző élettapasztalatokkal rendelkeznek, különböző írói pályát futottak be és más-más utakon jutnak el a szocialista realizmushoz. Mindez olyan egyéni színezetet kölcsönöz művészetüknek, melyet az irodalmi mű nem is nélkülözhet.

3. Ahhoz, hogy az élet ellentmondásait, egész bonyolultságát az író ábrázolni tudja, szükséges, hogy megismerje és megértse az életet, hogy a művészek és a dolgozó tömegek közti kapcsolat állandó, termékeny, baráti legyen. Az életismeret a szocialista realizmustól elválaszthatatlan követelmény. Feltétlenül szakítani kell azzal a gyakorlattal, amely az utóbbi években nálunk kialakult, hogy az írók nagy része az élet nagy műhelyeitől elszakadva él.

Az irodalom fejlődésének egyik legfontosabb feltétele a dolgozó nép mai életének, szocializmusért folyó harcának, a szocializmus építésének művészi ábrázolása. A mával foglalkozni minden haladó irodalom belső követelménye, s a társadalom követelménye is. A párt minden eszközzel támogatja azokat az alkotókat, akik a mához mai témájú munkákkal akarnak szólni. A mai témájú irodalom támogatásának elsőbbsége nem azt jelenti, hogy a múltról szóló, haladó, szocialista írásoknak ne adjunk teret, hiszen az ilyen művek is szólhatnak a mához, lehetnek népünk nevelői.

4. A szocialista irodalom csak akkor képes betölteni valódi hivatását, ha a nép minél szélesebb rétegeihez jut el. Ez viszont feltételezi, hogy az író közérthetően adja elő mondanivalóját.

A közérthetőség követelménye nem zárja ki az új kifejezési eszközök és formák keresését, sőt a szocialista realista irodalom egyenesen megköveteli, hogy az új mondanivalónak megfelelő művészi formákat dolgozzanak ki az írók és művészek. Ugyanakkor elvetjük az olyan törekvéseket, amelyek a „modernségre" hivatkozva, valójában a századeleje elavult izmusait felélesztő, a néptől távolálló, a művelt olvasó számára is hozzáférhetetlen, néhány irodalmi sznobhoz szóló dekadens írásokat propagálnak.

c) Az irodalmi irányzatok kérdése

1. A szocializmus előrehaladása a kultúra különböző ágaiban éppúgy, mint a gazdasági életben a kapitalizmus maradványai ellen vívott harcban megy végbe. Ezért a nálunk fellépő irodalmi irányzatok ismérvei ma még elsősorban társadalmi-politikai jellegűek, s a stílus- és műfaj-kritériumok másodlagosak; tehát nálunk a különböző irányzatok kapcsolatát nem egyszerűen a stílusirányok, hanem a különböző ideológiák harca jellemzi. Ez a harc elsősorban a szocialista és nemszocialista irányzatok között folyik. Ebben a küzdelemben a szocialista realizmus vezetőszerepét és győzelmét kell biztosítani, és támogatni kell minden realista irányzatot olymódon, hogy az igazán realista szándékú író kapcsolódjék be a dolgozó nép szocializmusért folytatott harcába, a nép és a párt segítségével jusson el a szocialista realizmushoz.

2. Ezt a harcot eszmékkel és művekkel kell megvívni. A szocialista irodalom fejlődésében a művek társadalmi mondanivalójának eszmei tisztasága alapvető. Az eszmei tisztaságnak olyan művészi színvonallal kell párosulnia, amely a szocialista realista irodalom művészi fölényét minden vonatkozásban bebizonyítja. Ezért a szocialista írók el nem hanyagolható kötelessége alkotásaik művészi színvonalának emelése, összhangban a szocialista irodalom magas eszmeiségével.

3. A különböző irodalmi irányzatok létezése olyan tény, amivel az irodalmi életben számolni kell. De tanulni kell abból, hogy az elmúlt években az irányzatok érvényesülésének szabadsága lényegileg polgári tartalmú jelszó lett, hiszen a stílusirányzatok mögött már régen politikai irányzatok sorakoztak fel, amikor még mindig a „stílusirányzatok szabadságáról" beszéltek. Ugyancsak vigyázni kell arra is, hogy ne szorítsunk ki adminisztratív úton olyan írói törekvéseket, amelyek általában haladóak, realista tendenciájúak, készek támogatni a szocializmus építését és jelentős művészi eredményekkel tudják gazdagítani irodalmunkat.

4. Nem biztosíthatunk azonban egyetlen irányzatnak sem önálló szervezeti és gazdasági keretet. Ilyen keretek biztosítása ma

azt jelentené, hogy egyes írói csoportok ellenséges politikai gócokká válnának. Ez pedig nem szolgálná sem az irodalom, sem az ország fejlődését. Ezekkel az írói csoportokkal az együttműködés alapja csak az lehet, hogy népköztársaságunk alkotmányát magukévá teszik, felülvizsgálják helytelen nézeteiket, s alkotó munkájukkal a nép ügyét szolgálják, értékes, új alkotásokkal tesznek hitet a szocializmus ügye mellett.

D) Az irodalmi élet szervezeti kérdései

Az elvi kérdésekkel szorosan összefügg az irodalmi élet szervezeti formáinak kialakítása.

1. Az irodalmi élet szervezeti kereteit az irodalom előtt álló feladatoknak és az irodalmi élet adottságainak megfelelően kell kialakítani. Mindkét tényező fontos és nem lehet egyiket vagy másikat elhanyagolni. A Magyar Írók Szovetségének létrehozása helyes volt. Lépés volt az irodalom eszmei egységének megteremtése felé. Hiba volt viszont, hogy az irodalompolitika indokolatlanul optimistán ítélte meg az írók eszmei fejlődését és azt a helyes célkitűzést, hogy az Írószövetség az írók „demokratikus és szocialista" egységét képviselje, valóságnak tekintette akkor, amikor az még nem valósult meg. Ennek megfelelően erősítette a szövetség szervezetét és olyan politikai súlyt adott neki, amely nem illette meg, viszont nem gondoskodott arról, hogy a szovetség legfontosabb posztjain és az irodalmi lapok szerkesztőségeiben érvényesüljön a párt vezető szerepe, megengedte, hogy az Írók Szövetségében elvi viták helyett klikkharcok dúljanak és irodalmi vetélkedés helyett pozícióharc legyen úrrá.

Irodalmi egységfront csak elvi alapon, csak a szocializmus építésének szolgálata, a népköztársaság iránti hűség alapján, a párt vezetésének elismerése mellett jöhet létre. Nem az egységes írószervezet létrehozása teremti meg az elvi alapon nyugvó irodalmi egységet, hanem a következetes elvi harc teszi lehetővé szilárd alapokon nyugvó, a szocialista realizmus megvalósításáért eredményesen dolgozni tudó írószervezet létrehozását.

A párt álláspontja világos: az írók összefogásának alapja a népi demokrácia igenlése, küzdelem a népi demokrácia ügyéért, a párt vezetőszerepének elismerése, az irodalom szocialista fejlődésének hatékony támogatása. A különböző alkotó tehetségek kibontakozása és segítése, termékeny, pezsgő irodalmi élet csak ezen az alapon jöhet létre.

Az Írószövetség újjászervezésében nagy feladatok hárulnak az Irodalmi Tanácsra, a szocializmushoz, a népi hatalomhoz hű kommunista és pártonkívüli írókra. Az Irodalmi Tanácsnak nagy érdemei vannak az irodalom újraindításában, de a mai körülmények között tevékenysége már nem kielégítő: túlságosan befelé

forduI, nem támaszkodik az írók széles körére. Szükséges, hogy az Irodalmi Tanács, majd pedig az Írószövetség a szocialista realista irodalom győzelméért folytatott harc egyik vezető fóruma legyen. Ennek érdekében: segítsen megfelelően tájékoztatni az írókat a legfontosabb politikai és kulturális kérdésekről; az írók szélesebb körének bevonásával rendezzen vitákat világnézeti és irodalmi kérdésekről; szervezzen különböző szakosztályokat, illetve bizottságokat (kulturális, kritikai, klub, nemzetközi kapcsolatok, vidéki irodalmi bizottságok); nyújtson segítséget az irodalom ügyeivel foglalkozó állami szerveknek (kiadók, színházak, filmgyárak, Rádió stb.) és a lapok, folyóiratok munkájához.

2. Néhány nagy vidéki városban irodalmi lapok, folyóiratok indultak. A vidéki lapok és folyóiratok legyenek az ott élő írók fórumai, de óvakodjanak a provincializmustól: arra kell törekedniük, hogy ezek a lapok és folyóiratok is részt vegyenek egész irodalmi életünk kérdéseinek megvitatásában és megfelelő mértéket alkalmazzanak az írók színvonalának megítélésére. Ott, ahol folyóiratok indítása egyelőre nem indokolt, alkalmi kiadványokkal kell szolgálni az irodalmi élet fellendítését.

3. Az irodalom és a kritika fejlődésének előmozdításában nagy szerep vár a lapokra, folyóiratokra, könyvkiadókra. A szerkesztőségeket politikailag és szakmailag meg kell erősíteni, munkájukat aktívabbá kell tenni. A szerkesztőségek fejlesszék ki a maguk írói és kritikusi gárdáját és a fentebb leszögezett elvek alapján határozzák meg világosan irányvonalukat es jellegüket.

4. Különös gonddal kell foglalkozni a fiatal írókkal. Megfelelő fórumokat és lehetőségeket kell teremteni számukra es meg kell indítani a fiatalok folyóiratát. Olyan szervezeti kereteket kell létrehozni, amelyekben a fiatal írók, az idősebb kommunista írókkal összefogva dolgozzanak. Biztosítani kell, hogy a fiatalok megismerjék mai életünket.

*

A párt nagy jelentőséget tulajdonít az irodalomnak a jövő társadalom felépítése szempontjából, s becsüli az értékes alkotásokat és alkotóikat. Az irodalompolitika fő kérdéseinek elemzésével segítséget kíván nyújtani az íróknak célkitűzései megismeréséhez és a nyugodt alkotó munkához. Eszmei irányítással, valamint erkölcsi és anyagi támogatással kívánja szolgálni a nagyratörő magyar irodalom ügyét. Pártunk — s bízvást mondhatjuk — egész népünk is azt várja, hogy az írók jelentős alkotásokkal válaszolnak erre az állásfoglalásra és hívek maradnak a magyar írók legjobbjainak hagyományaihoz: a néppel — a népért, a szocializmusért dolgoznak

A tűz csiholója

Ady Endre halálának 40. évfordulójára

Írta: **RÉVAI JÓZSEF**

Ady Endre negyven éve halott. Úgy tűnik, hogy költészetének jelentősége a magyar irodalom és a magyar nép életének megújulásában ma már tisztázott és nyilvánvaló, legfeljebb a vakok és süketek maroknyi csoportja nem akarja még ma sem tudomásul venni Ady költészetének e forradalmi és forradalmasító jelentőségét. Ady Endre szava „a kürtösök szava" volt, mint ahogy ő maga írta saját költészetéről 1908-ban:

Fáradt akarók hada ez,
Ez Xerxes gyáva népe:
Hajh, kürtösök rohanjatok
Nagy kürt-szóval elébe.
— — — — — — —
Mi lesz, ha elszéled a nyáj,
Ha már eleget tűrtünk?
Ha már mi is elfáradunk
S ha elnémul a kürtünk?

Ady aránylag rövid költői pályáján, ha néha fáradtan és eménytelenül is, fújta a kürtöt, „elébe rohant nagy kürtszóval" a magyar föld népének, hogy ne széledjen el a nyáj, hogy a magyar nép „fáradt akarók hadából" saját országát és életét forradalmian megújító néppé váljon. E kürtszó szerephez, lírájának forradalmi ébresztő hivatásához Ady Endre mindvégig hű maradt. Senki és semmi nem tudta letéríteni annak a magaválasztotta ars poetikának az útjáról, amelyet 1913-ban „Kétféle velszi bárdok" című versében ő maga így fogalmazott:

Egy emberöltőn folyt a dáridó
S ékes meséje Toldi hűségének,
Soha egy riasztó, becsületes,
Egy szabadító vagy keserű ének.

De künn a dal szabadító s szabad,
Dörgölőzőn nem vágyik úri kegyre,
Most már csakis úgy nem volna remény,
Ha mint tegnap, aljasul elpihenne.

Ady költészete valóban nem cigányzenéje a 67-es kiegyezés utáni Magyarországnak, hanem kísérőzenéje volt „a nemes urak haláltáncának", ő nem „Toldi hűségéről" mesélt, hanem akár szabadítóan vagy keserűen énekelt — a magyar népet riasztotta, ébresztette, sürgette, nógatta, szidta és biztatta a szabadító tettre, a forradalomra az úr-rend megdöntésére, az új szabad Magyarország, a népi Magyarország kivívására. „Kétféle velszi bárdok" c. verse elé a következő ajánlást írta: „Azoknak a poéta-társaimnak, akiknek az élet s a magyar élet több a poézisnál." Amiből az a további tétel következik, hogy Ady számára a poézis maga is több volt, mint poézis, számára a költő nem „nótázó diák" kellett hogy legyen. nem olyan walesi bárd, aki „pihentető szép éneket mond". Ady nem tartozott „a béres igricek" közé, nem dalolt „úrdicsérő" románcot. S hogy Ady Endre mindvégig kitartott e mellett az ars poetika mellett, amelyet már költői indulása idején vallott, azt bizonyítja Hunn Uj Legenda című hatalmas verse. A költő nem művét, hanem népét szolgálja elsősorban: ez a vers lényege.

Messziről jön s messzire megy az élet
S csak: élet ez, summája ezrekének,
Örök, magyar határ-pör, meg nem szakadott.
— — — — — — — — — — — — —
Zsinatokat doboltam, hogyha tetszett
S parancsoltam élükre seregeknek
Hangos Dózsát s szapora Jacques Bonhomme-ot.
— — — — — — — — — — — — —
A tolakodó Gráciát ellöktem,
Én nem bűvésznek, de mindennek jöttem,
A Minden kellett s megillet a Semmisem.

Én voltam Úr, a Vers csak cifra szolga,
Hulltommal hullni: ez a szolga dolga,
Ha a Nagyúr sírja szolgákat követel.

Ady ellöki a „tolakodó Gráciát", hogy népének hangja, ezreknek summája lehessen.

Ha halálának 40. évfordulóján Ady költészetének mai jelentőségéről akarunk szólni, akkor elsősorban költői magatartásának éles és határozott, nyílt és tudatos l'art pour l'art ellenességét kell hangsúlyoznunk. Ady költészetének politikai ihletése

és akkori napi időszerűsége elsősorban példamutató és maradandó. Ady Endre politikai költészetét a költő életében elsősorban jobbról támadták, az úri Magyarország és az uralkodó osztályok ízlése és érdeke szerint író költők nevében utasították el Ady forradalmi politikai költészetét. Ez a reakciós, feudális kritikája Ady költészetének azóta már régen az irodalomtörténet és a történelem szemétdombjára került: a Rákosi Jenők, Beöthy Zsoltok és társaik „Ady-bírálatával" ma már foglalkozni sem igen érdemes. De nem került még a szemétdombra és még kell foglalkozni azzal a másikfajta „Ady-kritikával", amely Ady politikai költészetét Ady egykori táborából, saját régi fegyvertársai részéről, a Nyugat régi gárdájának egyes írói részéről érte. Elsősorban Kosztolányi Dezső 1929-es Toll-beli hírhedt Ady-cikkére gondolok, amely nem kisebb célt tűzött maga elé, mint Ady költői értékelésének gyökeres revízióját, Ady Endre kiiktatását a nagy magyar költő-zsenik sorából és új, szerény harmadrendű hely kiutalását Ady számára a csupán „érdekes, csonka nagy tehetségek" között. A napokban újra elolvastam Kosztolányinak ezt a — tisztesség ne essék szólván — Ady-tanulmányát. Lehetetlen még ma is, 30 évvel e cikk megjelenése után is, indulat, harag és felháborodás nélkül végigolvasni, legalábbis annak, akiben egy szikrája lobog az igazi szeretetnek a magyar költészet iránt és akiben egy szemernyi nemzeti büszkeség van a magyar líra Adyval elért nagyságára és szépségére. Szinte érthetetlen, hogy ez a Kosztolányi-tanulmány 1958-ban lényegbevágó, kritikai elemzés és komoly cáfolat nélkül a Szépirodalmi Könyvkiadónál újra megjelenhetett. Mai szemmel olvasva Kosztolányi 30 év előtti tanulmányát nemcsak és nem elsősorban emberi kicsinysége és sekélyes rosszindulata tűnik szembe, hanem irodalmi, művészi, kritikai korlátoltsága. Kosztolányi az „irodalmi író" — Ady szava — a poeta doctus, Adyt főleg amiatt igyekszik kizárni a nagy költészet Parnasszusából, mert politikai költő volt és közben nem veszi észre, hogy a politikai költészet teljes elutasításával és lepocskondiázásával Adyn kívül a magyar költészet egész sor nagy alakját is ledönti trónjukról, de ezenkívül a világirodalom sok kimagasló lírikusát fosztja meg költői és művészi rangjától Burnstől Shelley-ig és Heinéig. Kosztolányi szerint Ady politikai verseiben „puffogóvá, frázisoséplővé, jelszavassá válik, afféle dörgedelmes néptribunná". Szemére veti, hogy politikai verseit „többnyire megrendelésre írta... ezek a versei nagyhangúak, dörögősek fáradtak". Szerinte Ady művészi eszközei „szegényesek" Ady költői nyelve: „nyelvünk mélypontja, melynél mélyebbre már nem zuhanhat... Kevés költő hagyott maga után annyi selejtet, művészileg idétlent és modorost."

Persze nem érdemes ma már behatóan vitatkozni ezekkel a képtelenségekkel. Megemlíteni is csak azért említettük meg, hogy elrettentő példáját lássuk annak: milyen vaksághoz és az igazi költői nagyság és szépség meg nem látásához és eltagadásához vezet a politikai költészetet elvileg tagadó l'art pour l'art esztétika álláspontja. Ma sem időszerűtlen hangsúlyozni az Ady- és a Kosztolányi-féle ars poetika szöges ellentétét. Ady szerint a költő népének hangja, kürtöse legyen, dala: az új és a jobb életért harcba induló milliók menetelésének indulója, Kosztolányi szerint: „a költő a kifejezés művésze. Hivatása az, hogy a benne alaktalanul forrongó természeti erőket, melyeket értelemmel nem lehet megközelíteni, érzékletesen megformálja és ezzel a roppant munkával véget is ér hivatása." Szemére veti Adynak, hogy: „gondolatvilágának főtengelye... az a tudat, hogy a világ boldogtalan... úgy látszik, hisz abban, hogy a Ma, mely tegnap még dicső Holnap volt és holnap már rút Tegnap lesz, nem hasonlít lényegében minden siralmas naphoz, mely a világ teremtése óta lepergett a boldogtalan, szenvedésre és halálra rendelt emberiség fölött, s abban is hisz, hogy évezredek lesújtó tapasztalata egyszerre semmivé válik. Nem meri tudomásul venni a könyörtelen, pogány természetet, melyben sokkal több rejtély van és rémület, mint afféle kölcsönkért kabalisztikus építményben. Ez eltakarja előle azt, ami igazán fontos, létünk változhatatlan siralmát, s kisebb dolgok felé irányítja figyelmét."

Nyilvánvaló tehát, hogy Kosztolányi épp azt veti el Ady lírájából, ami igazán naggyá teszi: politikai, népi, forradalmi átfűtöttségét, a kor, a nép,. az ország és a nemzet legégetőbb problémáihoz való kötöttségét. Ady maga büszkén hirdette költészetének a jelennel, a Mával való összeforrottságát. 1913-ban írta:

Mert jaj annak, aki kihull a Mából.
Szabad készítni arasznyi jövőket,
De élni nem mással,
Mint a nekünk régen parancsolódott
Kívánságos és mégis szent, mai Mával
Ez tán több. mint a XL-ik század.

Prózában pedig egy évvel előtte (1912-ben) Ady így vallott politikai költészetéről:

„Furcsa az én dolgom ezekkel a politikás versekkel, melyeket sok dühvel, kedvvel írogatok néha s melyekért mindig lehordanak esztéta barátaim. Ők azt tartják, hogy az ilyen versekkel lefokozom magamat és meggyöngítem egész poezisomnak emberibb és súlyosabb dokumentumait. Nem tehetek róla, hogy érde-

kel, izgat, foglalkoztat saját magyarságom és a magyarság együttes kínja, problémája, sorsa. Nem tudom a történőket előkelően, finoman a múltba vagy a jövőbe transzponálni és, mert talán a vers leginkább az erőm, verssel üvöltök bele a politika kakofóniájába. Az effajta résztvevést a ma politikai harcaiban legjobb erőnkkel, s mindig a felszabadulni vágyók mellett muszájadónak tartom... Hogy bűnös verseimmel izgatni szerettem volna, ez több mint valószínű." Hogy Ady tehát kötelességének tartotta a résztvevést a ma politikai harcaiban „legjobb erőnkkel", vagyis költészetének legmélyebbről jövő, legőszintébb és legerősebb vonásaival, hogy költészetével „izgatni akar" „a felszabadulni vágyók mellett", ez lírájának nemcsak legmélyebb és legszebb, de legprogresszívebb, leginkább előremutató jellegzetessége, ami őt a pártos, szocialista költészet közvetlen közelébe hozza és bár polgári demokratikus forradalmi költő volt, sok tekintetben a szocialista költészet előfutárává és példaképévé teszi.

Ady Endre nyelve, formája, költői kifejező eszközei egyszeri és nem folytatható jelenségei voltak a magyar költészetnek, nem is saját korához kötött szimbolizmusa az, ami maradandó benne és el nem múló érvénnyel szól a mához is, hanem költészetének nagy alapélményei, lírai gondolatvilágának főtípusai. Nem szimbolizmusa a halhatatlan Adyban, hanem forradalmisága, a világ megváltoztathatóságába és jobbá tételébe vetett rendületlen alapvető hite. Hogy Ady Endre melyik forradalomnak volt előkészítője és viharmadara, ma már úgyszólván idejétmúlt, akadémikus kérdés. Voltak, akik ki akarták őt sajátítani az 1918-as polgári demokratikus őszirózsás forradalom számára, de közismert, hogy Ady az akkori Nemzeti Tanács őt üdvözlő küldöttségének szemébe mondta: ez nem az én forradalmam. Nem állítjuk, hogy Adynak ez a kijelentése szolidaritást jelentett az 1917. Októberi Oroszországi Szocialista Forradalommal, vagy pedig holmi „jóslatszerű" utalást a közelgő 1919. márciusi magyar proletárforradalomra. Az azonban bizonyos, hogy Ady forradalmi demokratikus lírája, egész költői pályafutása alatt messze túlmutatott a polgári demokratikus forradalmon és ezért költészetének legmélyebb értelmét fejezte ki azzal a nyilatkozatával, hogy a magyar őszirózsás forradalom nem az ő forradalma volt. Ismerve Ady egész költői gondolatvilágát és politikai-lírai alapélményeit, nyilvánvaló, hogy ez a kijelentés csak egyféleképpen értelmezhető: az őszirózsás forradalom Ady álmaihoz és törekvéseihez mérve, kevés volt számára, ő többet akart a polgári demokratikus átalakulásnál. Ady költői fellépése legkezdete óta világosan látta és tudta, hogy Magyarországnak a „magyar ugar" termővé tételére, a középkori maradványok

radikális eltakarítására, forradalomra van szüksége és hogy ez a forradalom csak polgári demokratikus lehet. De nem kevésbé jól tudta, hogy ennek a polgári demokratikus forradalomnak vezető ereje csak a magyar munkásosztály lehet és Magyarország forradalmi megújulását csak a szocializmus magyar hadserege hozhatja meg.

Ady épp, mint polgári demokratikus forradalmár, aki a polgári demokratikus forradalomban Dózsa György parasztforradalmának folytatását és betetőzését várta és kívánta, nem elégedhetett meg az őszirózsás magyar októberi forradalommal, várnia és kívánnia kellett továbbfejlődését a szocialista forradalom felé. Ady nem egyszerűen polgári demokratikus forradalmár volt, hanem ennél jóval több: népi forradalmár, aki mélyen átérezte a szocialista munkásosztály elhivatottságát a történelmi nemzeti vezetőszerepre és akire mélyen hatottak a szocializmus igazságai. *Ady Endre a szocialista forradalomba átfejlődő népi forradalom költője volt.* Már 1910-ben így írt: „Ma Magyarországon, hála istennek, senki sem csöndes és megelégedett, de harcot hirdet mindenki, akit a múlt el nem puhított és fogyasztott... Vak és megérdemli vesztét, aki azt hiszi, hogy ez az új robbanó Magyarország olyan kezes lesz, mint a régi. Ha a híres történelmi osztály a történelemmel áll elénk, hát bátran kiáltjuk, hogy mi nem kívánjuk folytatni szolgaságunk történelmét. Eddig volt egy Magyarország, a keveseké, mely meglapuló erejével küzdött nagyon sokszor képzelt ellenségek ellen. Ez a mai robbanó Magyarország már tudja, hogy az ellenség itt benn van s hogy ezzel az ellenséggel le kell számolni."

A Nyugat-körüli — akkor az egész magyar közéletet felbolygató — háborgásról írta Ady 1908-ban. „Örülök, hogy én írhatom meg véletlenül legelőször, de mindenesetre legnyíltabban, hogy ez az egész új, mai irodalmi kalamajka sohse lett volna meg a szocializmus magyar felnövekedése nélkül Gazdaságilag a legokosabb isten sem tudná, mikor szabadít föl bennünket a szocializmus, de a lelkeinket kezdi már szabadokká tenni, még a mi lelkeinket is, a mi szegény magyar lelkeinket... Egy bizonyos: ez az irodalmi háború gyermeke a szociális háborúnak — hiszen éppen ezért félnek úgy tőle." 1913-ban pedig Ady így válaszol Rákosi Jenő Budapesti Hirlapjának: „A Népszavába nagy ünnepek alkalmával néha verseket küldök sok esztendő óta, nem mert szocialista volnék, de mert olykor e reménytelen országban csak a szocialisták táborában látom nemcsak természetes fegyvertársainkat, de a magunk ellenére, bennünket felszabadítókat is, ha ugyan mi polgárok és intellektuelek valaha is felszabadíthatók lehetünk." Nem szükséges itt most idézni Ady a nagy tömegharcokat vívó magyar munkás-

osztálynak erejét és dicsőségét valló prolétárverseinek hosszú sorát, annak bizonyítására, hogy Ady életre-halálra vállalta és vállolta a közösséget a magyar munkásosztály, a szocializmus ügyével. Azt a költőt, aki 1909-ben küldte szívét, „ez ó-frigyládát" a magyar munkásosztálynak, és aki 1908-ban írta „Az Uj Hitvallás" c. versében a magyar munkásosztályról:

Már nem súgom, immár kiáltom:
Uj táborok, jőjve, jöjjetek.
Győzelmetek hallva: megáldom.

joggal számítjuk a magyar munkásmozgalom hősi múltjának nagy dalosai közé, aki költészetével a negyven év előtti magyar proletárforradalmat is beharangozta és előkészítette a maga módján.

Ady nem volt szocialista, hanem jakobinus, kisnemesi magyar forradalmár: Dózsa György unokája, Esze Tamás komája, de költészetének jelentékeny részében azonosul, összeforr a magyar munkásosztálynak a szocializmus győzelmét előkészítő harcaival. Ebben példakép ma is Ady Endre, ebben áll költészetének mély népiessége és ehhez képest jelentett nagy visszaesést és visszalépést az 1919-es ellenforradalom győzelme után fellépő új költői irányzat: az új népieseké, akik Ady Endre szocialista-proletár lírájának hátat fordítva azt hitték, hogy Petőfit folytatják, amikor megtagadják a proletárforradalmat és a magyar munkásosztályt. Erdélyi Józsefék és Illyés Gyuláék, Babits Mihály védőszárnyai alatt azt hitték, hogy csak Ady valóban idejétmúlt költői eszközeit, szimbolizmusát tagadják meg, a valóságban azonban Ady lírájának forradalmi lényegét tagadták meg, amely épp azzal vált nagy patetikus, az egész dolgozó nemzet lelkéből szóló költészetté, hogy magába olvasztotta a magyar munkásság osztályharcának eszmevilágát és úgy tudta költőileg ábrázolni a szocializmus magyarországi hadseregének küzdelmeit, mint az évszázados magyar népi-történelmi ellenzék harcainak folytatását és betetőzését.

Az az Ady időszerű és halhatatlan, aki ezt írta:

Sohse hullt le a Vörös Csillag,
Nap, Hold, Vénusz lehullott régen
S ő dolyfölt a Keleti égen.
— — — — — — —
Vörös Csillag ragyogj és trónolj,
Mióta ember néz az égre,
Vörös Csillag volt a reménye.

Azt mondottuk, Ady költészetében a maradandó és ma is időszerű, mély és hajthatatlan forradalmisága, de ez a forradalmiság nemcsak a magyar állapotok megváltoztatásának szenvedélyes akaratát foglalta magába, hanem ennél sokkal általánosabb emberi és költői magatartás volt: beletartozott a magyar szolgamúlt szenvedélyes gyűlölete éppúgy, mint az a kívánság, hogy a magyar nép necsak behozza elmaradását, az emberi haladás élén járó népekhez képest, hanem igyekezzék ott lenni ebben az élcsapatban.

Mondhatjuk-e, hogy Ady forradalmiságának ezek az elemei ma már elavultak, hogy mai életünknek, irodalmunknak, népünknek mar nem mondanak semmit? Korántsem. Vajon gyűloljuk-e már eléggé szolga-múltunkat? Vajon nem kell és lehet-e még ma is tanulnunk Adynak ebből a nagy, demokratikus hazafias gyűlöletéből a régi, az uri-Magyarország iránt? Ha nem felejtjuk el, hogy alig több, mint két esztendeje próbált feltamadni ez a magyar szolga-múlt és ha számba vesszük ifjúságunk és értelmiségunk eleg jelentős részének szerepét az ellenforradalomban, akkor nyilvanvaló, hogy Ady gyűlölete a magyar szolga-múlt iránt még nem avult el, hogy érdemes és szükséges erre a gyűloletre nevelnunk, tanítanunk ifjúságunkat és népunket

Ha pedig számba vesszuk nemcsak népi demokratikus rendszerunknek az utolsó két évben bekövetkezett megszilárdulását, gazdasági, politikai és kulturális épitőmunkánk sikereit, hanem azt is, hogy az ellenforradalom okozta rombolás és károk jelentősen vissza is vetettek bennunket — különösen, ha összehasonlítjuk helyzetunket és a magyar fejlódés szintjét azzal a gyorsuló iramu fejlődéssel, amelynek útján ma a szocialista tábor legtöbb orszaga halad, akkor nincs okunk tagadni, hogy Ady forradalmiságának az a jellemvonása is időszerű ma, amely a magyar lemaradás és elkésés miatti szégyent foglalja magába:

Siessünk nagyon a magyarral,
Megkéstünk kissé, el ne késsünk

Ezt persze Ady a maga idejében másképpen és másra értette. Azt az elkésést, amiről ő beszélt, a magyar nép azóta már behozta. Magyarország ma már nem úri-Ázsia, nem Hunnia, nem feudális szittya-ország. De ki tagadhatná, hogy lehet és van másféle elkésés is, mint amelyről Ady szólt? El lehet maradni. el lehet késni a szocialista épités munkájával is és Ady forradalmi-hazafias szégyene a nemzeti elkésés fölött ma is alkalmas eszköz arra, hogy dolgozó népünket gyorsabb haladásra serkentsük, tettre ösztökéljük ezzel a mai elkéséssel szemben is.

Halhatatlan és a mához, a mának szól Ady költészetének forradalmi hazafiassága is. *Forradalmi* hazafiasságot mondtunk és nem egyszerűen csak hazafiasságot. Mert e hazafiasság Ady lírájában egy tőről fakad a magyar szolga-múlt gyűlöletével és a magyar népnek gyorsabb haladásra ösztönzésével. Ady hazafisága teljes hadüzenet volt a nacionalizmusnak. 1905-ben írta a Nacionalizmus Alkonya c. cikkét. „Öregnek csúfolt, de egyre ifijodó Európánk lehesseget végre egy utálatos lidércet a mellérőI: a nacionalizmust.

Lidércnek mondjuk, de több, mint lidérc. Egyik boldogtalansága az emberiségnek. Valami csodálatos élősdi növénye az emberi kultúrának, mely gyökereit mélyre ereszti, hírhedt bagolyvárak földjén. Fojt és öl milliom karjával. Mennyi históriai gazság történt már általa. Népek összeuszítása, világosságoltás, szabadságtiprás.

Beszédes hatalmas jelek most azt hirdetik, hogy itt a leszámolás ideje. Ahol csak nem frázis a haladás, ott már mindenütt erős marokkal készül a lelkében világosulni kezdő nép, hogy az emberiség herbáriumából kitépje ezt a mérges élősdi növényt

A nacionalizmus: a dühödt hazafiság. De még az sem. A patriota nevet ugyan sokszor kompromittálták már, de még mindig szentebb fogalom köpenye, hogysem a nacionalizmust födhesse. A nacionalizmus nem hazafiság. A hazafiság valami olyan sine qua non-ja az embernek és a társadalomnak, hogy még fogalommá sem kell sűríteni azt és szót sem keresni hozzá. A közös kultúrában s közös társadalmi munkában álló becsületes munkásemberek mind azok. Hazafiak, ha úgy tetszik. Aki ellensége a haladásnak, a jobbratörésnek, az emberi szellem felhőtlen szabadságának, hazaáruló, ha örökösen nem tesz is egyebet, mint a nemzeti himnuszt énekli... A nacionalizmus arra jó mindenekfelett, hogy a vele megmámorosított tömeg ne vegye észre, mi hiányzik neki s mihez van joga." És a nacionalizmus ellen, „a hazaszeretet reformjának" példájaként Ady az új francia nemzeti érzést idézi: „Nem éltetve, dalolva, cifrázva köpködve és részegen szeretik itt már a hazát. És nem a múltját szeretik, hanem a jövőjét."

Az új igazi hazafiság szellemében — Ady szerint — íme, erre kell tanítani a fiatalságot: „Mennyi galádság, tudatlanság, ínség és bűn. Mennyi még az elnyomottak száma, mikor pedig boldogságra termett minden ember. Dolgozni az elnyomottak felszabadításán, minden ember boldogságán: ez a cél. Agyak és kezek kooperatív szent munkája: ez az eszköz. Igazságot, világosságot, boldogságot és szépséget adjunk a Föld minden ember-lakójának. Meg kell csinálnunk az igazságos, új és fölségesen emberi társa-

dalmát Fiúk, légyetek büszkék, hogy franciák vágytok, Franciaország mindig a népek élen járt az emberiség boldogításaért.

Íme az uj hazafiasság: az emberi, a populáris, a szociális hazafiasság A XX. század emberehez illo Nem a regi: az üres, a hazug, a sallangos."

Ez a hazafiság szólal meg lírájában is. 1907-ben irta „Kószvény-ország Marciusa" c. versét:

Március-isten keresésre,
Indit ma minden friss szelet:
Volt egy ország valaha, régen
Negyvennyolcnak nagy idejében
S ez a szép ország elveszett.

Az elen jártunk a világnak,
Micsoda aldott, nagy tusak,
Föltört a hunn szivből a lava,
Mi voltunk a világ Japánja
Akkor s maga az — Ifjúság.

Nép volt az és nem rongyos hörda,
Az márciusban nem aludt·
Szikén nőtt piros csoda-rózsa.
Bámult is a vén Európa.
Rómák lettek a hunn faluk.

Mennyit tudtunk és mennyit mertünk,
Bús egek, hát mi lett velünk?
Barmok, akik mindent megszoknak,
Helótái puhult latroknak·
Ezek vagyunk, ezek leszünk

És a negyvennyolcas forradalom márciusára váló büszke emlékezést szervesen egészíti ki Ady lírájában a magyar proletármájusok dicsőitése. A Május: Szabad — irta 1914-ben.

Örüljon ma minden bilincses többi.
Van még, aki magyar foldon szabad,
Mert a Tavaszt nem tudták megkotozni
S a Május mégis ir, izgat, beszél
— — — — — — — — — —
Szabad Május, szabad és szant tömegje,
Virágok alatt csókolózzatok,
Reátok vár ez ország Hiszekegyje,
Szabadítsatok s bolcsen higyjetek.

Bölcsen higyjetek, de kemény ököllel
S tomlocok mellett úti kőtorők,
Úgy törjetek, hogy aki követ tördel,
Torhet gonosz fejet és korszakot.

Tagadhatatlan, hogy Ady hazafias verseit át- meg áthatja a kétségbeesés is, a népi forradalom késése, a magyar népforradalom erőinek tétlensége felett.

Ebből a kétségbeesésből fakad Ady gyakori víziója a magyar nép, a nemzet, az ország vesztéről E kétségbeesés zenéje szólal meg Ady kuruc verseinek reménytelen, sötét hangulatában. Ady kuruc versei Endrődi Sándor és Thaly Kálmán kuruc verseivel ellentétben nem a nemzeti önáltatást szolgálták, hanem kétségbeesett sirámok voltak a magyar népi, nemzeti sors tragikus kilátástalansága miatt:

Nincsen egy barátom
S vér-csillogva látom
Utolsó kurucnak
Érdemelt csúf sorsát
Ott az árokpart alatt.

A népforradalom elkésése felötti fájdalomból és elkeseredésből szuletik meg Adyban a „fajtája vesztén" való kétségbeesés érzelme.

Minket korszakok tűz-duhe nem edzett,
S fölolvaszt a világ kohója
S elveszünk, mert elvesztettük magunkat.

Sokan voltak, a Horthy-fasizmus idején és vannak ma is, akik Ady költészetének ezt a „bús-magyar" pesszimizmusát tartották időszerűnek és folytatandónak. De ezek elfelejteték, hogy Ady látomásai a nemzeti pusztulásról: a forradalmár víziói aki gyűlöli az urakat, de a népet is ostorozza, mert tűr és nem cselekszik urai ellen Ady bús-magyarsága idejét múlta és költőileg nem folytatható lírai érzelem. Ne feledjük, hogy már magának Adynak a költészetében megvan e bús-magyar akkordok lírai ellenpontja forradalmi verseinek túláradó nagyszerű optimizmusában

Indul a ven magyar tespedés,
Pattan a feszült ostoba húr,
Nagy gőgök félve összebúnak,
S a tisztes nagy csönd meglapul

Magyar ünnep lesz az aratás,
Aratni búzát, vért, fejet:
Nő a dühösök szent szektája,
Aratás lesz, ne féljetek.

Nem az az Ady az időszerű és halhatatlan, aki „Xerxes gyáva népének hívta a magyart, aki azt írta, hogy „nekünk Mohács kell", hanem az az Ady, aki ezt írta:

Ez a világ nem testálódott
Tegnaphoz húzó rongy pujáknak:
Legkülönb ember, aki bátor
S csak egy különb van: aki bátrabb.

Adynak e forradalmi optimizmusa egyenes következménye annak, hogy az 1905-ös orosz forradalom viharа friss új levegőt hozott egész Európa számára és hogy Ady költői gondolatvilága megújhodott az 1905-ös orosz forradalom hatása alatt kiterebélyesedő és egyre harcosabbá váló magyarországi tömegharcok tüzében.

Adynak e forradalmi optimizmusa egyenesen beletorkollik, előzménye és magyarázata hatalmas háborúellenes költészetének, emberi, költői és politikai helytállásának az 1914—18-as első imperialista világháború idején. „A Halottak Élén" c. kötetben összegyűjtött háborúellenes Ady-versek, Ady költészetének csúcspontját jelentik, költői fejlődésének legmagasabb fokát. E háborúellenes költészete, a humánum és a forradalom melletti kiállása az imperialista háborúk nyomasztó, soviniszta, gyilkos légkörében, szintén az Ady-líra ama részéhez tartozik, amely hangosan szól a ma emberéhez, amely halhatatlanul időszerű, tehát eleven és folytatható. E háborúellenes költészet nem szocialista, nem a szocialista forradalom eszméit és követelményeit hirdeti az imperialista háborúval szemben, hanem humanista költészet, amely az imperialista háború embertelenségéről és gyalázatáról rántja le a leplet, amely az embert hirdeti az embertelenségben. És mégis ez a költészet azzal, hogy a demokratikus forradalmár és humanista helytállását fejezi ki az imperialista háború gyalázatával szemben, azzal, hogy a forradalmár költő hűségének ad hangot régi eszméihez és költői kifejezést ad annak, hogy Ady úszni tudott az imperialista háború árja ellen, akkor, amikor még legközelebbi fegyvertársait is, Ignotustól és Jászi Oszkártól a szociáldemokrata párt vezetőiig elborította a soviniszta és imperialista ár, közvetlen és szerves folytatása Ady 1905—1908 utáni forradalmi optimista lírájának. Éppen ez különbözteti meg Ady háborúellenes költészetét pl. Babits Mihályétól, aki pedig

háborúellenes verseivel szintén saját költői fejlődésének csúcsára jutott, kitorve az elefántcsonttoronybol. 1916-ban irt egyik leghatalmasabb háboruellenes verse, „Ember az Embertelenségben" fejezi ki talán a legnagyszerubben Ady haborúellenes költészetének e szoros kapcsolatat és mély rokonságát forradalmi lírájával. Ady nem egyszerűen siránkozott és panaszkodott az imperialista háború szégyene és embertelensége miatt, hanem szembefordulva az embertelenséggel, ébresztgette a háború előtti évek demokratikus forradalmi tömegharcainak szellemét és készülődött e harcok folytatására.

És most mégis, indulj föl, erőm,
Indulj föl megintlen a Földről.
Hajnal van-e, vagy pokol éjfél?
Mindegy, indulj csak vakmerőn,
Mint régen-régen cselekedted.

S hogy Ady szembenállása az imperialista háborúval több volt holmi vérszegény pacifista humanizmusnál, azt 1918-as. tehát már a háború utolsó évében írt verse, „Elégedetlen ifjú panasza" bizonyítja.

Már jöjj, Ökol:
Boruljon fól e nem-jó Élet
S jőjjön a Halál, e nagy orvos,
S a Halál után ébredések,
Borzalmak,
S jőljön valami más,
Óh, forradalmak, miért késtek?

Vér, vér, vér,
Be meg fog szépülni az Ember,
Ha vérben jól megmosdik egyszer
S be megjavul.
Óh, jőjj, trombitás angyaloddal,
Föltámadás,
Óh, jőjj milliónyi hadaddal

S ifjítsd meg ezt az unalmas
Golyóbist,
Jőjjön a megváltó fegyver,
Ámen.

Ady a Halottak Élén kötetben a „Tegnapot" idézi és ébreszti, hívja segítségul a háborús jelen ellen, de ez a „Tegnap" a for-

radalmi tömegharcok, az új népi Magyarországért való küzdelem „Tegnapja". És ez a hűség *ehhez* a „Tegnaphoz" szervesen összefügg Ady háborúellenes helytállásának, a háborús embertelenség folotti kétségbeesés sötétjéből mindig újra előragyogó optimizmusával. A „Halottak Élén"-ben az önmagát meggyalázó emberiséget káromló pesszimizmusa tőszomszédságában bukkanunk rá lépten-nyomon Ady optimizmusára, amely most már nemcsak a magyarság, hanem az egész emberiség jövője felé fordul:

„Sötét a világ, kell tűz, ha lobnyi, — kell a gyújtáshoz mindég ujból fogni."

Kell még tegnapról hív Tanú
S kell talán az én hadisarcom,
Hogy draga mementóként
Folemeljem arcom
Egy uj emberű új világra.
— — — — — — — — — —
Hős emberségem, várakozz,
Szép álmokat aludj, lefénylett
Jós és jó magyarságom,
Hívni fog az élet
S foltámadások örök Rendje.

Ady nem a szocializmus eljövetelét hirdette, amikor az imperialista háború után egy új emberű új világot várt, de ha nem feledjük, hogy a „hív Tanú a tegnapról": az az Ady Endre volt, aki a magyar munkásosztály szocializmusért vívott harcától várta népe és hazája számára a megváltást akkor nem állunk messze a valóságtól, ha azt állítjuk, hogy Ady „az élet s föltámadások örök Rendjén" ha ösztönösen is és a maga módján is: a szocializmus új világát értette.

DOKUMENTUMOK ÉS VISSZAEMLÉKEZÉSEK 1918—19 HŐSI HARCAIRÓL

Gyár- és földfoglaló forradalmi mozgalmak*

A FEGYVERGYÁRI MUNKÁSOK ELMOZDÍTOTTÁK AZ IGAZGATÓSÁGOT

A Ganz Villamossági részvénytársaság munkásai elmozdították a régi igazgatóságot s helyette új vezetőséget állítottak, amelyben a munkásság képviselői is helyet foglalnak. A kérdésben tárgyalások indultak meg a munkásság s a gyárüzem főrészvényese, a Hitelbank között, ezek a tárgyalások előreláthatólag eredményre is fognak vezetni.

A Ganz-gyári munkások példáját, akik pénteken[1] délután a Ganz-féle villamossági r. t. üzemét a munkások vezetése alá helyezték, szombaton délután követték a Fegyver- és Gépgyár r. t. munkásai is. A Fegyvergyár munkásai szintén ruhasegély fizetését követelték, de az igazgatóság a vállalatra nehezedő rendkívül nagy terhekre való hivatkozással, a munkások követelését nem teljesítette. A munkások bizalmi férfiai az erre vonatkozó választ nem vették tudomásul és a gyárban a munkát mindenütt beszüntették. Közben a munkások oly fenyegető magatartást tanúsítottak, hogy Frommer vezérigazgató, Tobisch és Klemm igazgatók jobbnak látták távozni a telepről. Ekkor a munkások bizalmi férfiai birtokukba vették az irodahelyiségeket és Balogh Béla mérnököt bízták meg vezérigazgatói minőségben a vállalat vezetésével. Frommer vezérigazgatót antiszociális viselkedése miatt elmozdítottnak nyilvánították s a munkásoknak ebbeli határozatát Balogh mérnök mindjárt tudatta a Hitelbankkal, a gyár főrészvényesével és Weisz Manfréddal. Vasárnap az üzem szünetelése alatt a munkások bizalmi testülete őrizte a gyárat.

* Negyven évvel ezelőtt, a fiatal kommunista párt vezetésével a munkások és agrárproletárok támadást indítottak a tőke és a nagybirtok ellen, hogy véget vessenek az elnyomásnak, a kizsákmányolásnak. E küzdelem tüzében edződtek a magyar munkások és parasztok, érlelődtek a proletárdiktatúra feltételei.

Az itt közölt, néhány kiragadott dokumentum a polgári demokratikus forradalomnak a szocialista forradalomba való átnövését mutatja, azt, hogy 1919. március 21. nem véletlenül, hanem az osztályerőviszonyokban, a tömegek forradalmi fejlődésében beállott minőségi változás eredményeként következett be.

[1] 1919. január 3.

Vasárnap délelőtt a munkások küldöttsége felkereste Frommer igazgatót, akinek bejelentették, hogy a szervezett munkásság követeli a régi igazgatóság azonnali eltávolítását és a munkásság képviselőinek beválasztását az igazgatóságba. Frommer igazgató elfogadta a munkásság követelését, mire megválasztották az új igazgatóságot, amelyben a munkásság két képviselője is helyet foglalt.[2]

A Ganz villamossági r. t. új igazgatósága vasárnap délelőtt folytatta a Hitelbank helyiségében szombaton megkezdett tárgyalásait a bank több igazgatósági tagjával. A tárgyalással egy időben a gyári munkásság bizalmi férfiai értekezletet tartottak a kereskedelmi minisztériumban Méhely államtitkár elnöklésével. Ullmann Adolf, a Hitelbank ügyvezető elnöke a tárgyalás után úgy nyilatkozott, hogy a függőben levő kérdéseket barátságos egyetértéssel fogja megoldani.

A Ganz-gyár telepén egyébként ma már zavartalanul folytatták a munkát.

Alkotmány.[3] *1919. január 7.*

A SZEGEDI MUNKÁSOK ÉS KATONÁK A PROLETÁRDIKTATÚRA MELLETT

A szegedi kommunista munkások és katonák vasárnapra, folyó hó 9-re gyűlést hívtak egybe, amelyen több mint 5000 ember jelent meg. A résztvevők állandóan a világforradalmat s a proletárdiktatúrát éljenezték, majd határozatban[4] tiltakoztak az ellen, hogy a szociáldemokrata párt a szegedi proletárok harci egységét megbontsa. Kimondották, hogy a kizsákmányolás feltétlen megsemmisítésére törekszenek s a kíméletlen osztályharc minden eszközét felhasználják a burzsoáziával szemben. Követelték a Budapesten és Szegeden fogva tartott vezérek és társaik[5] azonnali szabadonbocsátását s követelésük

[2] A Vörös Újság 1919. január 8-i tudósítása szerint (Vasas, ne hagyd magad! c. cikk) emellett a munkások és tisztviselők 12 tagú felügyelő bizottságot választottak és „legfőbb ellenőrzési joggal ruházták fel őket".

[3] Politikai és közgazdasági napilap, a Néppárt szócsöve.

[4] Kelemen Béla közlése szerint a határozat szövege a következőképpen hangzott:

„A szegedi egységes proletariátus, a katonák és dolgozó szegények tiltakoznak a proletariátus harci egységének a szociáldemokrata párt részéről való megbontása ellen. A szegedi proletárság a kíméletlen osztályharc alapján állva a kizsákmányolásnak és osztályának, a burzsoáziának megsemmisítésére törekszik. A kíméletlen osztályharc minden eszközét igénybe vesszük. A szellemi osztályharchoz követeljük az írás, a szó, az egyesülés és gyülekezés szabadságának feltétlen biztosítását. A szociáldemokrata párt magyar diktátorai a proletárság magyar és orosz vezéreit egyesülési és gyülekezési szabadságukban bebörtönzésel gátolják meg."

(Kelemen Béla dr.: Adatok a szegedi ellenforradalom és a szegedi kormány történetéhez. Szeged, 1923. Szerző kiad. 32. old.)

[5] 1919. február 21-én koholt vád alapján Budapesten letartóztatták a Kommunisták Magyarországi Pártjának 40 vezetőjét és a következő napokban még sok kommunistát. Az egész országban üldözték a párt tagjait, így Szegeden is többeket letartóztattak

s határozatuk megerősítéséül zárt sorokban a városháza és a munkásotthon elé vonultak. A szociáldemokrata párt elnöke és titkárja azonban sehol sem volt található: arra a hírre, hogy a katonák és munkások a párthelyiségük elé vonul, mindketten sietve elhagyták a várost!

A tömeg ezután a Csillag-börtönben fogvatartott orosz[6] elvtársak kiszabadítására indult, s csak arra a hírre állt el a börtön megnyitásától, hogy e foglyokat a határozatok szerint szabadon bocsátják.

A tüntetés a kommunista párt helyisége előtt ért véget, ahol a tömeg a proletárdiktatúrát éljenezve, rendben szétoszlott.

Vörös Újság, 1919. március 13.

SZOCIALIZÁLNAK KÉT SOPRONI VASGYÁRAT

A sopron—gráczi vasárugyár soproni két gyárát szocializálni fogják. A gyárak vezetését tizenhattagu direktórium veszi át, amely megállapitja a gyárak vagyonát és megállapít egy méltányos összeget a részvényeseknek. Erről értesítették Garami kereskedelmi minisztert is.

Az Újság,[7] 1919. március 18.

A CSEPELI MUNKÁSSÁG KÖVETELI A PROLETÁRDIKTATÚRA KIKIÁLTÁSÁT

A Párizsi Kommün évfordulóját Csepel munkássága hatalmas népgyűlésen ünnepelte. Kedden d. u. 3 órakor a gyárból egyenesen a Templom-térre, a gyűlés helyére özönlöttek a proletárok.

A téren példásan fegyelmezve helyezkedett el a gyár munkássága, a csepeli vörös gárda[8] és a gyári tisztviselők.

Több mint 5000 proletár jött el, hogy háláját lerója a párizsi proletárhősök iránt, akik mártírhalálukkal megmutatták a proletariátus felszabadításának az útját, a fegyveres lázadással megteremtett proletárdiktatúrát.

Még a gyülés megkezdése előtt

Le a nemzetgyűlessel!

Éljen a proletárdiktatúra!

Akasztófára a szociáldemokrata árulókkal!

— kiáltások hangzottak, és elvtársaink haragos kiáltásai, mint a háborgó tenger zúgása morajlott végig egész Csepelen.

[6] A kommunista mozgalomban részt vevő és ezért börtönbe zárt orosz hadifoglyokról van szó.

[7] Munkapárti liberális napilap, Tisza István félhivatalosa, majd liberális burzsoá napilap.

[8] A csepeli munkások az 1918 októberi polgári demokratikus forradalom után orosz mintára Vörös Gárdát alakítottak A Vörös Gárda a munkástanács vezetése alatt állt. Később az SZDP vezetőségének nyomására nevét Szociáldemokrata Gárdá-vá változtatták, de továbbra is forradalmi szervezet maradt.

Molnár elvtárs lelkes hangulatban nyitotta meg a népgyűlést. A kommün jelentőségét pártunk küldöttje ismertette, és a kommün tanulságait a mai politikai helyzetre alkalmazta. Utána *Varga* elvtárs rövid, talpraesett beszéd kíséretében beterjesztette az alábbi határozati javaslatot:

A csepeli munkásság 1919. március 18-án megtartott gyűlése kimondja a következőket:

A Kommunisták Magyarországi Pártja vezetőségének fogvatartása, agitátorainak, röpiratterjesztőinek, plakátragasztóinak elfogatása, kitoloncoltatása mélyen sérti a munkásmozgalom érdekeit.

A kommunista párt és a Népszava ellen intézett támadás közötti összefüggés nemcsak nem volt megállapítható, de a vizsgálat ki sem terjedt erre a letartóztatottakkal szemben, minthogy mindjárt a letartóztatás után kiderült, hogy a Gyűjtőfogházban őrzött kommunisták javarésze csak a letartóztatás után értesült erről a támadásról.[9]

Megállapítható, hogy a kommunisták fogvatartása tisztán politikai üldözés jellegével bír, s csupán azt célozza, hogy a munkásmozgalomnak a kommunista párt által képviselt irányzata vezetőitől és agitátoraitól megfosztassék. A letartóztatottak nagy része olyan, akik a nemzetközi proletárforradalomban és a háború alatt a magyarországi antimilitarista és forradalmi propagandában tevékeny részt vettek, azért börtönt és üldöztetéseket szenvedtek, üldözésük tehát egy forradalmi kormány részéről kétszeresen fel kell, hogy háborítsa a csepeli proletariátust.

Erre való tekintettel kimondja a népgyűlés, hogy a csepeli összmunkásság a fogvatartott kommunisták azonnali szabadonbocsátását követeli, s ennek a határozatnak minden erejével érvényt is szerez.

A határozathoz való csatlakozásra felhívja a budapesti gyárak munkásait.

Ezt a határozati javaslatot a népgyűlés óriási lelkesedéssel egyhangúlag *elfogadta.*

A népgyűlés elhatározta, hogy ezt a határozatot az összes gyárak megbízottjaiból alakított küldöttség útján Károlyi Mihály köztársasági elnökhöz és Böhm Vilmos hadügyminiszterhez eljuttatja.

Rabi szociáldemokrata, a csepeli munkástanács nevében a fenti határozati javaslathoz hozzájárult. Beszédében élesen ostorozta a szociáldemokrata párt vezetőit, akik letértek az osztályharc álláspontjáról, és kizárólag a burzsoázia szolgálatába szegődtek.

Majd *Molnár* elvtárs a következő határozati javaslatot terjesztette elő:

A csepeli gyár munkássága, tapasztalva azt, hogy a szociáldemokrata párt vezetősége letért az osztályharc útjáról, kijelenti, hogy

[9] 1919. február 20-án a munkanélküliek gyűlést tartottak és utána a Népszava szerkesztősége előtt tuntettek, hogy tiltakozzanak a szociáldemokrata lapnak a munkanélkülieket rágalmazó cikke ellen. A tömeg szétoszlatására kirendelt rendőrcsapatok tévedésből egymásra lőttek. Több rendőr megsebesült, néhány meghalt. A kommunista vezetőket, mint a halálos végű fegyveres támadás irányítóit, mint „rendőrgyilkosokat" tartóztatták le.

nem azonosítja magát a szociáldemokrata párt ilyetén álláspontjával, mert a polgári pártokkal szemben követett megalkuvó politikája a proletárság felszabadulását megakadályozza és késleltetni.

Egyben tiltakozik a nemzetgyűlés egybehívása és a választások megtartása ellen. Ez a kísérlet időt ad és alkalmat enged a burzsoáziának arra, hogy politikailag megszerveződjék, lehetővé teszi számára a termelés további szabotálását és a termelőeszközök megrongálását. Kitolja a termelés tervszerű megszervezésének határidejét. Időt enged a fehér gárdáknak a megerősödésére. Egyszóval, fokozza a munkásság nélkülözéseit, gyöngíti ellenállóképességét, ugyanakkor, mikor ellenségeit erősíti. A választási manővernek csak az lesz az eredménye, hogy a proletárság csupán rettenetes sok vér és szenvedés árán juthat majd a felszabadításához. Ennélfogva a csepeli munkásság követeli, hogy azonnal hagyják abba a választási előkészületeket, és kiáltsák ki a proletárdiktatúrát.

A gyár proletársága elhatározta továbbá, hogy a kommunista párt programját teljes egészében magáévá teszi és elfogadja.

Ezt a határozati javaslatot a népgyűlés 3 szó ellenében leírhatatlan örömujjongással elfogadta.

A gyűlés befejezése után a munkásság forradalmi hangulatban fegyvereket követelt, hogy a proletárdiktatúráért és a burzsoázia összezúzása végett haladéktalanul akcióba léphessen.

Elvtársaink az Internacionálé hangjai mellett, a szovjetköztársaságot éltetve távoztak a gyűlésről.

A Vörös Újság, 1919. március 20. „Csepel munkássága határozott" című cikke.

KÖZLEMÉNY A NYOMDÁSZOK 1919. MÁRCIUS 20-I SZTRÁJKJÁRÓL

A budapesti nyomdászok március 20-án sztrájkba léptek.[10] A sztrájk oka gazdasági természetű volt. A munkáltatók a politikai események hatása alatt — miután új perspektíva nyílt meg az újságok előtt — elfogadták a munkások majd minden követelését. A megállapodás értelmében a szakmunkások heti bérét száz százalékos pótlékkal együtt 260, a segédmunkásokét 168, a munkásnőkét 148 koronában szabták meg és a munkaadók elengedik munkásaiknak az előleget. A megállapodás március 17-étől érvényes. A sztrájk ezzel végérvényesen megszűnt és a lapok ma reggel már megjelentek.[11]

Az Est,[12] *1919. március 23.*

Véget ért a nyomdászok sztrájkja.

[10] A nyomdászok sztrájkja a kommunisták befolyását bizonyította. A szociáldemokrata vezetők a nyomdászokat tartották a legmegbízhatóbbaknak és március 20-án mégis a vezetőség akarata ellenére általános sztrájkot proklamáltak. Eltávolították a régi vezetőséget, új sztrájkbizottságot választottak, amelyben döntő befolyásuk volt a kommunistáknak.

[11] A Pesti Napló március 22-i hírközlése szerint a sztrájk 20-án, csütörtökön délben kezdődött és 21-én este 8 órakor ért véget. A sztrájk miatt 20-án az esti és 21-én a reggeli és esti lapok nem jelentek meg.

[12] Pártonkívüli, naponta délután megjelenő liberális riportlap.

RÉSZLET A „CSATA A VASVÖRÖSVÁRI ERDŐKBEN" C. CIKKBŐL

Múlt hét csütörtökén három falu, Lődös, Őrállás és Obér faluk lakossága kijelentette, hogy az Erdődy grófok tulajdonát képező erdőt kommunizálni fogja és abból a tulajdonosok terve szerint a fát elvinni nem engedi. A kommunizáláshoz hozzá is fogtak olyképpen, hogy a faluk lakossága szekérszám vitte el a fát az erdőből...

Végre is, mikor már semmiképpen sem lehetett segíteni, az uradalomból telefonon segítséget kértek a nagynémetszentmihályi csendőrkülönítménytől. Onnan aztán ki is ment egy osztag és néhány nemzetőr is gróf Erdődy Tamás csendőrszázados vezetésével. Egy darabig el tudtak menni minden feltartóztatás nélkül, mikor azonban az őrállási hegyházakhoz értek, olyan erős puskatüzelés fogadta őket, hogy lehetetlen volt a továbbhatolás és menten vissza kellett fordulniok. Szerencsére senki sem sebesült meg, ami egyedül a tapintatos vezetésnek és fedezéknek köszönhető. Ez csütörtökön történt. Pénteken a csendőrök Tóth Mihály őrmester vezetésével ismét kimentek a faluk közelébe, azonban ismét annyira tüzeltek rájuk, hogy lehetetlen volt valami akciót kezdeni. Minden házból többen is lőttek s olyan erősen, hogy valósággal harcteret rögtönöztek. A csendőrök tehát most sem tudtak behatolni a községbe. Erre aztán egy összpontosítást csináltak, amennyiben mindenfelől új erőket vontak össze és Körmendre is telefonáltak katonaságért. Nemsokára 15 csendőr, valamint Körmendről 40 és Felsőőrről 30 nemzetőr jött össze. Ugyancsak pénteken este érkezett Vasvörösvárra Fonyó szombathelyi csendőrszázados és parlamentert küldött a község elöljáróságához, aki egy ultimátumot vitt magával, melyben a tettesek. lövöldözők azonnali letartóztatását, a fegyverek kiadását követelték. Szombaton meg is érkezett a kedvező válasz, erre a karhatalom tüstént kivonult Őrállásból, ahová időközben betört. A főbűnösöket nem lehetett elfogni, mert mindnyájan Ausztriába szöktek. A csendőrség azonnal házkutatást tartott és elkobozta a fegyvereket. Az eddigi kár mintegy 40 000 korona.

Vasmegyei Hírlap,[13] *1919. február 25.*

A KORMÁNY NEM TŰRI AZ URADALMAK JOGTALAN ELFOGLALÁSÁT

A kormány olyan híreket kapott, hogy *egyes helyeken a föld népe erőszakos módon akarja birtokba venni a nagyobb uradalmakat,* anélkül, hogy az 1919:XVIII. t.-c.-ben[14] előírt hatósági jóváhagyást előzetesen megkérné. Buza Barna földművelésügyi és Szabó István népgazdasági miniszter ma kijelentették, hogy az ő, vagy meghatalmazottjuk előzetes tudta és előzetes jóváhagyása nélkül *semmiféle*

[13] Politikai napilap. A szombathelyi Országos Függetlenségi Károlyi párt, a Vasmegyei Községi és Körjegyzői Egyesület, a Kereskedők Társulata és Kereskedelmi Kör hivatalos lapja.

[14] Néptörvény a birtokreformról.

ürügy alatt nem szabad a nagygazdaságokat elfoglalni. A kormány egész hatalmát latba fogja vetni, hogy gátat vessen annak a foglalási láznak, mely felelőtlen egyének izgatásai nyomában egyes vidékeken erőre kapott. Öt-hat milliárd értékű nemzeti vagyonról van szó és a kormány nem engedheti, hogy ezt a rengeteg értéket felelősség nélkül és gazdasági hozzáértés nélkül agitáló csoportok mindenféle álcímeken birtokba vegyék... *Nyomatékosan és óva int a kormány mindenkit, hogy a birtokok jogtalan elfoglalására ne vetemedjék, ne izgasson, mert ezt a törvény teljes szigorával fogják sújtani.* A birtokrendező bizottságok már hozzáfogtak a munkájukhoz, a birtokreform tervszerű végrehajtása folyamatban van, *nincs tehát ok semmiféle nyugtalanságra.* Csizmadia Sándor államtitkár hétfőn[15] a fehérmegyei Sárbogárdon tartott népgyűlésen intette hallgatóságát, ne üljön fel lelketlen izgatóknak, akik lehetetlenné akarják tenni a közellátást és a termelés folytonosságát.

Részlet a „Pesti Napló"[16] *1919. március 4-i cikkéből.*

A ZÁMOLYI FÖLDMUNKÁSSZERVEZET TERMELŐSZÖVETKEZETET ALAKÍT

Zámolyon vasárnap,[17] délután az ottani 300 tagú földmunkásszervezet egyhangúlag magáévá tette a termelőszövetkezet alakítását. A határozatot jegyzőkönyvbe foglalták s azt fölvitték az országos szervezetnek. E szerint átveszi a szervezet Merán tulajdonát képező Marschall- és Vogl-féle bérletet. Az átvétel rövidesen meg is fog történni...

Székesfehérvár és Vidéke. A Nép Szava,[18] *1919. március 5.*

A KAPOSVÁRI FŐSZOLGABÍRÓ TÁVIRATA 1919. MÁRCIUS 6-ÁN A BELÜGYMINISZTERHEZ GAZDASÁGA KISAJÁTÍTÁSÁRÓL

...Somogy megye szentgáloskerti gazdaságomban tegnap este egy szocialista kiküldött megjelent, cselédeimet gyűlésre hívta össze, azok közül bizalmiférfiakat választott és gazdaságom vezetését ezeknek átadta... Tiltakozom minden kommunizáló törekvés és erőszakos cselekmény ellen és kérek azonnali erélyes intézkedést. Hivatalosan is jelentem, hogy Dr. Hamburger és társai bpesti kiküldöttek sorra járják az uradalmakat a vármegyében, a cselédséget felizgatják, általuk támogatva a birtokokat termelőszövetkezetekké át-

[15] 1919. március 3.

[16] Pártonkívüli szabadelvű politikai napilap, a radikális demokrata irányzattal rokonszenvező jelleggel

[17] 1919. március 2.

[18] 1919. március 2-ától a szociáldemokrata párt székesfehérvári és Fejér megyei szervezetének lapja.

formálják, azokat nyomban birtokba veszik, tekintet nélkül a birtokok kiterjedésére és a tulajdonosok állásfoglalására.

Dr. Svastics Nándor
főszolgabíró, földbirtokos

PI Archivum. Tagyob. 5/1. 47. old.

NAGYBIRTOKOK SZOCIALIZÁLÁSA

...Nagykanizsáról jelentik: Nagyrőcén a Weisz-féle 4000 holdas birtokot a gazdasági munkások szocializálni akarták. A tegnapi gyűlésükön egy *Nagy* Lajos gazdatiszt előterjesztésére, aki 10 napja alkalmazottja a gazdaságnak, elhatározták, hogy a gazdaságot saját kezelésbe veszik. A bérlők és a gazdák karhatalmat kértek Nagykanizsáról. Négy lovas rendőr letartóztatta Nagy Lajost és bekísérte Nagykanizsára, ahol Zala megye területéről való kitiltását rendelték el. Az a gyanú, hogy Nagy Lajost a budapesti kommunista párt küldte ki a munkásság bujtogatására.

Részlet a Délmagyarország 19, 1919. március 20-i cikkéből.

Dr. RÁKOS FERENC:

A Kommunisták Magyarországi Pártja második (illegális) Központi Bizottságának munkájáról

1919. január—február hónapjaiban a forradalmi feszültség Magyarországon napról-napra érezhetőbbé vált. A koalíciós kormány és a szociáldemokrata pártvezetőség általános támadásra határozta el magát, hogy letörje a kommunista párt vezette forradalmi harcot. 1919. február 21-re virradó éjszaka letartóztatták és a Mosonyi utcai toloncházba szállították a KMP vezetőinek nagy részét, köztük csaknem az egész Központi Bizottságot. Odarendelt rendőrök félholtra verték őket, különösen Kun Bélát. Egyidejűleg bezárták és lepecsételték a KMP helyiségeit.

A burzsoá-szociáldemokrata koalíció azt hitte, sikerült eltemetnie a KMP-t. A párt kapcsolata a tömegekkel azonban sokkal erősebb volt, semhogy ilyen átlátszó provokációval meg lehetett volna semmisíteni. A lefogott Központi Bizottság helyébe új vezetőség, az úgynevezett második (illegális) Központi Bizottság állt.

A Kommunisták Magyarországi Pártja Központi Bizottsága — minden eshetőségre készen, az illegális munka feltételeinek megfelelően — még jóval 1919. február 21-e előtt — kijelölte a második KB tagjait. 1919. január második felében behívtak a Vigadó utcai pártközpontba. Itt Kun Béla, Szamuely Tibor és Szántó Béla fogadott. Kun Béla tudatta velem, hogy a kormányterror erősödése következtében a KB elfogatása és a KMP betiltása várható. Erre az eshetőségre fel kell készülni és új Központi Bizottságot kell a párt vezetésére készenlétben tartani. Engem is beválasztottak az új, illegális Központi Bizottságba. Ugyanakkor Szamuely Tibor, a Vörös Újság főszerkesztője megmondta nekem, hogy ha őt is elfognák, vagy el kellene rejtőznie és lehetetlenné válnék, hogy a lapot szerkessze, a Központi Bizottsággal egyetértésben rám bízza a Vörös Újság szerkesztését. Erről szükség esetén majd értesítést kapok. Kit jelöltek még rajtam kívül a második KB-ba, nem közölték velem.

1919. február 21-én, amikor a párt vezetőit elfogták, Pór Ernő és Szamuely Tibor elkerülték a letartóztatást, sikerült elrejtőzniük. Pór Ernő Nagyváradra ment, tudomásom szerint néhány nap múlva Szamuely Tibor is oda utazott. Engem is keresett a rendőrség kispesti lakásomon, de nem találtak otthon. Öcsém a kispesti villamos végállomásánál, a Szt. István kórháznál várt, tőle tudtam meg, mi történt. Nem mentem haza, hanem a pártközpontban előre megadott címre, egy Verseny utcai lakásba siettem. Itt egy levelet adtak át, amelyben az állt, hogy keressem fel dr. Dienes Lászlót, a Fővárosi Könyvtár igazgatóját, ahol a „kért könyvet beszerezték és átvehetem". Elmentem Dienes Lászlóhoz, aki megmondta, hová kell mennem és mikor.

A letartóztatást követő napon, 1919 február 22-én egy MÁV-alkalmazott lakásán, a Podmaniczky utcában (a házszámra nem emlékszem) titokban összejött az előre kijelölt új Központi Bizottság mintegy 10—12 tagja. A megjelentek között több ismeretlen; sőt gyanús személy is volt, ezért néhányan — akik ismertük egymást —, megállapodtunk abban, hogy most csak formális ülést tartunk, pártügyekben nem intézkedünk, határozatot nem hozunk, hanem hamarosan újra találkozunk. Az új találkozó szervezését és az elvtársak értesítését, ha jól emlékszem, Székely Béla vállalta.

A Központi Bizottság következő ülése a Hűvösvölgyben folyt le, Balázs Béla sógorának, Kaffka Margit férjének lakásán. Ide Balázs Béla író révén kerültünk, aki maga is ott lakott. A lefogás utáni időszakban a KB-nak ez az ülése a legnagyobb jelentőségű volt. Itt alakult meg az új Központi Bizottság és szervezte újra

a munkát. Az ülésen — emlékezetem szerint — részt vett: Bólyai Ernő, Bolgár Elek, Fazekas vasesztergályos az Északi Főműhelyből, Herskovics üvegesmunkás, Hevesi Gyula, Hikádé Aladár Lipták-gyári villanyszerelő, Illés Artur, Lukács György, Rákos Ferenc és Székely Béla.

A Központi Bizottság az ügyek vezetésére három tagú direktóriumot (titkárságot) választott: Bólyai Ernőt, az illegális ügyek és a katonák közötti szervezés vezetőjéul, Hevesi Gyulát a pártszervezés vezetésére, engem a Vörös Újság főszerkesztőjének és a propagandamunka irányítására. Az illegális direktórium összekötői Fonyó Sári és Fonyó Anna voltak.

A Vörös Újság első számát a letartóztatások után illegálisan egy aszódi nyomdában nyomták. Egyidejűleg megjelent Budapesten a Nagyváradi Vörös Újság egy száma is, Jancsó Károly szerkesztésében.

A lap szerkesztőségét a KB a következőképpen alakította meg: főszerkesztő: (az első KB határozata alapján) én voltam, a szerkesztőség tagjai: Alpári Gyula, Bolgár Elek, Lukács György, Révai József. Rajtunk kívül a lapba több állandó és alkalmi munkatárs írt. Nagyon örültünk, amikor Alpári Gyula, a szociáldemokrata opportunizmus régi ellenfele, a kiváló marxista felajánlotta közreműködését a Vörös Újságban.

A lapot a párt nyomdájában, a Reviczky tér egyik pincehelyiségében nyomták, amelyről kezdetben az az álhír járta, hogy a rendőrség lezárta és lepecsételte. A Vörös Újság március 1-től kezdve rendszeresen megjelent hetenként háromszor: kedden, csütörtökön és szombaton. A cikkeket szerzőik nem írták alá, hogy elkerüljék a rendőri üldözést. A Vörös Újság minden politikai és elvi kérdésben forradalmi élességgel és határozottsággal foglalt állást. Harcra hívta a munkásságot a párt bebörtönzött vezetőinek kiszabadításáért, a forradalomért, a proletárdiktatúráért, a Tanácsköztársaság kiviáltásáért. Rendszeresen tartott konzultációt politikai, elvi kérdésekben. Így különösen a parlamentárizmus lényegéről, jelentőségéről, a nemzetgyűlésről, amelynek választására készültek a koalíciós pártok. Kun Béla és a Gyűjtőfogházban levő elvtársak meg voltak elégedve a lap nyugodt, erélyes hangjával és tartalmával. A Vörös Újság népszerűsége és példányszáma állandóan növekedett, a lapot elkapkodták.

Különösen említésre méltó a Vörös Újság 1919 március 18-án, a Párizsi Kommün évfordulóján megjelent száma. A Vörös Újság ennek a nagy forradalmi emlékünnepnek külön számot szentelt. Emlékezetből és az aláírás nélkül közölt cikkek tanulmányozása alapján a következőket állapítottam meg a cikkek szerzőiről.

„Emlékezés a Párizsi Kommünre", vezércikk, szerzője: Bolgár Elek.

„Március 15—18", szerzője: Révai József.

„A Párizsi Kommün", történelmi visszapillantás, szerzője Rákos Ferenc.

„A Kommün gazdasági intézkedéseiből", szerzője: Alpári Gyula.

Munkahelyem a Fővárosi Könyvtárban dr. Dienes Lászlónak, a Könyvtár igazgatójának dolgozó szobája volt. Íróasztala baloldali felét rendelkezésemre bocsátotta. Rajta kívül helyettesét, Kőhalmi Bélát avattuk be a dologba. Az illegális lakások és találkozóhelyek ügyét, továbbá a szerkesztőség tagjai között az összeköttetést Spádi Adél, akkor a feministák egyesületének titkára szervezte, de más technikai kérdések megoldásában is sokat segített.

A KMP második Központi Bizottsága erélyesen folytatta a párt munkáját ott, ahol az elfogott KB abbahagyta. Már február 23-án vagy 24-én megjelent az első röplap, amelyet gyors egymásutánban követtek a harcos felhívások. Kun Bélával és a többi letartóztatott elvtárssal, akiket átszállítottak a Gyűjtőfogházba, tudattuk az új KB megalakulását. A hír nagy örömet szerzett nekik. A Visegrádi utcai párthelyiségben, amelynek ajtajáról tüntető munkások letépték a rendőrségi pecsétet, újra pezsgő élet folyt. A gyárakban egyik gyűlés követte a másikat. Már február 24-én több mint 4000 vasmunkás tiltakozott a kommunista vezetők letartóztatása és bántalmazása ellen, követelte szabadon bocsátásukat. Március 2-án a munkástömegek nyomása következtében a Gyűjtőfogházból szabadon bocsátották 29 kommunistát, mert „fogvatartásukra okot nem találtak". A többiekkel szemben elejtették a gyilkosság, vagy a gyilkosságra való felbújtás vádját. A „köztársaság védelméről" szóló, a KMP ellen sebtiben fabrikált rendelet alapján azonban továbbra is fogvatartották őket.

A párt tömegkapcsolatai rohamosan erősödtek. Az egész országban forradalmi erjedés volt tapasztalható. A március 18-i, a Párizsi Kommün emlékére összehívott nagygyűlésen több mint ötezer csepeli vasas állt a kommunista párt mellé. Ez a gyűlés hőmérője volt a robbanásig feszült helyzetnek.

A direktórium összehívta az illegális Központi Bizottság ülését március 21-re Dienes Kálmán mérnök rózsadombi házába. Napirendre került az utolsó események mérlegelése, a március 23-i az Országház térre hirdetett népgyűlés és a hatalom megragadásának a kérdése. A napirenden szerepelt a Központi Bizottság

összekötőjének információja a gyűjtőfogházban levő elvtársak és a baloldali szociáldemokraták között folyó tárgyalásokról. Ezenkívül állást kellett foglalni a közben nyilvánosságra jutott antantultimátummal szemben, amelyet Vyx francia ezredes nyújtott át a kormánynak. Ez a KB ülés különös jelentőségű feladatok megoldására volt hivatva.

A forradalmi események egymást követték. A munkástömegek, különösen a nagyüzemekben, rohamos gyorsasággal forradalmasodtak és csatlakoztak a KMP-hez. A budapesti helyőrségnek mintegy a fele (a tűzérség nagyobb része) a KMP befolyása alá került. A szociáldemokrata vezetés alatt álló Katonatanács már távolról sem tükrözte a katonatömegek igazi hangulatát. Kedvező jelentések érkeztek vidékről is (Győr, Kaposvár, Tatabánya, Diósgyőr, Ózd, Salgótarján, Szeged, Szolnok stb.). Megmozdult az agrárproletariátus is: a szegényparasztok itt is, ott is az ország különböző helyein elfoglalták a nagybirtokokat.

Az erőviszonyok súlypontja határozottan balra tolódott. Úgy láttuk, elérkezett az idő, amikor fel lehet vetni a fegyveres felkelés, a hatalom megragadása és a proletárdiktatúra kikiáltásának kérdését.

1919 március 21-én a déli órákban a Budán levő Zsigmond (ma Frankel Leó) utcában levő illegális lakásomról, ahol a Vörös Újság következő számán dolgoztam, a Rózsadombra, a KB ülésére mentem. A lakásban senkit sem találtam a KB tagjai közül. Összekötőnk, Fonyó Sári, vagy Fonyó Anna (nem emlékszem pontosan) közölte, hogy a KB ülés elmarad, a Gyűjtőben létrejött a megegyezés a két munkáspárt között a proletárdiktatúra kikiáltásáról és tanácskormány alakításáról. Örömtől dobogó szívvel rohantam le a Rózsadombról Pestre, a Fővárosi Könyvtárba. Csendes eső szitált. A Pesti Napló c. polgári lap Rákóczi út és Károly körút (ma Tanács körút) sarkán levő kirakata előtt nagy tömeg állt, eltorlaszolva nemcsak a járdát, hanem az úttestet is. A kirakatban nagybetűk hirdették: KIKIÁLTOTTÁK A PROLETÁRDIKTATÚRÁT! TANÁCSKORMÁNY ALAKULT! Alatta a közlemény: A kommunista és a szociáldemokrata párt vezetősége megegyezett, hogy a proletariátus nevében átveszik a kormányhatalmat, kikiáltják a proletárdiktatúrát és tanácskormányt alakítanak.

Felkapaszkodtam a villamosra és nagyrészt a lépcsőn lógva, eljutottam a Nyugati pályaudvarig. Az alkony és a szitáló eső ellenére a járókelők mindenütt csoportokba verődtek. A nép hullámzott az utcákon. Itt-ott önkéntes alkalmi szónokok magyarázták hangosan a bekövetkezett eseményeket.

A szűk Visegrádi utcában, a kommunista párt helyisége előtt óriási tömeg tolongott. Csak nagy üggyel-bajjal jutottam be a házba. Ott találtam, ha jól emlékszem, Illés Arthurt, Korvin Ottót, idejött Bólyai Ernő, majd Szamuely Tibor Itt voltak a Vörös Újság fiatal munkatársai: Boros F. László, Hajdu Pál, Lengyel József, Révai József és mások. Az utcán lárma, éljenzés. Szamuely Tibor beszédet mondott. Utána nekem is beszélnem kellett az összegyűltekhez. A Visegrádi utcában értesültem végre hitelt érdemlően a történtek részleteiről: baloldali szociáldemokrata pártvezetők kimentek a Gyűjtőfogházban fogvatartott kommunistákhoz. A két párt képviselői között megegyezés jött létre az egyesülésről és a proletárdiktatúra kikiáltásáról. A két párt között létrejött megegyezést a Magyarországi Szociáldemokrata Párt nevében Landler Jenő, Weltner Jakab, Kunfi Zsigmond, Fogány József, Haubrich József, a Kommunisták Magyarországi Pártja nevében Kun Béla, Jancsik Ferenc, Szántó Béla, Vágó Béla, Vántus Károly, Chlepkó Ede, Seidler Ernő és Rabinovits József írta alá. A munkástanács aznap este tartott ülése Garbai beszámolója után a két párt vezetőségének megegyezését jóváhagyta, határozattá emelte és egyúttal kimondta, hogy a kommunista párt elfogott tagjait azonnal szabadon kell bocsátani.

A legfontosabb feladat volt számomra: nyomban hozzáfogni a Vörös Újság, most már a proletárdiktatúra vezető kommunista lapjának, szerkesztéséhez. A lapot elkészítettük, azonkívül röpiratot is írtunk. A kész lapanyaggal a Budapesti Hírlap nyomdájába, a Rökk Szilárd utcába siettünk. A röpiratot, ha jól emlékszem, az Athenaeum nyomdában nyomták. Március 22-én legálisan, mint a diadalmas proletárforradalom lapja, jelent meg a Vörös Újság, és beszámolt a két párt egyesüléséről, a proletárdiktatúra kikiáltásáról, a Tanácsköztársaság megalakulásáról.

(A Párttörténeti Intézet visszaemlékezés-gyűjteményéből.)

NEMZETKÖZI SZEMLE

A népi kommunák jellegéről

Mint ismeretes, a múlt év végén Kína Kommunista Pártja Központi Bizottságának hatodik plénumán nagy fontosságú, elvi jelentőségű határozatot hoztak a népi kommunák néhány kérdésével kapcsolatban. Ugyanezen a plénumon látott napvilágot a mezőgazdasági területek pénzügyi és kereskedelmi igazgatási rendszerének megjavításáról szóló határozat. Ez a határozat a népi kommunák széleskörű elterjedése következtében beállott új helyzetnek megfelelő szervezeti változtatásokat irányoz elő a pénzügyi és kereskedelmi munka területén. Mindkét dokumentum beható tanulmányozása elengedhetetlen mindazok számára, akik valamennyire is *tisztába akarnak* jönni a kínai népi kommunák lényegével és jelentőségével. Ezt nem pótolhatja semmiféle cikk vagy tudósítás elolvasása. A jelen cikknek is az az egyedüli célja, hogy segítséget nyújtson a magyar olvasók számára a fent említett kínai pártdokumentumok mondanivalójának megértéséhez és tanulmányozásához.

A NÉPI KOMMUNÁK SZÜKSÉGSZERŰ MEGJELENÉSE

Köztudomású, hogy Kínában a mezőgazdaság szocialista átalakítása, vagy más szóval: a kollektivizálás még 1956 folyamán döntő győzelmet aratott. Az év végére mezőgazdasági termelőszövetkezetekben tömörült az ország parasztgazdaságainak több mint 96 százaléka, mégpedig olyanformán, hogy több mint 87 százalékuk felsőfokú, teljesen szocialista típusú termelőszövetkezetekhez tartozott.

A következő másfél évben a termelőszovetkezetek rendezésére és megerősítésére irányuló erőfeszítések eredményeképpen a szövetkezetek szocialista jellege még jobban megszilárdult, s 1958 tavaszára a mintegy 120 milliót számláló kínai parasztgazdaság körülbelül 740 000 szocialista típusú mezőgazdasági termelőszovetkezetben egyesült. Ez azt jelentette, hogy egy szövetkezetre átlagosan 162 parasztgazdaság, s ennek megfelelően mintegy 220 kat. hold szántóterület jutott.

Az 1957 májusában megindult munkastílus-javító mozgalom, majd a falvakban ennek kapcsán végbement szocialista nevelési kampány nagy mértékben növelték a szövetkezeti parasztság kommunista öntudatát és munkakedvét. Ez konkrétan az 1957 őszén kibontakozó hatalmas méretű vízgazdálkodási és talajjavítási munkálatokban, valamint a mezőgazdasági termelés technikájának megjavítására irányuló to-

megmozgalomban nyilvánult meg. E tömeges méretű paraszti kooperációk tapasztalatai már 1958 elején megmutatták, hogy a termelőszövetkezetek korábbi, viszonylagosan kisméretű formája már nem felel meg a falusi termelőerők fejlődése objektív követelményeinek. A vízgazdálkodási terveket és létesítményeket ugyanis csak nagyobb területegységeken, összehangoltan lehet gazdaságosan megvalósítani. Az ilyen jellegű beruházások és munkálatok csak nagy mennyiségű emberi munkaerő és anyagi eszköz összpontosításával és tervszerű felhasználásával végezhetők el. Erre azonban a kisméretű termelőszövetkezetek nem nagyon képesek. Éppen ezért már 1958 tavaszán Kína számos területén a szövetkezeti parasztság körében egyre népszerűbbé vált a kisebb szövetkezetek nagyobb szövetkezetekben való egyesítésének gondolata.

A falusi szövetkezeti mozgalom ilyen jellegű alakulásának feltételei mellett került sor 1958 májusában Kína Kommunista Pártja VIII. kongresszusának második ülésszakára. Ez — mint ismeretes — kidolgozta a pártnak a szocializmus építésére vonatkozó általános irányvonalát, amelynek lényege abban áll, hogy buzdítva a kezdeményezést, minden erő megfeszítésével előre törve, nagyobb méretekben, gyorsabban, jobban és gazdaságosabban kell építeni a szocializmust. Az általános irányvonal többek között feladatul tűzte ki azt is, hogy az ország szocialista iparosítását hatalmas össznépi mozgalommá szélesítsék, azaz, hogy minden lehetséges emberi és anyagi erőt mozgósítsanak az iparosítás és az ipari termelés méreteinek és ütemének fokozására. Ez gyakorlatilag azt jelentette, hogy elsősorban annak a módját kellett megtalálni, hogy a kínai társadalom legszélesebb rétegét, az 540 milliós szövetkezeti parasztságot a lehetőségekhez képest minél nagyobb számban bevonják az ipari termelés, s ezen belül főleg az ipari alapanyaggyártás munkálataiba. Megállapítható, hogy a falvakban és városokban gombamódra szaporodó népi kohók alapjában sikeresen oldották meg azt a feladatot, hogy Kína különböző vidékein viszonylag könnyen hozzáférhető nyersanyaglelőhelyeknek népi erőből történő feltárásával és kihasználásával, valamint a kitermelt nyersanyagoknak a rendelkezésre álló viszonylag egyszerű technikai feltételek mellett a helyszínen alapanyaggá történő feldolgozásával, ugrásszerűen előrelendítsék az ipari termelés, és ezen belül különösen az alapanyaggyártás fejlődését. E feladat végrehajtása azonban már szükségszerűen kihatott a falusi termelőszövetkezeti mozgalom fejlődésére is. A parasztok előtt a népi kohó-mozgalom kibontakozásának kezdetén már nemcsak az a probléma állott, hogy a korábbi szövetkezetek viszonylag kis méretei nem felelnek meg a különböző jellegű tömeges kooperációk és nagyméretű beruházások végrehajtása számára, hanem a korábbi termelőszövetkezetek szervezetének és működésének szűk mezőgazdasági profilja sem volt képes kielégíteni a népi kohó-mozgalom fejlődésével kapcsolatos ipari, szállítási és kereskedelmi jellegű munkaszervezési és igazgatási igényeket.

A falusi termelőmunka feladatainak imént vázolt kiszélesedése

a fentieken kívül még egy újabb problémát vetett fel: az egyre élesebben jelentkező munkaerőhiány megoldásának problémáját. Ismeretes, hogy korábban Kína, a többi nagy népességű, elmaradott agrárországhoz hasonlóan, a falvakban meglevő hatalmas mezőgazdasági munkaerőfeleslegéről, a lappangó munkanélküliség óriási méreteiről volt nevezetes. E téren a felszabadulás után már a földreform, majd ezt követően a mezőgazdaság szocialista átalakításának végrehajtása is lényeges változásokat eredményezett. A döntő fordulat azonban 1957 telétől és 1958 tavaszától kezdődően következett be, amikoris a nagyméretű vízgazdálkodási építkezések és talajjavítási munkálatok, majd a mezőgazdasági szerszámok tökéletesítésére és a nyersvas és nyersacél népi kohókban való előállítására irányuló mozgalmak kibontakozása nyomán számos vidéki területen jelentős munkaerőhiány mutatkozott, különösen az intenzív talajművelés és növényápolás vonalán. Ez újabb rejtett munkaerőtartalékok felkutatására ösztönözte a szövetkezeti vezetőket és tagokat. A legkézenfekvőbbnek az a lehetőség kínálkozott, hogy a nőket szabadítsák fel a lehető legnagyobb mértékig a mezőgazdasági termelőmunka számára. Ez viszont mindenekelőtt olyan problémák társadalmi megoldását tette szükségessé, mint pl. az étkezés, a gyermekek és a munkaképtelen öregek gondozása, valamint a hosszabb időt igénybe vevő házimunkák (pl. mosás, varrás, öltözék-javítás stb.) ellátása.

Mindezek az objektív tényezők külön-külön és együttesen is abba az irányba hatottak, hogy a kínai szövetkezeti parasztság számára a múlt év derekára halaszthatatlan szükségszerűséggé vált a korábbi mezőgazdasági termelőszövetkezetek méreteinek, formájának és tartalmának, azaz egész szervezeti felépítésének átalakítása. A kínai szövetkezeti parasztság a kommunistákkal az élen maga kezdeményezte a szükségszerűségnek leginkább megfelelő szervezeti formának, a kommunáknak a kialakulását, amelyek igen gyorsan teret hódítottak a mezőgazdasági vidékeken.

1958 augusztusában Kína Kommunista Pártja Kozponti Bizottsága Politikai Irodájának kibővített ülésén külön tanulmányozták a népi kommunák kérdését és ennek eredményeképpen elfogadták „A falusi népi kommunák létesítésének kérdéséről" szóló határozatot. A határozat mindjárt az elején rámutatott: „A helyzet fejlődésének szükségszerű tendenciája a népi kommunák irányába mutat. A nagyméretű és komplex jellegű népi kommunák már nemcsak, hogy felbukkantak, de némely területen már általános fejlődésnek indultak. Egyes területeken fejlődésük igen gyors és nagyon valószínű, hogy nemsokára országszerte a népi kommunák fejlődésének feltartóztathatatlan erejű fellendülése következik majd be." A későbbi fejlődés teljes mértékben igazolta a kínai kommunistáknak ezt az előrelátását.

„A népi kommunák létesítésére irányuló mozgalom nagyon gyorsan fejlődött. 1958 nyarától kezdődően néhány hónap alatt az országban meglevő több mint 740 000 mezőgazdasági termelőszövetkezet, a parasztok tömegei lelkes követelésének megfelelően, több mint 26 000 népi kommunába szerveződött. Több mint 120

millió parasztgazdaság, vagyis Kína különböző nemzetiségű parasztgazdaságainak 99 százaléka csatlakozott a népi kommunákhoz. Ez megmutatja, hogy a népi kommunák keletkezése nem a véletlen műve, hanem országunk gazdasági és politikai fejlődésének terméke, a párt szocialista munkastílus-javító mozgalmának és a szocializmus építésére vonatkozó általános irányvonalának, valamint az 1958. évi szocialista építés nagy, ugrásszerű fellendülés eredménye" — ezekkel a szavakkal foglalta össze Kína Kommunista Pártja Központi Bizottságának hatodik plénumán a múlt év decemberében „a népi kommunák néhány kérdéséről" hozott határozat a kínai népi kommunák szükségszerű megjelenésének és gyors elterjedésének az alapjait.

A NÉPI KOMMUNÁK SAJÁTOSSÁGAI ÉS ELŐNYEI

A népi kommunáknak azt a két legalapvetőbb sajátosságát, amely ezeket a korábbi mezőgazdasági termelőszövetkezetektől megkülönbözteti, a kínai elvtársak klasszikus tömörséggel így fejezik ki: ji—tá; ör—kung, azaz magyarul: egyrészről — nagy; másrészről — közös. Hogy e két legfontosabb jellemző mindegyikén pontosan mit kell érteni, azt az alábbi pontokba foglaljuk össze:

1. A kommunák méretei általában nagyobbak, mint a szövetkezetek voltak. Egy népi kommunára jelenleg átlagosan több mint 4600 parasztgazdaság, s ennek megfelelően több mint 6000 kat. hold szántóterület esik.

2. De az átszerveződés során a szövetkezeteknek nemcsak a méretei bővültek, hanem termelési és igazgatási feladatkörük is. A falusi népi kommunák már nemcsak mezőgazdasággal és annak mellékágazataival (állattenyésztés, halászat, erdészet, falusi háziipar stb.) foglalkoznak, hanem ezeken kívül helyi iparral, kereskedelemmel, szállítással, helyi közigazgatással és pénzüggyel, valamint kulturális, egészségvédelmi és katonai ügyekkel is. A népi kommuna tehát egy komplex társadalmi-gazdasági szervezet, Kína szocialista társadalmi felépítésének alapegysége, s ugyanakkor a szocialista államhatalom szervezetének alapegysége.

A fenti két pont az első alapvető sajátosság: a „nagy" lényegét tartalmazza. A további pontokban a másikra, a „közös" tartalmára kívánunk rámutatni:

3. A népi kommunákban a munka és a társadalmi élet kollektivizálása a korábbi kínai szövetkezetekhez képest magasabb fokra emelkedett, ezért a szocialista termelés és szocialista élet magasabb fokú szervezeti formáját jelentik. A népi kommunákban a munkaerőt és a termelőeszközöket sokkal szélesebb körben egységesen lehet elosztani és átcsoportosítani, s ennélfogva az eddiginél racionálisabban és hatékonyabban használhatók fel. A kommunákban ma már olyan jellegű munkák is társadalmasítva vannak, amelyeket korábban a szövetkezetekben a parasztok és parasztasszonyok a háztáji gazdálkodás és szoros értelemben vett házi munka keretében végeztek. A közös étkezdék bölcsődék, óvodák, öregek gondozására szolgáló otthonok stb. létesítésével a kommunák megteremtették a falvakban a kollektív jóléti intézmények széles hálózatát.

4. A kommunák tulajdonrendszerében a szocialista tulajdon kollektív formáján kívül megtalálhatók az össznépi tulajdonforma bizonyos elemei is. „Ez annak a következménye — mutat ra a decemberi párthatározat —, hogy egyesültek a vidéki népi kommunák és az államhatalom alapfokú szervezetei; hogy az eredetileg össznépi tulajdonban levő bankok, üzletek és bizonyos egyéb vállalatok vidéken a kommunák irányítása alá kerültek; hogy a kommunák részt vesznek bizonyos össznépi jellegű iparı létesítmények építésében és más konstruktív vállalkozásokban; hogy sok megyében a kommunák szövetsége egységes vezetést gyakorol az illető megye összes népi kommunái fölött és hatalma van arra, hogy a kommunák munkaerejének, anyagi és pénzügyi forrásainak részével rendelkezzék megyei vagy annál nagyobb méretű beruházások céljaira."

5. A kommunákban alkalmazott elosztási rendszer a végzett munka arányában kifizetésre kerülő munkabéreket kombinálja a mindenki számára egyenlő, ingyenes természetbeni ellátással, s így magában hordja a szükségletek szerinti elosztás kommunista elvének a csíráját. Természetesen ez a mindenki számára egyenlő, ingyenes természetbeni ellátás ma még nem jelentheti a szükségletek szerinti elosztást. már csak azért sem, mert a népi kommunák által ingyenes ellátásra kerülő javak fajtái és mennyisége több-kevesebb mértékig még korlátozott. De nem minősíthető valamiféle „hadikommunizmus"-hoz hasonló szükségmegoldásnak sem, mert ezt az elosztási rendszert a kínai mezőgazdasági termelés múlt évi ugrásszerű növekedésének eredményeképpen vezették be, amikor is a mezőgazdasági termékek mennyisége az előző évhez képest kétszeresére emelkedett. Az ingyenes ellátás alkalmazása — amely a legtöbb helyen csak az élelmiszergabonára és néhány más mezőgazdasági termékre terjed ki — azt jelenti, hogy a népi kommunák már a jelenlegi fokon is biztosítani tudják tagjaiknak a legalapvetőbb szükséglet: az étkezés viszonylag megfelelő kielégítését. Ezzel a kínai parasztok megkapják a leglényegesebb és legmegbízhatóbb társadalmi biztosítást.

A kínai népi kommunák sajátosságainak összefoglalása után vizsgáljuk meg röviden, melyek azok az előnyök és lehetőségek, amelyek a népi kommunák rendszeréből és fenti sajátosságaiból származnak:

a) A népi kommunák nagy méreteiknél és egységes irányításuknál fogva kedveznek a termelőerők ugrásszerű fejlődése még teljesebb kibontakoztatásának. Mint ismeretes, Kína Kommunista Pártjának célkitűzései szerint, Kínában a termelés ugrásszerű előrelendulése az idén és a következő években még a múlt évi méreteket is felülmúlja. Ennek egyik záloga a népi kommunák gazdasági, politikai és szervezeti megerősödése, amely egyben a népi kommuna-mozgalom soronlevő feladata is.

b) A népi kommunák komplex jellegüknél és nagy akkumuláló képességüknél fogva kiváló lehetőséget nyújtanak az ország, de különösen a vidék iparosítása számára, s ezen keresztül meggyorsul majd a mezőgazdaság gépesítése és a falvak villamosítása is. Már eddigi fejlődésük során is több millió ipari kis-

üzemet létesítettek, s már a múlt évben megindult a kommunák megyei szovetségei által irányított ipari középuzemek építése. A vízgazdálkodási építkezéseket sok helyen törpeerőművek létesítésével kapcsolják egybe. A kommunák részvételével most van kibontakozóban egy új össznépi mozgalom a vasúthálózat és az úthálózat nagyarányú kiszélesítésére.

c) A népi kommunák szervezeti felépítésüknél fogva kedveznek a kollektív tulajdonrendszerről az össznépi tulajdonrendszerre való fokozatos átmenetnek. E feladat megvalósításában nagy szerep hárul a megyei kommunaszövetségekre. A következő években, a termelés gyorsütemű fejlődése, a felhalmozásra kerülő anyagi eszközök erőteljes növelése és a nép fokozódó politikai öntudata alapján e szövetségeknek megfelelő lépéseket kell tenniuk annak érdekében, hogy fokozatosan emelkedjék az össznépi tulajdonba kerülő termelőeszközök aránya és azon termékek mennyisége, amelyek az egységes állami elosztás körébe vonhatók, s amikor a feltételek megérnek rá, a még meglevő kollektív tulajdont össznépi tulajdonnal cseréljék fel.

d) A népi kommuna, mint társadalmi szervezet Kínában a legmegfelelőbb forma a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet fokozatos előkészítése és végrehajtása számára is. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet a munkásosztály vezette szocialista forradalom történelmileg szükségszerű továbbfejlődése, a szocialista építés előrehaladásának szükségszerű eredménye. Bár a kommunizmus különbözik a szocializmus társadalmi rendszerétől, a társadalmi fejlődés e két szakasza között nincs és nem is lehet semmiféle válaszfal. A kommunizmus a szocializmusból nő ki, ennek egyenes folytatása. Éppen ezért az átmenet formái már a szocialista építés szakaszában is kialakulhatnak. Kínában a sajátos történelmi, társadalmi, gazdasági és politikai helyzetnek megfelelően ez a forma: a nagyméretű és komplex népi kommunák társadalmi szervezete, a szocialista termelőerők ugrásszerű fejlődését követően a szocialista építésnek már viszonylag korai szakaszában megjelent. Ennek jelentősége a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet előkészítése szempontjából — figyelembe véve az átmenet megvalósításához szükséges előfeltételeket — az alábbiakban foglalható össze:

1. a népi kommunák a szocialista termelőerők nagyarányú fejlesztése révén a társadalmi termékek termelésének szakadatlan növelésével jelentős mértékben hozzájárulnak az anyagi javak bőségének megteremtéséhez;

2. a népi kommunák a vidék magasfokú iparosításával, a mezőgazdaság gépesítésével és villamosításával, a vidéki közlekedési hálózat nagyarányú kiszélesítésével és korszerűsítésével nagymértékben hozzájárulnak a kommunista társadalom anyagi-technikai bázisának megteremtéséhez;

3. a népi kommunák a munka termelékenységének nagyarányú növelésével és a különfajta munkák sokkal ésszerűbb szervezésével rövid időn belul megteremtik a munkaidő lényeges csökkentésének előfeltételeit, s így a dolgozóknak jelentősen több idejuk jut majd szakmai és kultu-

rális ismereteik színvonalának emelésére;

4. a népi kommunák a mindenki számára egyenlő elvek alapján ingyenes természetbeni ellátásra kerülő javak mennyiségének, minőségének és választékának fokozatos emelésével egyre jobban kifejleszthetik az elosztási rendszerükben meglevő kommunista csírákat, s egyre szélesebb területen alkalmazhatják majd a szükségletek szerinti elosztás kommunista elvét. Ehhez azonban a társadalmi termelőerők fejlettségének a mostaninál jelentősen magasabb foka és az egész nép kommunista öntudatának és erkölcsének sokkal magasabb színvonala szükséges.

A népi kommunák fejlődése abba az irányba hat majd, hogy Kínában az elkövetkező években egyre inkább csökken a város és a falu, a munkás és a paraszt, a szellemi és a fizikai munka közötti különbség, s fokozatosan eltűnnek majd a burzsoá jogi egyenlőtlenség maradványai. Ezzel párhuzamosan az állam funkciója is egyre inkább csak az ország külső támadásokkal szembeni védelmére korlátozódik majd, s belpolitikai szerepe egyre kevesebb lesz. Mindez világosan megmutatja a kínai népi kommunák hatalmas történelmi jelentőségét Kína szocialista társadalmának további fejlődése szempontjából. Ezért állapította meg a decemberi párthatározat: „A marxista—leninista elmélet a népi kommunák kezdeti tapasztalataival képessé tesz bennünket arra, hogy előre lássuk: a népi kommuna meggyorsítja a szocialista építés ütemét és a legmegfelelőbb forma országunkban két átmenet megvalósítására: először a kollektív tulajdonról az össznépi tulajdonra való áttérésre vidéken, másodszor a szocialista társadalomból a kommunista társadalomba való átmenetre. Előre látható az is, hogy az eljövendő kommunista társadalomban is a népi kommuna marad a társadalmi rendszer alapegysége."

A NÉPI KOMMUNÁK JELLEGÉNEK ÉS SZEREPÉNEK HELYES ÉRTÉKELÉSE

A legtöbb probléma és félreértés, amely Kínában és méginkább Kínán kívül a népi kommunák körül támadt, általában a népi kommunák jellegének és szerepének helytelen értékelésére vezethető vissza. Azok, akik e kérdésekben helytelen következtetésekre jutottak, legtöbbször egyoldalúan a népi kommunák sajátosságainak csak egy-egy kiragadott vonását tartották szem előtt (például a tulajdonrendszer tekintetében az össznépi tulajdon elemeit, az elosztási rendszer vonalán a kommunista elv érvényesülésének csíráit stb.), s nem értették meg az összefüggéseket. A decemberi párthatározat igen nagy súlyt helyez e tévedések tisztázására.

A népi kommunák jellegével és szerepével kapcsolatos helytelen következtetések és értékelések első csoportja abból adódik, hogy egyesek fejében összekeveredett a három áttérés, azaz közelebbről: a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről a népi kommunákra, a szocialista kollektív tulajdonról a szocialista össznépi tulajdonra, és a „mindenkinek munkája szerint" szocialista elvről a „mindenkinek szükséglete szerint" kommunista elvre való áttérés, s nem látják tisztán sem ezek különbségét, sem a közöttük levő összefüggéseket.

Mindenekelőtt meg kell állapí-

tani, hogy a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről a népi kommunákra való áttérés kiterjesztette és megerősítette az eredeti kollektív tulajdont és tartalmazza az össznépi tulajdon bizonyos elemeit. Ez azonban nem jelenti azt, hogy a kínai falvakban a kollektív tulajdon átalakult össznépi tulajdonná. Ma már az egész kínai vidék áttért a népi kommunákra, de még jó néhány évnek kell eltelnie, amíg az össznépi tulajdon mindenutt megvalósul a falun.

Másodszor: világosan kell látni, hogy a szocialista kollektív tulajdonról a szocialista össznépi tulajdonra való áttérés nem ugyanaz, mint a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet. Természetesen még kevésbé azonos a mezőgazdasági termelőszövetkezetekről a népi kommunákra való áttérés a szocializmusból a kommunizmusba való átmenettel. A szocializmusból a kommunizmusba való átmenet Kínában sokkal több időt vesz majd igénybe, mint a szocialista kollektív tulajdonról a szocialista össznépi tulajdonra való áttérés.

Ennek megfelelően Kína Kommunista Pártja Központi Bizottsága Politikai Irodájának a népi kommunák létesítésére vonatkozó határozata már a múlt év augusztusában rámutatott: „a kollektív tulajdonról az össznépi tulajdonra való áttérés olyan folyamat, amelyet egyes helyeken gyorsabban — három-négy év alatt —, másutt lassabban — öthat év, vagy még annál is hosszabb idő alatt — lehet megvalósítani. A népi kommunák jellege az össznépi tulajdonra való áttérés után, az állami iparéhoz hasonlóan, továbbra is szocialista marad: a „mindenki képességei szerint — mindenkinek munkája szerint" elv uralkodik. Világos tehát, hogy a népi kommunák megjelenése és rohamos elterjedése Kínában nem jelentheti a társadalom, valamint a társadalmi termelés és elosztás szocialista jellegének megváltozását, sőt valójában annak megerősítését szolgálja. Ugyanakkor világosan kell látni azt is, hogy a fenti három áttérés és átmenet szoros összefuggésben áll egymással, s hogy a népi kommunákra való áttérés — mint az előző részben már részletesen kifejtettük — kedvező előfeltételeket teremt a kollektív tulajdonról az össznépi tulajdonra való áttérés és a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet számára.

A helytelen vélemények és következtetések második csoportja onnan származik, hogy többen tévesen értelmezik a népi kommunák elosztásának azt a rendszerét, amely a kommunatagok személyi fogyasztását szolgáló juttatásoknál összekapcsolja a munkabér-rendszert és az ingyenes ellátás rendszerét. Ez az elosztási rendszer — mint azt fentebb mondottuk — már magában foglalja a kommunizmus csíráját is, alapvető jellegét tekintve azonban még továbbra is szocialista és fő vonásaiban a „mindenkinek munkája szerint" elven alapul. Mielőtt azonban tovább mennénk ennél a megállapításnál, a teljesebb megértés kedvéért nem árt néhány problémát tisztázni.

Először is azt kell látnunk, hogy bár a társadalmi termékeknek a végzett munka arányában való elosztása a társadalmi fejlődés szocialista szakaszának fő elve, nem egyedüli és kizárólagos elve a szocialista elosztásnak. A társadalombiztosítás, a béren kívüli közvetlen és közvetett jut-

tatások széleskörű rendszere, amely a munkabérekhez hasonlóan szintén a dolgozók és azok családtagjainak személyi fogyasztását szolgálják, általában nem a végzett munka arányában, hanem bizonyos mértékig a szükségletek szerint, a lakosság arányához mérten osztja szét a társadalmi termékek egy részét. Az, hogy ez a rész valójában milyen súllyal szerepel, nagymértékben függ az illető szocialista ország társadalmának történelmi, gazdasági, politikai feltételeitől, kulturális és egészségügyi helyzetétől. Kína sajátos viszonyainak megfelelően mindezek a tényezők abban az irányban hatnak, hogy a lakosság lélekszáma arányában közvetlen vagy közvetett béren kívüli juttatások formájában elosztásra kerülő javak — különösen falun — viszonylag nagyobb súllyal szerepeljenek.

Másodszor: a legalapvetőbb szükségletek (például étkezés, ruházat, vagy lakás) viszonylag szerény színvonalon való kielégítésének mindenki számára egyenlő biztosítása még nem jelenti a „mindenkinek szükséglete szerint" kommunista elv bevezetését, hanem annak csupán bizonyos csíráit hordja magában. Ugyanis ezeket a szükségleteket, egy meghatározott színvonalig, akkor is ki kell elégítenie mindenkinek, ha történetesen a személyi fogyasztását szolgáló juttatások teljes egészét bérben kapja. Az anyagi és kulturális életszínvonal terén mutatkozó különbségek — különösen falun — épp eme legalapvetőbb szükségletek bizonyos színvonalon való kielégítésén túl, főleg egyéb szükségletek kielégítése terén nyilvánulnak meg (például iparcikkek vásárlása stb.). Éppen ezért a „mindenkinek munkája szerint" elv lényege érvényesülésének szempontjából a dolgozók személyi fogyasztását szolgáló juttatásoknál nem lehet mechanikusan csak az ingyenes ellátási rész és a pénzben kifizetett munkabér-rész mennyisége arányát venni alapul. Különösen helytelen következtetésekre vezet egy ilyen mechanikus összehasonlítás egy olyan ország esetében, mint Kína, ahol korábbi rendkívüli elmaradottságból és szegénységből kifolyólag a legalapvetőbb szükséglet: az étkezés viszonylag szerény színvonalon való kielégítése is falun például az egy főre eső jövedelem 50—60, sőt esetenként még ennél is nagyobb százalékát emészti fel.

Harmadszor: tudatában kell lenni annak, hogy a népi kommunák elosztásának ezt a rendszerét maguk a parasztok vezették be és fenntartását a kommunatagok széles tömegei igen komolyan követelik. Ennek oka egyrészről abban rejlik, hogy a legalapvetőbb szükségletek kielégítése terén az egyes kínai parasztok igényei között nincs lényeges eltérés, másrészről viszont abban, hogy ez a rendszer a parasztok nagy többsége számára lélektanilag rendkívul vonzó, mivel számukra az élelem megszerzése a múltban a legnagyobb gondot jelentette.

Bizonyos mértékig a népi kommunák elosztási rendszerének helytelen értelmezésével kapcsolatos, de valójában annál mélyebben gyökerezik a népi kommunák jellege és szerepe kérdésében az a helytelen álláspont, amely túl korainak, a kínai termelőerők jelenlegi fejlettségi fokával összeegyeztethetetlennek próbálja feltüntetni a népi kommunák megjelenését és elterjedését. E helytelen álláspont több-

nyire abból a téves felfogásból adódik, amely szerint a népi kommunák kialakulása és fejlődése az által, hogy a népi kommunákban kiszélesedett a saját felhasználásra és saját fogyasztásra kerülő termékek köre, rövid időn belül szükségszerűen a szocialista árutermelés és árucsere csökkenéséhez és elsorvadásához vezet Kínában. Ebből következően sokan úgy vélik, hogy a népi kommunák bevezetésével a kínai elvtársak idő előtt meg akarják szüntetni az árutermelést és az árucserét, s ehelyett az áru, érték és pénz nélküli kommunista termékcserét akarják megvalósítani. Ez azonban valójában át nem gondolt és merőben helytelen álláspont. A kommunák előrehaladását és fejlődését követően ugyanis a termelés óriási fellendülése lesz tapasztalható, és ennek megfelelően a termékek egyre nagyobb mennyisége az állami kereskedelem közvetítésével, a kommunákon kívül kerül felhasználásra. Ezzel egyidejűleg a kommunák gyorsan növekvő felhalmozása is abban az irányban hat, hogy a termelőmunka műszaki színvonalának emelése érdekében a kommunák egyre nagyobb mennyiségű, korszerű termelőeszközt vásároljanak az állami ipar különböző ágazataitól, természetesen az állami kereskedelem útján. Ugyanakkor az egyes területek kommunáinak, az adott természeti és gazdasági feltételekhez idomuló specializálódása viszont a kommunák közötti árucsereforgalom kiszélesedését vonja maga után. Mindezeken túl messzemenően tudatában kell lenni annak is, hogy a kommunák fejlődését követően nagymértékben növekedni fog a kommunatagok személyi fogyasztása is, amelyen belül az életszínvonal növekedésének megfelelően, egyre nagyobb súllyal fognak szerepelni azok a fogyasztási cikkek, amelyeket magukban a kommunákban nem lehet gazdaságosan előállítani, s amelyeket éppen ezért az állami kereskedelem közvetítésével, az állami ipartól szereznek majd be a kommunák. Mindebből egyértelműen az következik, hogy a jövőben egy szükségszerű történelmi időszakban a népi kommunák árutermelése, az állam és a népi kommunák, valamint a különböző kommunák közötti árucsere nemhogy csökkenne, de nagymértékben növekedni és szélesedni fog.

Végezetül világosan kell látni azt is, hogy a szocializmusból a kommunizmusba való átmenet fokozatosan történik, s hogy ennek a hosszú és bonyolult fejlődési folyamatnak az egész időtartama alatt a társadalom jellegében szocialista. E folyamat során a kommunista tényezőknek fokozatosan növekedniük kell és meg kell teremteniük annak a minőségi ugrásnak az anyagi és szellemi előfeltételeit, amelyet a „mindenkinek munkája szerint" szocialista elvről a „mindenkinek szükségletei szerint" kommunista elvre való áttérés jelent. A kínai népi kommunák történelmi szerepe és jelentősége éppen abban áll, hogy Kínában egy fejlődő szervezeti formát jelent a világ legnépesebb társadalmának a kommunizmusba való továbbfejlődése számára.

TÁLAS BARNA

Az olaszországi válság

A Fanfani-kormány bukása nem azoknak a „megsokott" válságoknak egyiket nyitotta meg, amelyek Olaszországban több mint tíz éve sorra követik egymást; jelenleg többről van szó, mint közönséges őrségváltásról, mellyel a burzsoázia az alapvető ellentmondásokat és a nagy problemákat el szokta kenni. A Fanfani-kormány bukása a néptömegek harcainak, az olasz demokratikus közvéleménynek és a parlament baloldalának a győzelme, amely nemcsak elítélte a Fanfani-kormány politikai vonalát és intézkedéseit, de állandóan szembeszegezte ezekkel a kiutat mutató konkrét javaslatokat.

A baloldali nyomás kifejezése volt már a május 25-i választások eredménye is és senki sem tagadhatja, hogy azóta az ellenzéki hangulat a burzsoázia jelentős csoportjaira is átterjedt. Ennek oka nagyrészt Olaszország gazdasági helyzetének rosszabbodásában keresendő. A január 1-én életbelépett Európai Közös Piacról (EKP) szóló egyezmény végrehajtása a régi bajokat újakkal tetézi. Az úgynevezett Kiseurópa hat állama (Franciaország, Nyugat-Németország, Olaszország, Hollandia, Belgium, Luxemburg) arra kötelezte magát, hogy az eljövendő 12—15 évben egymás viszonylatában fokozatosan leépíti a vámkorlátokat és az egyéb külkereskedelmi akadályokat; hogy a hat ország között biztosítják a tőke és a munkaerő szabad forgalmát és hogy közös kereskedelmi és vámpolitikát alkalmaznak az összes többi országok irányában.

Az olaszországi politikai pártok — bár különböző mértékben és árnyalatokban — a kommunista párt kivételével mind népszerűsítették a Közös Piac „eszméjét" és bőven terjesztettek illúziókat a hat ország egyuttműködésének várható előnyeiről Olaszország számára. Csak a kommunisták elemezték tudományosan az egyezmény előrelátható gazdasági és politikai kihatásait. Most az események a marxista elemzést igazolják. Máris megmutatkozik, hogy az EKP nem bővíti az olasz áruk export-piacát. Sőt ellenkezőleg: az EKP valóságos gazdasági háborút vált ki: a hat ország csoportosulása szembetalálja magát Angliával és a nyugat-európai kontinens államaival, amelyek megtorló intézkedéseket foganatosítanak. De még az EKP-n belül is dúl már a harc. Franciaország — mint ismeretes — 17,55 százalékkal leértékelte a frankot, úgy hogy a francia export-cikkek Olaszországban olcsóbbak, mint a hazaiak és az olasz tőkések jobban járnak, ha Franciaországban vásárolnak az olasz belpiac rovására. De ennél is több a baj. Az EKP országai közül ugyanis három (Franciaország, Olaszország, Hollandia) exportál mezőgazdasági termékeket és csupán egy (Nyugat-Németország) importál ilyeneket. Ha tehát Európa többi országai megtorlásként elzárják piacukat az EKP mezőgazdasági exportja elől és a hat ország csak Kiseurópán belül kereskedhet ezekkel, akkor a három egy ellen konkurrenciája elkerülhetetlenül növekedni fog és aligha Olaszország lesz az, amely megnyeri a versenyt.

Olaszország gyenge agja a Kö-

zős Piacnak: nincs az országban szén, vasérc, pamut; így az olasz ipar a behozataltól függ, exporttermékeinek önköltségét megdrágítja a behozott nyersanyag. Különösen Nyugat-Németországgal szemben van Olaszország nagy hátrányban. Hiszen a Német Szövetségi Köztársaság 130-szor annyi szenet, 4-szer annyi acélt és 2-szer annyi elektromos energiát termel, mint Olaszország. 1957-ben Olaszország egy főre eső ipari termelése havi átlagban a legkisebb volt Kiseurópa hat országa között: a franciaországinál 67 százalékkal, a hollandiainál 75 százalékkal, a nyugat-németországinál 144 százalékkal, Belgium és Luxemburg ipari termelésénél pedig 153 százalékkal volt kisebb.[1]

Bár az utóbbi években Olaszország egyes iparágai felfejlődtek, általános elmaradását nem tudta behozni. A Közös Piac egyezményben foglalt védővám-leépítés súlyos következményekkel jár például az autóiparra, amely versenyképesség szempontjából a Közös Piacon a legkedvezőtlenebb helyzetbe kerül. Az állami támogatások megszüntetése versenyképtelenné teszi a hajóépítő ipart, amelyet eddig az állam jelentősen segített, minthogy minden hajó előállítása önköltségének 22 százalékát juttatta a vállalatnak. A behozatali vám egész Kiseurópában a legmagasabb Olaszországban volt, ezért annak eltörlése csapás az olasz kereskedelemre. Az EKP ugyanis az olasz monopóliumok és Kiseurópa monopolistáinak szövetsége. Az olasz nemzetgazdaság számára káros.

Ennek a ténynek a felismerése kétségtelen egyik lényeges eleme volt a kormányválság kirobbanásának. A burzsoázián belüli érdekellentétek és nézeteltérések erősen megosztották magát a kereszténydemokrata pártot is, amelyen belül négy frakció harca dúl. A különböző kapitalista érdekcsoportok képviselői különféle „megoldásokat" javasoltak és ennek megfelelően voltak elképzeléseik az uj kormány összetételéről. Abban azonban, hogy ezek az ellentétek oly nagymértékben fokozódtak, hogy az utóbbi 10 esztendő legsúlyosabb válságához vezettek, annak az alapvető és legfőbb ellentmondásnak van döntő része, mely az egész kereszténydemokrata politikai vezetés és a munkások és parasztok sok milliós tömegei között fennáll. A burzsoázián belüli ellentéteket ideig-óráig elsimíthatja ilyen vagy olyan koalíciós kormány, de az alapvető osztályellentéteket semmi esetre sem.

A kapitalista konjunktura vége és az Európai Közös Piac okozta új problémák az olasz munkanélküliséget is növelték. Ez máris új tömegmozgalmakat, bérharcokat váltott ki, amelyek Firenzében véres összetűzésekhez is vezettek. A január 28-i olasz lapok képeket közöltek ezekről az összetűzésekről, amelyek szégyent és gyalázatot hoznak a „keresztény-szellemű demokráciára".

Egész Olaszországban tömegmozgalmak jelzik a reakciós gazdasági politikával szembeni ellenállást. Február 3-án Milánóban 13 ezer vasmunkás lépett sztrájkba 250 társuk elbocsátása miatt. Civitavecchiában a dolgozók megszállták az Italcementi részvénytársaság üzemét, ugyancsak az elbocsátások miatt. Február 17-én, közvetlenül Segni „új", tiszta kereszténydemokrata kormányának hivatalbalépése után, mintegy ezer rendőr tá-

[1] L. Muzsevin: Olaszország és a Közös Piac. Vnyesnaja Torgovlja 1958. december.

madta meg a hősies munkásokat, akik 12 napja tartották megszállva az üzemet. Könnygázzal, ütlegeléssel, lövöldözéssel zavarták szét a tüntetőket. Valóságos ostromállapotot teremtettek a városban. A kiskereskedők tiltakozásul bezárták üzleteiket és Civitavecchia egész lakossága szolidarizálta magát a munkásokkal. Sztrájkok törtek ki egész Toscanában, melyek részleges sikerekkel is jártak. A CGIL egynapos tiltakozó sztrájkra hívta fel a Montecatini munkásait, és megjegyzendő, hogy mindezek a sztrájkok egységesek. A dolgozók százezrei teszik le a munkát.

Ravennában tízezer földmunkás és építőmunkás, valamint munkanélküli sztrájkolt és tüntetett. Jelszavuk: „Népbarát kormányt akarunk!" Emíliától Szicíliáig a földmunkások százezrei követelik a földreform végrehajtását. Több helyről újabb földfoglalásokat jeleznek.

Az olasz válságot bonyolítja, a kibontakozást megnehezíti a Vatikán, amely erdekelve van a kereszténydemokrácia politikai monopóliumának fenntartásában, hiszen főleg ezen keresztül érvényesíti befolyását a politikai életben. De a Vatikánnak nem mindegy, hogy a Kereszténydemokrata Párt melyik iranyzata kormányoz. Fanfani 4 évvel ezelőtt a kereszténydemokrácia balszárnyát képviselte, az úgynevezett „népi kereszténydemokratákat", akik a De Gasperi-kormányzat okozta csalódások után új illúziókat csöpögtettek a katolikus dolgozók lelkébe. De mihelyt Fanfani uralomra jutott, a legaktívabb monopolisták képviselőjének bizonyult. Ezek a monopolisták szembekerültek a konzervatív agrár-kapitalista tömbbel. Minél jobban kiéleződött ez a burzsoázián belüli konfliktus, annál nehezebb lett Fanfani parlamenti helyzete és pozíciója a pártban is, amelynek főtitkára volt.

A kereszténydemokrácián belüli ellentétek és a tömegmozgalmak által gyakorolt baloldali nyomás folytán nem is csak a Kereszténydemokrata Párt került válságba, hanem mindazok a pártok, amelyek Fanfanit támogatták. Szakadás jött létre a szociáldemokrata pártban, melynek balszárnya február 8-án ötszáz küldöttel gyűlést tartott és itt kimondta elszakadását Saragattól. Új pártot alakítottak, Szocialista Kezdeményezés Egységmozgalma néven, amely kb. a szociáldemokrata párt egyharmadát képviseli. A szakadás folytán Saragat a Központi Bizottság 22 tagját vesztette el és 5 parlamenti mandátumot. Sőt a Szociáldemokrata Ifjúsági Szövetség is az új párthoz csatlakozott. Bár a Szocialista Kezdeményezés Egysegmozgalma Nennihez kíván csatlakozni és nem akar a kommunistákkal együttműködni, mégis tagadhatatlan, hogy *a Saragat-párt szakadása a tömeghangulat radikalizálódását tükrözi*, és az olasz válság fontos tényezője.

A kommunista párt központi bizottsága kidolgozta javaslatait a válság megoldására. Első követelménye, hogy a köztársasági alkotmány által biztosított demokratikus jogokat feltétlen tiszteletben tartsák és betartsák a törvényességet.

A kommunista párt a jelenlegi súlyos válságban újra megvizsgálta a helyzet konkrét lehetőségeit és arra a megállapításra jutott, hogy Olaszországban olyan gazdasági politikára van szükség, amely korlátozza a monopolisták hatalmát és szembefordul az EKP-val. Egy országos iparosítási terv ke-

retében felszámolható lenne a munkanélküliség és Dél-Olaszország gazdasági elmaradottsága, ami hozzásegítene az elengedhetetlen földreform hatékony megvalósításához.

A kommunista párt javaslatai újra hangsúlyozzák, hogy Olaszország külpolitikájának békepolitikának kell lennie, ami magában foglalja az atom-támaszpontok felszámolását olasz területen.

Természetes, hogy ezek az alapvető politikai szempontok nem érvényesülhetnek, ha a Kereszténydemokrata Párt bitorolja a politikai monopóliumbt — meg akkor sem, ha a kormányban valamennyi kereszténydemokrata frakció képviselve van —, hanem csakis úgy, ha a kormány új, baloldali többségre támaszkodik.

Van-e lehetőség az ilyen baloldali többség kialakítására?

Aki az olaszországi fejleményeket akár csak futólagosan is követi, annak számára kétségtelen, hogy *széles baloldali tömörülés lehetséges, feltéve, hogy a szocialista és a kommunista párt szorosan együttműködik,* hogy ennek a tömörülésnek a magját képezve, az ország demokratikus erőit magához vonja. A szocialista párt legutóbbi kongresszusa[2] ebből a szempontból országos jelentőségű volt és országos jelentősége van a Nenni-párt további politikájának.

A burzsoázia is tudja ezt. Ezért a szocialista pártot állandó nyomás alatt tartja és megkísérli saját érdekeinek megfelelően befojásolni. Világos, hogy nagy nyeresége lenne az olasz burzsoáziának, ha most valamilyen koalíciós kombinációban — persze a kereszténydemokrácia monopóliumának fenntartásával — a szocialista párt is részt venne. Ennek fő feltétele, hogy a kommunistákkal mindennemű kapcsolatot a leghatározottabban szakítson meg és egyesuljön a Saragat-vezette jobboldali szociáldemokrata párttal.

„A mi véleményünk azonban az — írta erről Togliatti elvtárs — hogy a szocialista párt átállása a szociáldemokrácia és a harmadik utasság talajára lehetetlen. Ehhez a pártnak mélyrehatóan meg kellene változtatnia összetételét... Egy párt sem tagadhatja meg eredetét és történetét. A szocialista párt annak idején híve volt a III. Internacionáléhoz való csatlakozásnak, az emigrációban eljutott a kommunista párttal való tartós szövetségig. A szocialista párt tömegei az emíliai síkságon, a toscanai dombokon, az észak- és délolaszországi üzemekben csak a mi pártunk tömegeivel harcolhatnak együtt, ha hívek maradnak osztályérdekeikhez és fejlett osztályöntudatukhoz".

Az Olasz Szocialista Párt munkáspárt, öntudatos olasz munkások pártja, és ezért nem adhatja fel az osztályharcot. Az *osztályharc fő követelménye pedig a munkásegység.* De mi történt a kongresszuson? A bonyolult helyzetben a szocialista párton belül három irányzat alakult ki: Nenni úgynevezett „autonomista" irányzata; a kommunistákkal együttműködni kívánó baloldali irányzata Vecchietti vezetésével és egy centrista csoport, amelynek élén Basso áll. Bármily sokféle kérdésről vitáztak is a kongresszuson, a *központi kérdés mégis csak az akcióegység, a kommunista párthoz való viszony kérdése volt.* Nenni arról beszélt, hogy a jelenleg *uralkodó* rend-

[2] Nápoly 1959 jan. 15—18.

szerrel szemben „demokratikus alternatívát" javasol. De önmagának mond ellent, amikor pártja autonómiájához ragaszkodik. Mert miben állhat a „demokratikus alternatíva", ha nem tartalmazza az egész munkásosztályt mozgósító ellenzéki politikát; ha nem irányul minden demokratikus erővel együtt következetesen az Európai Közös Piac és a háborús politika ellen; ha nem mozgósít az Olaszországban oly rég megért strukturális reformok megvalósítására? Nenni demokratikus alternatívájának csak így van értelme, és csakis a kereszténydemokrata kormányzat megdöntésére irányulhat.

A szocialista párt baloldala ezt az álláspontot képviselte a nápolyi kongresszuson és az osztályegység politikáját hirdette, ugyanakkor a tömegek sztrájkkal és tuntetésekkel adtak annak nyomatékot és az egész országban annyira hevítették a politikai válság légkörét, hogy Fanfani ténylegesen meg is bukott.

Ez figyelmeztetésül szolgálhatna Nenni számára, aki a maga jobboldali vonalával a kongresszuson ugyan többséget kapott, de a munkás közvéleményben országszerte nyilvánvalóan kisebbségben van. Az olasz *munkások mozgalma* — Firenzében, Forliban, Civitavecchiában — *akcióegységben nyilvánul meg* és ellentmond Nenninek, aki „meg akarja őrizni függetlenségét" mindenféle párttól és csoportosulástól. Nenni elszakadása az akció-egység paktumától és programjától szovjetellenes magatartásából és abból ered, hogy nem volt képes a XX. kongresszus tanításait és a magyarországi ellenforradalom tanulságait megérteni. A revizionista nézetek eluralkodtak a Szocialista Párt vezető rétegében. A tömegek jobban megértették mindezt mint Nenni és társai és tovább harcolnak az akcióegységért.

A szakszervezetek például a Francia Szakszervezeti Szövetség Központjával együtt nemzetközi síkra is kiterjesztik az egységharcot, amikor közös felhívásban fordulnak az EKP-hoz tartozó valamennyi ország munkásaihoz, hogy közösen kuzdjenek a bérszínvonal védelméért és emeléséért, a munkanélküliség fenyegető növekedése ellen. Javasolják, hogy mind a hat ország dolgozóit képviselő nemzetközi értekezletet tartsanak harcuk koordinálásának megbeszélésére.

A reakció nagyon meg volt elégedve a nápolyi kongresszus eredményével: azt hiszi, hogy a munkásegységnek végleg vége Olaszországban. Ez nincs így. Még a Nenni-féle jobboldali határozat sem zárja ki a kommunistákkal való alkalmi politikai együttműködést. Másrészt a baloldal, ha kisebbségben maradt is, a pártnak elég jelentős részét teszi: a kongresszuson a szavazatok 32,65 százalékát nyerte el.

A kereszténydemokrata párt belső válsága, Fanfani elszigetelődése arra vezetett, hogy néhány nappal lemondása után párt-főtitkári funkcióját is letegye. A kormányválság közepette a közalkalmazottak új bérmozgalmat indítottak. Ezzel a helyzet még jobban kiéleződött és az olasz uralkodó osztályok az egész nemzeti életre kiterjedő válsággal álltak szemben.

A reakció erősödése Franciaországban arra csábítja az olasz monopolistákat, hogy fasiszta jellegű „megoldást" keressenek. Ennek azonban hiányoznak mind az

objektív, mind a szubjektív feltételei

A háromhetes kormányválság Segni beiktatásával végződött, aki kizárólag kereszténydemokratákból alakította meg a kormányt. Mint mondottuk, mindjart terroreszkozoket vetett be a munkásmozgalom ellen, ami tetszhet az Európai Kozos Piac-ban erdekelt monopolistaknak, de semmit sem javít az altalános helyzeten. A kormányválsag „megoldása" nem oldotta meg a válságot és még a burzsoá sajtó sem jósol Segni kormanyának hosszu eletet.

A kommunista párt harci perspektivat mutat a munkásosztalynak, a parasztságnak és a városi kisembereknek: harcba hív konkret es realis celokért, mely a valságnak nem reakciós kimeneteléhez, hanem a népi erők diadalához vezethet.

KOMJÁT IRÉN

Forrongó Fekete-Afrika

Afrika megmozdult! 220 millió ember, a nagy gazdasagi lehetősegekkel bíro hatalmas kontinens lakossága megelegelte az elnyomassal, megalaztatassal és nyomorral teli eletet, melyet a gyarmati uralom kiszabott ra. *„Heves, gyors, mélyreható és forradalmi az a változás, mely Afrikában bekovetkezett"* — ismeri el múlt év decemberében Afrikáról írt tanulmányaban az Economist című angol lap. Egyik afrikai nep a másik után áll talpra, hogy harcoljon fuggetlenségéért. Arab-Afrika utan, es annak peldajara most Fekete-Afrikaban — melyet nehány évvel ezelott meg az imperializmus legbiztosabb tartalekának tekintettek — terjed feltartóztathatatlanul a felszabadito mozgalom. Ez a mozgalom a társadalmilag és gazdasagilag legmkább elmaradt videkeket is elérte. Az afrikai nepek elhatarozták, hogy veget vetnek az elnyomásnak és a gyarmati kizsakmanyolásnak, és ez az elszántság mindinkább urrá lesz a kompromisszumok, az engedmények — a „gradualizmus", a részleges, vagy szakaszokban történő felszabadítas — szelleme felett.

Ezzel egyidőben tért hódít az afrikai egység gondolata. Fekete-Afrika „balkanizálásának" nevezett onkenyes es mesterseges szétdarabolását, melyet a gyarmatosítók az 1885. évi berlini kongresszuson határoztak el, elsőpri ez az egységaramlat. *„Ha nem is az afrikai néptomegeknek, de legdinamikusabb vezetőiknek már nem a fuggetlenség az egyetlen torekvésuk* — írta 1958. december 1-én a Le Monde — *Egy kozos egységtorekvés is napvilágra tor."* Guinea alig kapta meg fuggetlenséget, maris megkezdte a targyalásokat Ghanával, hogy megalakítsák a két orszag foderációját. Az a tendencia, hogy helyi foderativ uniokat alkossanak — nagyobb unıok megteremtésének első lepcsőfokaként — Afrika tobb részén

megnyilvánul.[1] Az afrikai népek decemberben megtartott accrai konferenciáján Kvame Nkrumah, Ghana miniszterelnoke megnyitóbeszédében a következőkben határozta meg az afrikai népek célját: 1. *szabadság és függetlenség;* 2. *ezek megszilárdítása;* 3. *az Afrikai Szabad Államok egységének és közösségének megteremtése;* 4. *az afrikai kontinens gazdasági és társadalmi rekonstrukciója.*

Az afrikai egység eszméjének térhódítása mellett tanúi lehetünk, mint válik egyre tudatosabbá az *Afrika határain túlterjedő szolidaritás más kontinensek népeivel*, mindazokkal, akik bármilyen formában harcolnak a gyarmatosítás ellen a haladásért, a nemzetkozi egyuttműködésért, a békes egyuttélésért és a békéért. Bandungban 1955-ben az ázsiai-afrikai szolidaritás és a békéért való nemzetkozi egyuttműködés alapjait rakták le. Az ázsiai és afrikai népek képviselői Kairóban 1958 januárjában ismét kifejezték hűségüket a bandungi elvekhez és ezeknek az elveknek a szellemében, politikai, gazdasági, társadalmi és kulturális problémákról hoztak határozatokat. Az ezt követő konferenciák speciális problémák tanulmányozását szolgálták: konkrétan meghatározták, milyen akciókat kell indítani és elősegítették a részvevő afrikai népek még szorosabb együttműködését. A gyarmatosítók elleni szoros együttműködés jegyében folytak februárban Kairóban az ázsiai és afrikai ifjúság konferenciájának tárgyalásai. A Fekete-Afrikai Dolgozók Általános Szövetségének kongresszusán Konakryban elhatározták, hogy pánafrikai konferenciát hívnak össze, melyre az arab-afrikai szakszervezeteket is meghívják.

Erthető, hogy ez az egységtörekvés nem tetszik az imperialistáknak, akik, akárcsak a múltban, ma is a leigázottak és kizsákmányoltak megosztására alapítják uralmukat. Minden gyarmaton és félgyarmaton meg akarják bontani a nemzeti erőket, melyek a teljes felszabadításért küzdenek. Nemzetkozi síkon pedig meg akarják gyengíteni az afrikai népek kapcsolatait más kontinensek haladásért és békéért harcoló népeivel és kormányaival, — íme ezek az imperialisták jelenlegi afrikai stratégiájának főbb céljai.

A gyarmatosítók az afrikai országok kozt fennálló gazdasági, társadalmi, népi, faji és más különbségekre spekulálnak. Sajtójuk szívesen állítja szembe az arab-afrikai országokat a Szaharától délre fekvő országokkal, a muzulmánokat az anamitákkal, a feudális erőket az afrikai burzsoáziával és kispolgársággal, a munkásosztályt más osztályokkal és társadalmi rétegekkel, és örömmel jósolnak belső konfliktusokat, amelyek az imperialisták hasznára lennének.

De még azokban az esetekben is, amikor valódi, nem kitalált különbségekről van szó, s ezek valóban bizonyos ellentéteket szulnek, — ezek az ellentétek egyáltalában nem jelentenek olyan tényezőt, melynek ma lényeges befolyása lenne az afrikai fejleményekre. Igaz, hogy a gyarmatosítók számíthatnak ezekre az ellentétekre és megszerezhetik például egyes feudális elemek támogatását, hogy helyenként szakadást idézzenek elő a gyarmatosítással szembehelyez-

[1] Egyes esetekben azonban, például Rhodézia-Nyasszaföld és Uganda-Kenya esetében a föderációt az imperialisták kezdeményezték, hogy ezzel megerősítsék pozíciójukat.

kedő osztályok és társadalmi rétegek közös nemzeti frontjában. De minthogy ezeknek az elemeknek a befolyása a régi társadalmi berendezések hanyatlása és új társadalmi erők megjelenése következtében állandóan csökken, az imperialistáknak ez a játéka mind hatástalanabbá válik. *Afrikában ma a fő ellentét, amelynek a legdöntőbb hatása: a gyarmatosítók és a gyarmati népek közötti ellentét.* A gyarmatosításellenesség, az imperialistaellenesség a mai afrikai áramlatok lényege még ott is, ahol a néptömegek a legelmaradottabbak. Ezt tükrözik az afrikai vagy afrikai-ázsiai konferenciák küldötteinek állásfoglalásai vagy e konferenciák határozatai, amelyek súlyos szavakkal leplezik le és ítélik el az imperializmust és annak bűntetteit.

E hatalmas imperialistaellenes áramlat hatására *az afrikai gyarmati uralom rendszerének széthullása meggyorsult.* Szemléltetően mutatják ezt a Belga-Kongóban nemrég lezajlott események. Ismeretes, hogy miután a hatóságok önkényesen betiltottak egy népgyűlést, január 3-án zavargások törtek ki Leopoldvilleben, Kongó fővárosában. A rendőrség rálőtt a fegyvertelen lakosságra és hatvan embert megölt, százat pedig megsebesített. Tíz nappal az események után, a belga rádióban felolvasták a király üzenetét, amely arról szólt, hogy a belga kormány elhatározta: *„minden végzetes halogatás nélkül, de ugyanakkor minden meggondolatlan sietség nélkül is, elvezeti a függetlenséghez a kongói népet".* Természetesen itt a felkeléstől félő belga gyarmatosítók manőveréről van szó. Ez a *„függetlenséghez való elvezetés minden meggondolatlan sietség nélkül"* semmiképp sem jelenti azt, hogy a belga kapitalisták lemondanak Kongóról és szabad fejlődést engednek Kongó népének. Ennek ellenére az a gyorsaság, amellyel Brüsszel kimondta ezt a szót: „függetlenség" — mégis jelentős. Eltér a régi gyarmatosítók magatartásától, akik sokkal nehezebben szólaltak meg és ennél sokkal kisebb engedményeket is nehezebben tettek meg.

Ez a taktikai különbség — amely a gyarmati néptömegek ébredésének, s a gyarmatosítók és a gyarmati népek erőviszonyaiban nemzetközi és afrikai síkon bekövetkezett változásnak a következménye — sok ázsiai és afrikai gyarmati konfliktusnál észlelhető. Az imperialisták tudják, hogy politikai és gazdasági uralmukat többé nem tarthatják fenn a gyarmati uralom régi, „klaszszikus" módszereivel.[2]

Ha a rájuk gyakorolt nyomás elég erős, „elismerik" a gyarmati népek jogát a függetlenségre. De ennek a jognak a gyakorlását sokszor időhöz, vagy előzetes feltételekhez kötik, vagy pedig a függetlenség, melyet hajlandók elismerni, valójában nem az. Mint azt egy londoni újság iróniku san írta: „Önrendelkezés és kormány jó dolgok, de a megfelelő népnek, a megfelelő helyen, a megfelelő időben."

Tegyük hozzá, hogy a gyarmati hatalmaknak ez az új taktikája nem jelenti azt, hogy lemondanak az erőszak alkalmazásáról. Algériában, Francia Egyenlítői

[2] A „klasszikus" kolonializmust még el is utasítják azzal, hogy történelmileg idejét multa. A Kairóban 1957 decemberében megtartott ázsiai—afrikai konferencia idején a londoni Times ezt írta „A gyarmatosítás már meghalt, minek nyitott kapukat dongetni?"

Afrikában, sőt Kongóban, valamint Kenyában az 1952—1955. években sok afrikai vér folyt, és folyik még ma is.

A gyarmati hatalmak másik manővere az, hogy állítólagos „kommunista veszélyre" hivatkoznak, mely szerintük az újonnan felszabadított gyarmati országokat fenyegeti. Durván megrágalmazzák a Szovjetunió és a többi szocialista ország politikáját, melynek alapja a be nem avatkozás más országok belső ügyeibe, a más országokkal való politikai és gazdasági együttműködés az elmaradt országok minden politikai feltétel nélkül való támogatása. Nem lehet azonban azt állítani, hogy az imperialisták diplomáciájának és propagandájának ezek az erőfeszítései a várt eredményre vezettek volna. *A Szovjetunió és a többi szocialista országok politikai és gazdasági kapcsolatai az afrikai országokkal egyre jobban kifejlődnek.*

Az európai gyarmattartó hatalmak és az afrikai gyarmati vagy félgyarmati országok közti konfliktust bonyolítja az amerikai imperializmus szerepe Afrikában, amely főleg stratégiai pozícióit akarja ott megerősíteni.

Az amerikai imperialisták több légi és tengeri támaszpontot biztosítottak maguknak Észak-Afrikában: Marokkóban és Libiában Etiópiában és Eritreában. Nagy légitámaszpontok felállítását tervezik Nigériában és Belga Kongóban. Közvetve, a NATO-n keresztül, atlanti szövetségeseik más afrikai támaszpontjai is rendelkezésükre állnak Afrika északi és keleti partjain. Különösen a stratégiai nyersanyagok, az afrikai bányák kincsei keltik fel az amerikaiak érdeklődését. „Hol lennénk Belga Kongó nélkül?" — jelentette ki Eisenhower már 1952-ben, a kongói uránlumszállítmányokra utalva. Hogy mekkora és milyen természetű az Egyesült Államok érdeklődése Afrika iránt, azt az Egyesult Államok alelnökének, Nixonnak 1957-ben tett afrikai látogatásán is le lehet mérni. *„Nagy jelentőséget kell tulajdonítani — jelentette ki akkor Nixon — az afrikai országoknak és övezeteknek, mert ezek az országok az elkövető 25 évben a Kelet és a Nyugat közti döntő összecsapás színterei lesznek."*

A gyarmati uralom „felújítása" — hogy az elavult módszerekről más, új módszerek érdekében lemondanak — jellemzi az amerikai imperialisták afrikai tevékenységét is. A régi katonai hódítások helyett most ők is katonai „segély"-szerződésekkel, leigázó gazdasági „segélytervekkel" jelentkeznek, mindent elkövetnek, hogy bábkormányokat alakítsanak és megbuktassák a hazajuk függetlenségét védelmező kormányokat.[3]

A nyugati gyarmatosítók ma-

3 Afrika földjét az európai gyarmatosítók erőszakkal elraboltak az afrikaiaktól Az európai földtulajdon aránya különösen nagy a Delafrikai Unio területén, ahol a föld 90 százaléka kerult europaiak kezére

Miutan az afrikaiak földjét kisajátították, a legtobb esetben ugynevezett „bennszulott rezervátumokat" létesítettek, melyek az afrikaiak kotelező lakohelyei Ezeken leirhatatlan a nyomor es a tömeges pusztulás

A kisajatitott föld gyakran több volt mint amennyit az europaiak meg tudtak művelni és a lefoglalt földekkel spekulálni kezdtek Kenyában például 1938-ban 1890 europainak 5 053 448 acre földje volt (1 acre = 0,46 hektár), de ebből csak 546 602 acret műveltek meg Ugyanakkor 600 000 kikuju negert egy 3 936 640 acre teruletű zárt „rezervátumban" telepitettek le

Afrika nemcsak termenyeinek bőségével (kakao, kave, novenyi olajok, déligyumolcs, szizal, gumi, dohány, bor) vonzza a külföldi tőkét, hanem *bánya-*

nőverei közé tartozik az „alkotmány" ígérete, a formális alkotmányok megoldása is. De ez sem hozza meg a gyarmatosítóknak a kívánt eredményt. Fekete-Afrika alkotmányainak és státusainak felépítéséről szólva, az Economist humorizálva hívja fel a figyelmet ezeknek az alkotmányoknak állandóan változó jellegére és azoknak a jogászoknak nehéz — és hiábavaló — munkájára, akik ezeknek a tiszavirágéletű törvényeknek és alkotmányoknak a megszovegezésével foglalkoznak. Ez a „szövegharc" külön, jogi oldala az angol, francia — és a legutóbbi események után valószínleg úgyszintén a belga — gyarmatosítók manővereinek, melyekkel a lehető legtöbb valóságos hatalmat akarják a kezükben tartani. Az a gyorsaság, amellyel ezek az alkotmányok vagy törvények — mint a hírhedt francia kerettörvény is — elavultaknak tükrözi az afrikai népek gyorsütemű politikai fejlődését, elszántságukat, hogy kivívják valóságos és teljes szabadságukat.

Az egyes gyarmatok politikai fejleményeiről szóló alábbi áttekintésben láthatjuk, milyen gyorsan csődbe jutnak az álreformok és a hozzájuk kapcsolódó álalkotmányok.

Kongó például egészen a legutóbbi időkig a gyarmati „állandóság" példaképe volt. Valóban 1908 óta, amikor az addig királyi birtokként kezelt Kongót Belgium annektálta, ennek az aktusnak az okmánya maradt az ország egyetlen alkotmánya. Az ország kormányzatában, melyet egy belga főkormányzó irányított, a lakosság egyetlen választott képviselője sem vett részt. A kormányzó mellett működő tanácsnak volt ugyan nyolc afrikai tagja, de ezeknek is formális volt a szerepük és a főkormányzó nevezte ki őket.

Az afrikai kérdések nyugati szakértői mindig kiemelik Kongó állami berendezkedéseinek stabilitását, gazdasági fejlődését, „felvilágosult paternalizmusát" és az ottani állítólagos faji egyenlőséget. A valóságban a „felvilágosult paternalizmus" egyuttjárt a faji megkülönböztetéssel és a nemzeti mozgalom elnyomásával. A kongóiak csak alacsony állásokhoz juthattak és ezrek voltak kénytelenek mint „politikai okokból deportáltak" vagy „veszélyesség miatt deportáltak" távoli falvakban letelepedni.

1958 decemberében tartottak választásokat, de csak három városban: Leopoldville-ben, Elisabethville-ben és Jadotville-ben, ahol a városi tanácsosoknak csak egyharmadát választották meg. Az imperialisták nagy megdöbbenésére az első alkalommal fellépő néger párt (Abako) nagy győzelmet aratott, és vezetőjének, Kasabounak jelszava: „Azonnali teljes fuggetlenséget Kongónak",

kinoseinek nagy gazdagságával is. Különfele ercek majdnem mindenütt talalhatok a kontinensen, de különosen az Egyenlítőtől delre bányasznak ercet nagy mennyiségben.

Az arany es gyémánt idézte elő az első nagy tokebearamlast 70 evvel ezelőtt. Most foleg az uránium es mas stratégiai fontossagú ercek vonzzak a kapitalista monopoliumokat. 20 milliard dollarra becsultek az Afrikaban 1956-ig kibányaszott erc osszerteket. A kapitalistak profitjanak reszaránya ebben az összegben altalaban igen magas.

Kivéve a Delafrikai Uniot, amelynek van bizonyos ipara, es az ertekesitesre belső placa. Fekete-Afrika termekei ertekesítésében teljesen a *nyugati piacoktól* fugg. Afrika ezert 1957–1958-ban keservesen megérezte a nyersanyagok nagy árzuhanását. A nyersanyagárak 15 szazalekkal estek, egyes termékeknel az arcsokkenes elérte az 50 szazalekot. (A kongoi zavargások okai közott a nyugati lapok megemlítik az árcsökkenés és a **gazdasági válság okozta munkanélküliséget.**)

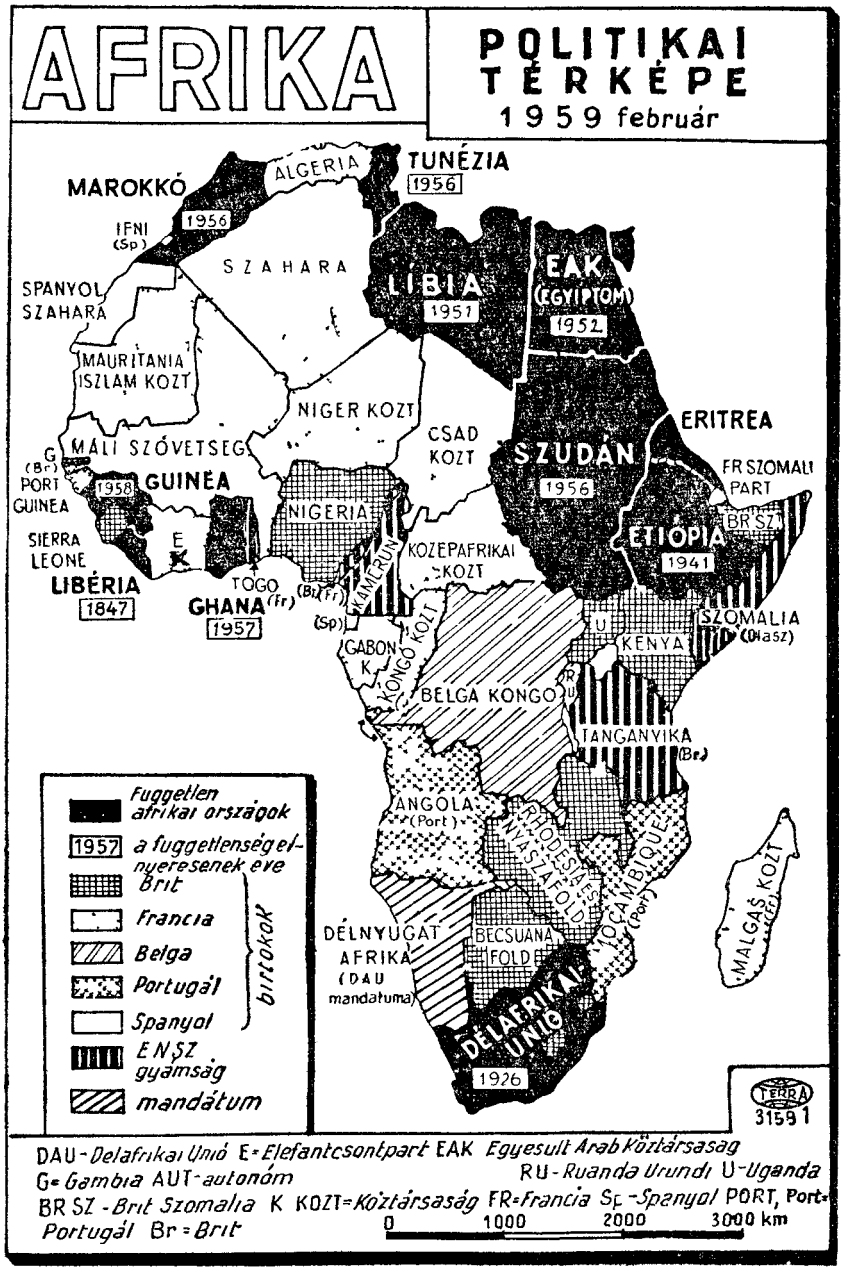
AFRIKA
POLITIKAI TÉRKÉPE
1959 február
MAROKKÓ
1956
IFNI (Sp)
SPANYOL SZAHARA
ALGERIA
TUNÉZIA
1956
SZAHARA
LÍBIA
1957
EAK (EGYIPTOM)
1952
MAURITANIA ISZLÁM KOZT
NIGER KOZT
CSAD KOZT
MÁLI SZÖVETSÉG
G (Br) PORT GUINEA
1958
GUINEA
SZUDÁN
1956
ERITREA
FR SZOMALI PART
BR SZ
ETIÓPIA
1941
NIGERIA
SIERRA LEONE
LIBÉRIA
1847
TOGO (Fr)
GHANA
1957
KAMERUN (Br) (Fr)
KÖZEPAFRIKAI KOZT
(Sp)
GABON K
KONGÓ KOZT
BELGA KONGO
U
KENYA
SZOMÁLIA (Olasz)
TANGANYIKA (Br)
ANGOLA (Port)
RHODESIA ÉS NYASZALAND FÖLD
MOÇAMBIQUE (Port)
BECSUANA FÖLD
DÉLNYUGAT AFRIKA (DAU mandátuma)
DÉLAFRIKAI UNIÓ
1926
MALGAŞ KOZT
Független afrikai országok
1957 a függetlenség elnyerésének éve
Brit
Francia
Belga
Portugál
Spanyol
ENSZ gyámság
mandátum
birtokok
TERRA 31591
DAU - Délafrikai Unió E = Elefántcsontpart EAK Egyesült Arab Köztársaság
G = Gambia AUT - autonóm RU - Ruanda Urundi U - Uganda
BR SZ - Brit Szomália K KOZT = Köztársaság FR = francia Sp - Spanyol PORT, Port = Portugál Br = Brit
0 1000 2000 3000 km

forró támogatásra talált. A választást követően az Abako, — a hatóság tilalma ellenére — tömeggyűlést szervezett, amely veres összeutközéssel végződött.

A Leopoldville-ben és más városokban januárban lejátszódott események brutálisan leleplezték a belga gyarmatosítókat. Hetekkel a leopoldville-i zavargások után, a belga nyugtatgató manőverek ellenére, továbbra is forrongó hangulat uralkodik Kongóban. Az újságok szerint Brusszelben jelenleg akotmányt dolgoznak ki, mely Kongónak úgynevezett szakaszonkénti függetlenséget fog adni. Valószínű azonban, hogy a kongói nép nem fogad el más megoldást, mint hogy rövid határidőn belül megkapja teljes függetlenségét.

A szomáliak azt követelik, hogy Szomáliföld részeit egyetlen független államban egyesítsék. Minthogy az ENSZ Olaszországnak adott mandátuma a jövő évben lejár, napirendre kerül a kérdés, hogy Olasz Szomáliföldből független szomáli államot alkossanak. De a gyarmatosító hatalmak kapzsisága és mesterkedései máris szembeállítja őket egymással az új állammal kapcsolatban. Az angolok olyan megoldást akarnak, amely Szomáliföldet saját gyarmatukhoz csatolná. Olaszország a „független Szomáliföldet" be akarja kapcsolni a „közös piacba". Az Egyesült Államok, amelyet a Vörös-tenger bejáratánál fekvő Szomáliföld különösen stratégiai helyzete folytán érdekel, „segély"-programot dolgoz ki számára. Máris Szomáliföldön tartózkodik a Nemzetközi Ujjáépítési és Fejlesztési Banknak a körülményeket tanulmányozó bizottsága.

Nigériában, Anglia legnagyobb gyarmatában a második világháború után bontakozott ki a nemzeti felszabadító mozgalom. Megalakítottak egy Nemzeti Tanácsot, melyen belul a szakszervezetek jelentették a legnagyobb erőt. Az angol gyarmatosítóknak azonban sikerult a feudális elemekre támaszkodva szakadást előidézniök a Nemzeti Tanácsban. A Tanácsnak ma különösen Kelet-Nigériában van befolyása, ahol a legerősebb politikai pártot alkotja. A gyarmatosítók ösztönzésére a három Nigériából; Észak-, Nyugat és Kelet-Nigériából — föderáció alakult. E három államnak eddig külön parlamentje és kormánya volt. 1960 október 2-án egyesült független Nigériát alakítanak, amely tagja lesz a brit nemzetközösségnek. A Nigériával határos Brit Kamerun kongresszusa elhatározta, hogy 1960-ban Nigériával együtt kimondja függetlenségét.

Ha Nigéria dominium lesz, Nyugat-Afrikában nem marad más angol gvarmat, csak Sierra Leone (2 100 000 lakos) és Gambia (318 000 lakos). Ez azonban nyilvánvalóan azt jelenti, hogy Anglia ezután is mindent elkövet, hogy Afrikának ebben a részében megtartsa politikai és gazdasági uralmát.

Rhodézia és Nyasszaföld jellemző vonása, hogy az itt igen sok a letelepedett európai gyarmatosító, nagy a tulajdonukban levő földek koncentrációja, az ország bányászata jelentős, és számottevő a külföldi, főleg amerikai tőkebefektetés.

Dél-Rhodézia, Észak-Rhodézia és Nyasszaföld jelenleg államszövetséget alkotnak. 1960-ban újra meg kell állapítani az államszövetség alkotmányát. A szövetségi kormány a dominiumi státust kö-

veteli. De ezeknek a területeknek a helyzetében ez a követelés a helyi reakciós burzsoázia kiváltsága, azért, hogy az afrikai lakosság még fokozottabb elnyomásának és kizsákmányolásának politikáját folytathassa — a Délafrikai Unió mintájára — mégpedig úgy, hogy Anglia haladó erői ebbe tiltakozásukkal ne szólhassanak bele.

Az afrikaiak ellenzik mind a föderációt, mind a dominiumi státus tervét. A nemzeti erők tiltakozását, különösen Nyasszafoldon és Dél-Rhodéziában erőszakkal elfojtják.

Az angol gyarmatosítók számára még bonyolultabbá teszik a kérdést az amerikai monopóliumok Közép-Afrikában. Az 1954-ben itt befektetett 187 millió dollár, 80 százaléka amerikai tőke. A Nemzetközi Bank, mely egy villamossági fejlesztési program költségeit fedezte, nyilatkozatában közölte, hogy Közép-Afrika gazdasági fejlesztése politikai egységén keresztül valósulhat meg. Londonban attól félnek, hogy ha a föderáció megkapja a dominiumi státust, akkor az angol anyaországgal való kapcsolatai meglazulnak és helyette az Egyesült Államokkal erősödnek meg pozíciói. Félnek attól a visszahatástól is, amelyet Afrikában és máshol kelthet az a szélsőséges faji politika, melyet a föderáció hívei folytatnának.

Kenyában az angoloknak az 1952—54 évi felkelés véres megtorlása ellenére nehézségeik vannak a szakszervezetek által támogatott harcos nemzeti mozgalom miatt. Kenyában „alkotmánycsata" folyik: az alkotmányozó nemzetgyűlés afrikai frakciója — melynek elnoke Tom Mboja, a szakszervezetek főtitkára — elvetette a gyarmatosítók „ajándék"-alkotmányát és követeli: az afrikaiaknak adják meg a jogot, hogy maguk kormányozzák országukat.

A francia gyarmatbirodalom szétesése, mely Ázsiában kezdődött, folytatódik Afrikában, ahol a francia burzsoázia helyenként erőszakkal, másutt engedményekkel igyekszik ezt a folyamatot megállítani. E reformok között meg kell említeni elsősorban a Francia Szocialista Párt „művét", a hírhedt „kerettörvényt", amely korlátolt, decentralizált önkormányzatot biztosít és amelyet 1956-ban Francia Nyugat-Afrika népeinek „adományozott". Ezeknek az erőfeszítéseknek a kudarca után a gaulleista alkotmánytervet kínálták fel a gyarmati népeknek. De mind a „kerettörvény", mind de Gaulle alkotmánya érintetlenül hagyja a gyarmati uralom alapjait: *a honvédelem, a külügyek, a gazdasági és pénzügyi politika, az igazságügy, a felsőoktatás továbbra is a franciák kezében maradna.*

A francia gyarmatok népeinek a szeptember 28-i népszavazással forma szerint joguk volt, hogy döntsenek: az alkotmány és a társállamstatus elfogadását választják, vagy az alkotmány elutasítását és a függetlenségét. Annak ellenére, hogy a körülmények, melyek között a népszavazás lezajlott, a legtöbb esetben teljesen értéktelenné tették a népszavazást, Guinea népe elvetette a gaulleista alkotmányt és 1958 október 2-án kihirdette függetlenségét. A népszavazás után azok a francia gyarmatok, amelyek nem választották az azonnali függetlenséget, egyrészt a Francia Közösség tagjai, mások a Tengerentúli Franciaország ré-

szének státusát választották. A kettő között alig van különbség.

Guinea példája, az algériai háború folytatása, Franciaország gazdasági nehézségei, az egész Afrikában uralkodó forrongás arra enged következtetni, hogy az „igen"-ek többsége, melyet de Gaulle szeptemberben a gyarmatokon kapott, egyáltalában nem jelent megállást az igazi és teljes függetlenségért vívott harcban.

Meg kell említeni még a szakszervezetek szerepét Francia Afrikában. A szakszervezetek 1958-ban megszüntették eddigi megosztottságukat, s egyesített szövetségükkel ma elsőrendű fontosságú tényezői a függetlenségért indított nemzeti mozgalomnak és a pánafrikai mozgalomnak. Konakryban nemrég a Fekete-Afrikai Dolgozók Általános Szövetségének kongresszusa határozatot hozott többek között arról, hogy 1959-ben pánafrikai szakszervezeti kongresszust hív össze.

A cikk nem foglakozik részletesen a *portugál* gyarmatok és a Dél-*afrikai Unió* politikai helyzetének alakulásával. Különféle okok miatt, — és azzal összefüggésben, hogy Portugáliában fasiszta diktatúra van, — ezeken a gyarmatokon a felszabadító mozgalom elmaradt a többi afrikai országhoz képest. Ami a Délafrikai Uniót illeti, nehéz lenne ennek az országnak politikai problémáit enynyire röviden kifejteni. Említésre méltó azonban, hogy az afrikai kontinens két ellenkező pólusán, Algériában és a Délafrikai Unióban az európai telepesek viszonylag nagyszámú burzsoáziája és kispolgársága a legvadabb fasiszta és faji ideológia táptalaja.

*

Az afrikai népeknek kétségkívül még nehéz harcokat kell megvívniok, hogy kivívják függetlenségüket és biztosítsák felemelkedésüket. De e harc végső kimenetele nem kétséges. Létrejött egy hatalmas szocialista tábor és a békéért harcoló országok több világrészre kiterjedt övezete. Ez megváltoztatta a nemzetközi erőviszonyokat és mindinkább megnehezíti a gyarmati hatalmak számára az erőszak alkalmazását. Ezt bizonyítja az utóbbi évek számos tapasztalata. Az afrikai népek erősítik szolidaritásukat és egységüket a világ minden haladó mozgalmával, s minden reményük megvan rá, hogy történelmileg rövid idő alatt megvalósíthassák kontinensük teljes felszabadításának hatalmas feladatát.

JANISZ POLITISZ

JEGYZETEK KÖNYVEKRŐL

Hajdu Tibor:

Tanácsok Magyarországon 1918—1919-ben

Úttörő jelentőségű munkára vállalkozott Hajdu Tibor, mikor feldolgozta az 1918—19-es tanácsok történetét. Eddig erről a problémáról egy-két kisebb lélegzetű cikktől eltekintve, nem jelent meg komoly feldolgozás. Maga a történelmi tényanyag sem volt felderítve. Tisztázatlan elvi problémák tömegével kellett a szerzőnek megbírkóznia, pl. azzal, mi volt az 1918. októberi forradalomban kialakult tanácsok jellege, hogyan illeszkedett be a hatalomba, azaz volt-e kettős hatalom, milyen volt a falusi nemzeti bizottságok osztálytartalma, hogy történt a balratolódás a budapesti központi Munkástanácsban stb. Nehézséget okozott az is, hogy a hatalomra jutott tanácsok az állami és társadalmi életben felmerült minden problémával foglalkoztak és így a könyvnek olyan problémákkal is foglalkoznia kellett, amelyek nem tartoznak a szorosan vett témához és melynek marxista feldolgozásával még adósak történészeink, gazdaságtörténészeink.

A szerző e nehéz feladattal alapjában véve megbirkózott. Történész aprólékossággal feldolgozott minden dokumentumot, mely az 1918 januárjában alakult első munkástanácsoktól a tanácsok minden változatára vonatkozik, majd elemzi a Tanácsköztársaság alatt a tanácsok működését. Ezzel a munkával alapot teremtett további vitákra és elvi tisztázásokra.

A könyv bár kitűnő alapot szolgáltat, még igen sok további munkát és vitát kíván ahhoz, hogy a teljesség igényével lépjen fel. Ennek ellenére jelenlegi formájában is igen hasznos és tartalmas olvasmány mind a szakemberek, mind a párt története iránt érdeklődő olvasók számára.

Sz. V.

B. Traven:

A taliga. Embervásár Mexikóban

(Magyar Helikon, 1957., 1958.)

Helyes gondolat volt a kiadótól Traven két évtizeddel ezelőtt nálunk annyira kedvelt írásainak újból való kiadása. Szerencsés az is, hogy ezt hatkötetes „Mahagoni" regényciklusával kezdik, amely politikai tendenciájában talán élesebb és még egyértelműbb, mint egyéb sikeres munkái.

Miben rejlik Traven írásmódjának nevelőereje? Mindenekelőtt abban, hogy minden írói eszközével szenvedélyesen mozgósít a társadalmi igazságtalanságok elleni gyűlöletre, az elnyomottakkal való együttérzésre. Hatásának másik titka abban van, hogy *belülről* éli át hősei: az elnyomott délamerikai indiánok, a peónok életét, minden belevetített külső állásfoglalás nélkül *ábrázolja* az ott élő fehérekkel, a ladinókkal szemben elfoglalt megalázó helyze-

tüket, kiszolgáltatottságukat. Az olvasót szinte kézenfogva vezeti be az indián falvak, a vándor carreterok életébe, míg végül az testvér-érzelmekkel kapcsolódik sorsukba, szinte velük együtt szenved, de — és ez Traven írói érdeme! — náluknál hevesebben *lázad* sorsuk ellen.

Ebből a belülről-átélésből fakad az is, hogy a spekuláción, csaláson és rablásón gazdagodó fehéreket nem festi különösebben erkölcstelenek: magatartásuk, cselekvésük csak folyamánya helyzetüknek, amelynek hátterét és keretét egy gyökerében rothadt kalandor-diktatúra teremtette viszonyok adják. De ebből bontakozik ki a kizsarolt indiánok egyértelmű *erkölcsi fölénye* is elnyomóik felett; megkapóan tiszta s megindítóan szemérmes erkölcsi és családi életük rajza is. Csak fokozza ezt a hatást az, hogy mindez egy olyan országban, Mexikóban történt, amely kifelé nagy garral hirdette „demokratikus" és „humánus" államrendszerét.

Ha felvetjük a kérdést: igazában regényíró, jó regényíró-e Traven, nehezen felelhetnénk rá egyszerű igennel. Műve mindig kicsit regényszerű történet, kicsit szociográfia s nem ritkán közvetlen politikai agitáció. Cselekmény, társadalomrajz és társadalmi eszmélkedés keveredik bennük. Finnyásabb esztéták talán túltendenciózusnak is mondanák. Felvethetők, hogy túlzott leegyszerűsítésnek tűnik a peónok és ladinók sokszor csaknem feudális jellegű kapcsolatát olyan közvetlenül a tőkés-bérmunkás viszonyokkal párhuzamba állítani. És mégis: hatásában szinte ellenállhatatlan, magávalragadó. A látszólagos ellentmondás könyveinek tulajdonképpeni tárgya, kerete és levont következtetései között az olvasó érzelemvilágában egybeoldódik. Hiszen a szubjektív hatás szempontjából *azonos húrokat* pendít meg: írásai a mindenfajta kizsákmányolás elleni gyűlölet lángját szítják magasra. Ebben látja Traven írói célját, küldetését. Ennek a célnak rendeli alá a mű egészét. Gonddal kerüli az oly bőven kínálkozó exotikumok kihasználását. Nem idóz a dzsungel világának, a pisztolyt és lasszót egyaránt biztosan kezelő ladinók olykor színes és érdekes életének ecsetelésénél, hiszen ezek *belülről nézve* maguktól értetődo dolgok.

Egyes marxista bírálói anarchistának mondották, mert Porfirio Diaz személyi diktatúráját támadva, olykor államellenesnek, általában diktatúraellenesnek tűnik. Ennél azonban jellemzőbbnek kell tartanunk azt, hogy említett regényciklusában szinte kötetről-kötetre világosodik állásfoglalása és ha minden homályosságtól nem is szabadul meg, elmondhatjuk: könyvei nem ebben, hanem a fentebbírt messzemenően pozitív értelemben hagynak nyomot az olvasóban.

F. S.

Erdős László:

Lelkiismeret

Magvető, 1858.

Erdős László új regénye érdekes és megragadó olvasmány, mert arról a „máról" szól, melyet az események múltá távolítottak anélkül, hogy problematikája elavult, vagy akár csak elszürkült volna.

A „Lelkiismeret" a szerző korábbi könyvének, a „Veszélyes művészet"-nek olyan értelemben folytatása, hogy benne a szerző felelni kíván az első könyvben felvetett problémákra. Bátran veszi kritikai bonckés alá saját korábbi álláspontját, új kérdéseket tesz fel magának és válaszol ezekre. A „Veszélyes művészet" ki nem mondott konzekvenciája, hogy a karrierizmus művészeivel szemben a párt megbízható, régi harcosai háttérbe szorulnak, vagy el is buknak. A „Lelkiismeret" íróként szerepelte-

tett főhőse, Petrák Gábor — vezető állami, vagy pártszerv káderosztályának munkatársa — a „Veszélyes művészet" mondanivalóját a szerző kétségtelen jószándéka mellett is károsnak, ártalmasnak tartja, s elhatározza hogy megírja a könyvben foglaltak cáfolatát. A polemiában előrebocsájtja azt a tapasztalatát, hogy a felszabadulás utáni új körülmények között sok régi kommunista nem találja helyét, sértődékenyek, nagyképűek, örökké harcolnak valaki ellen, s ha azután magukra maradnak, régi elvtársaiktól kérnek és kapnak segítséget. A továbbiak nemcsak arra világítanak rá, hogy az akkori káderpolitika egyik hibájaként szorultak háttérbe régi harcosok és hogy helyükbe gyakran kétes, karrierista elemek nyomultak. Petrák megdöbbenéssel tapasztalhatja, hogy ártatlanul is kerülnek gyanúba elvtársak. Ami pedig a régi elvtársak segítését illeti, nos, maga Petrák, bár meg van győződve gyanúsított barátjának, régi harcostársának ártatlanságáról — elbátortalanodik, meginog, amikor maga is veszélyeztetett helyzetbe kerül. Petrák előrevetített teljes morális bukását a K. V. 1953. júniusi határozata megelőzi. Saját erkölcsi gyengeségének felismerése nagy és mély megrázkódtatással jár, — Petrák visszamegy régi szakmájába, hogy visszaszerezze régi emberi szilárdságát, s ezzel együtt önbecsülését...

A könyv mondanivalója azonban ennél sokkal szélesebb. Szereplőinek jellemét, magatartását úgy mutatja be, hogy igényt tart fejlődésük megismertetésére is, visszanyúl fiatalságukhoz, kiformálódásuk folyamatát is igyekszik elénktárni. Ennek során az 1930-as évek kommunista mozgalmának regényében még le nem írt történeteit, színeit ismerhetjük meg. olvashatunk nagyszerű vezetőkről Ságvári Endréről, Kulich Gyuláról és névtelenül maradt hősök egész soráról. Ezek a részek kiemelkedőek a regényben azért is, mert a szerző stílusa itt csiszoltabb, hangja meleg, emelkedett.

A szerző sokra vállalkozott, nagy követelményeknek kívánt eleget tenni. Ezt a saját maga által magasraállított mércét nem mindig „viszi át". Megállapításai, következtetései, írói eszközei helyenként vitathatók. Az azonban vitathatatlan, hogy a „Lelkiismeret" gondolatébresztő, tartalmas és hasznos olvasmány.

R. L.

Vidor Miklós:

Idegenek

Szépirodalmi Könyvkiadó, 1958

Vidor regényének hősei, az „idegenek" a második világháború lengyel menekültjei, akiknek hazájában Hitler katonái masiroztak, ők pedig honpolgárokból földönfutókká válva özönlöttek át a határon Magyarországra. Olyan emberek ábrázolása, akiknek a lába alól hirtelen kicsúszott a talaj, akik a megszokott környezetből, a mindennapi életből, munkából kiszakadtak, akik a hazát, az otthont, a múltat görcsösen számontartott és megőrzött emlékfoszlányokból próbálják összerakosgatni — érdekes, sajátos írói feladat. Vidor Miklós előző regénye, a „Szökőár" is, amely elhagyatott, a bűnözés útjára tévedt gyerekekről szól, bizonyítja, hogy az írót vonzza a különleges, bizonyos értelemben romantikus lélektani helyzetek bemutatása. A „Szökőár" felülemelkedett a kalandregény kínálkozó lehetőségein és a gyerekbanda sorsáról, ha kissé lazán komponálva, riportszerűen is, de nagy társadalmi és pedagógiai felelősségérzettel, szenvedéllyel szólt. Az „Idegenek"-nek nincs meg ez a társadalmi levegője, pedig hősei nem is egyszerűen lengyel menekültek, hanem az emigrációban továbbharcoló hazafiak. A lengyel

patrióták, magyar barátaik és ellenségeik, akcióik és ellenakcióik rajzában sok az érdekesség, feszültség, drámaiság, de hiányzik a nagyobb társadalmi-történelmi koncepció.

Az Idegenek tulajdonképpen szerelmi regény, Stanislav Wolski lengyel emigráns és Kanizsai Györgyi magyar diáklány szerelmének a története. Mélyén az a gondolat rejlik, — amely azonban az ábrázolásban nem tud kibomlani —, hogy a hontalan is otthonra találhat a szerelemben és a saját hazájában is idegen lehet valaki, ha társ nélkül marad. Kanizsai Györgyi előbb játékból, kalandból közeledik a nála jóval idősebb, külföldi, kissé titokzatos, tehát imponáló férfihoz. Wolski — helyzetének tudatában, ki akar törni előle, nem akar senkit magához kötni — idáig reális, jó az ábrázolás. De mikor Vidor azt akarja elhitetni, hogy ez az érzés a lányban szenvedéllyé nő és a szenvedély vihara elfújja alakjáról a könnyű, tarka csillogást, érett emberré növeszti, az illegális mozgalom közelébe sodorja, akkor már nem tudunk neki hinni; ezekben a részekben még Wolski érdekes figurája is elszürkül.

Vidor maga írja: „A zöld határon átözönlő mintegy másfélszázezernyi lengyel menekült nagy kalandját próbáltam újraélni és föleleveníteni..." Valóban, Vidor érdekes és hangulatos könyvének talán az a gyöngéje, hogy a lengyel patrióták illegális harca és a két, pillanatra egymás mellé sodort ember fellobbanása — kaland és nem több.

H. Gy.-né

E SZÁM SZERZŐI: Szirmai István, az MSZMP KB Agit-Prop. osztályának vezetője; **Dimény Imre, az** Országos Tervhivatal Mezőgazdasági főosztályának vezetője; **Révai József,** az Elnöki Tanács tagja; **Tálas Barna,** aspiráns, a Közgazdaságtudományi Intézet munkatársa; **Komját Irén,** a Társadalmi Szemle felelős szerkesztője; **Janisz Politisz,** újságíró.

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG

Fehér Lajos, Fogarasi Béla, Friss István, Háy László, Kállai Gyula (főszerkesztő), Kiss Károly, Komját Irén, (felelős szerkesztő), Molnár Erik, Nemes Dezső, Németh Károly, Orbán László, Révai József, Szigeti József, Szirmai István.

СОДЕРЖАНИЕ

ИШТВАН СИРМАИ: Съезд строительства коммунизма — — — — 1
ИМРЕ ДИМЕНЬ: Два года нашего сельского хозяйства — — — 12
О фабрично-заводских советах — — — — — — — — — — — 28
О некоторых вопросах венгерской литературы — — — — — — 46
ЙОЖЕФ РЕВАИ: Разжигатель огня — — — — — — — — 73

ДОКУМЕНТЫ И ВОСПОМИНАНИЯ О ГЕРОИЧЕСКОЙ БОРЬБЕ 1918—1919 гг.

Революционные движения за занятие заводов и земли — — — — 87
Д-р ФЕРЕНЦ РАКОШ: О работе второго (нелегального) Центрального Комитета Коммунистической Партии Венгрии — — — — — 94

МЕЖДУНАРОДНЫЙ ОБЗОР

О значении народных коммун (БАРНА ТАЛАШ) — — — — — 100
Кризис в Италии (ИРЕН КОМЬЯТ) — — — — — — — 110
Бурдит Черная Африка (ЯНИС ПОЛИТИС) — — — — — — 115

ЗАМЕТКИ О КНИГАХ

INHALT

ISTVÁN SZIRMAI: Der Kongress des Aufbaus des Kommunismus — 1
IMRE DIMÉNY: Zwei Jahre unserer Landwirtschaft — — — — — 12
Über die Betriebsräte — — — — — — — — — — — — — 28
Einige Fragen der Entwicklung der ungarischen Literatur seit der Befreiung — — — — — — — — — — — — — — — — 46
JÓZSEF RÉVAI: Der Feuerschürer — — — — — — — — — — 73

DOKUMENTE UND ERINNERUNGEN AN DIE HELDENKÄMPFE 1918—1919

Revolutionäre Bewegungen zur Besetzung von Betrieben und Herrengütern — — — — — — — — — — — — — — — — 87
FERENC RÁKOS: Einiges über die Tätigkeit des zweiten (illegalen) Zentralkomitees — — — — — — — — — — — — — — 94

INTERNATIONALE ÜBERSICHT

Die Bedeutung der Volkskommunen is China (BARNA TÁLAS) — — 100
Die Krise in Italien (IRÉN KOMJÁT) — — — — — — — — — 110
Schwarzes Afrika in Aufruhr (JANIS POLITIS) — — — — — — 115

ANMERKUNGEN ÜBER NEUERSCHEINUNGEN

CONTENTS

ISTVÁN SZIRMAI: The congress of building communism — — — 1
IMRE DIMÉNY: Two years of our agriculture — — — — — — — — 12
About the factory councils — — — — — — — — — — — — — — 28
Problems of the post-liberation development of Hungarian literature 46
JÓZSEF RÉVAI: The striker of the fire — — — — — — — — — 73

DOCUMENTS AND REMINISCENCES RELATING TO THE HEROIC STRUGGLES OF 1918—1919

The revolutionary movement of occupyng the factories and land — — 87
FERENC RÁKOS: The work of the second (illegal) Central Committee of the Hungarian Communist Party — — — — — — — — — 94

INTERNATIONAL REVIEW

The significance of the peoples communes (BARNA TÁLAS) — — — 100
The Italian crisis (IREN KOMJÁT) — — — — — — — — — — — 110
Seething Black Africa (JANIS POLITIS) — — — — — — — — — 115

NOTES ON NEW PUBLICATIONS

SOMMAIRE

ISTVAN SZIRMAI: Le congrès de la construction du Communisme 1
IMRE DIMÉNY: Deux ans dans notre agriculture — — — — — — 12
Les conseils d' entreprises — — — — — — — — — — — — — — 28
Problèmes posés par l' évolution de la litterature hongroise depuis la liberation — — — — — — — — — — — — — — — — 46
JÓZSEF RÉVAI: L'attiseur du feu — — — — — — — — — — — 73

DOCUMENTS ET SOUVENIRS DES LUTTES HEROIQUES DES ANNÉES 1918—1919

Mouvements revolutionaires d'occupation des usines et des terres — 87
FERENC RÁKOS: Le travail du deuxième Comitee Central (illegale) du Parti Communiste Hongrois — — — — — — — — — — — 94

REVUES INTERNATIONALES

L'importance des communes populaires de Chine (BARNA TÁLAS) 100
La crise en Italie (IRÉN KOMJÁT) — — — — — — — — — — — 110
L'Afrique Noire en mouvement (JANIS POLITIS) — — — — — — 115

NOTES SUR QUELQUES LIVRES RECENTS

ISMERI

a kommunista és munkáspártok elméleti és tájékoztató folyóiratát?

HAVONTA JELENIK MEG

A béke és a szocializmus kérdései

címmel.

Foglalkozik a tudományos szocializmus elméleti kérdéseivel, a nemzetközi munkásmozgalom időszerű problémáival, az emberiség küzdelmével a békéért és sok más érdekes témával.

Előfizetési ár: fél évre 30 Ft., egy évre 60 Ft.
Egyes szám ára: 5,— Ft.

Megrendelhető magyar és idegen nyelven a

Kossuth Könyv- és Lapkiadó Vállalat megyei és kerületi kirendeltségein.

E számunk 66. oldalának 2. fejezetében az alábbi mondat helyesen így hangzik:

A lenini pártosság nem áll ellentétben az írói szabadsággal, sőt a legnagyobb szabadságot biztosítja az író számára a haladás, a szocializmus, a nép ügyének szolgálatában; a valóság objektív törvényszerűségeinek felismerése, ami csak a marxizmus—leninizmus alapján lehetséges, biztosítja a művészi alkotás számára szükséges helyes látásmódot.